

Eriðan

Broj 6.

3./2008.

Biljana Mateljan - Genesis of Borg

-ERIDAN-

Godina 3, Br. 6, Ožujak 2008.

Izdavač:

Udruga ljubitelja fantastike "3. zmaj"

Tihovac 13, 51 000 Rijeka

MB: 1970089

Ilustracije i grafičko rješenje omota:

Vladimir Aleksić

Grafička priprema:

Dorian Celcer, Vedran Vivoda

Tisk:

Tiskara Sušak

Naklada:

200 primjeraka

Urednici:

Vedran Vivoda, Dorian Celcer

Lektura:

Jelena Kalčić

Rijeka

A4, 52 str.

**Izdavanje šestog broja Eridana
potpomogao je Ured Grada Rijeke**

Web izdanje potražite uskoro na:
www.3zmaj.hr

Genesis of Borg.....	2	Tema broja: Mitologije.....	19
Liburnicon report.....	4	Limit.....	26
Rikon 2007. report.....	5	Postati Pegazar.....	27
Essekon 2007. report.....	5	Znanstveni istraživački projekt.....	29
Dani SF-a u Zadru: SF na faksu.....	7	Fire.....	31
Autoportret s theatrom.....	8	Posljednji i prvi.....	32
Sunce zalazi.....	9	Počinak.....	36
Mantis religiosa.....	11	Tihi ubojica.....	38
Zvjezdana prašina.....	12	Otrovi.....	42
Beowulf.....	12	Ratnik.....	45
Koraci.....	13	Ubojita rakija.....	46
Užas.....	14	Post Scriptum.....	47
Danje.....	15	Talynove kronike (2. dio).....	49
Udruga ljubitelja znanstvene fantastike in fantazije "Prizma".....	17	Simple.....	51
100011001.....	18		

IZVJEŠTAJI

Liburnicon report- Svjedočenje jednog organizatora

Autori: Liburnicon Staff

Kad se krenulo u organizaciju ovogodišnjeg Liburnicona, želja nam je bila ispuniti tri osnovna cilja: okupiti ljubitelje znanstvene fantastike i fantastike iz cijele Hrvatske, obogatiti turističku ponudu Grada Opatije i bogatiti sadržaj za mlade. Sva su tri cilja ispunjena.

U organizaciju smo krenuli nekoliko mjeseci prije konvencije. Okupila se ekipa koja je sudjelovala na prošlogodišnjem "Abbaconu" i polako počela sa osnovnim organizacijskim poduhvatima. "Liburnicon" je doslovce organiziralo pетero ljudi iz udruge "Kulturni front" (imena možete pročitati na web-stranici), uz pomoć volontera, prijatelja iz udruga "3. zmaj" i "Albus". Otprikljike dva mjeseca prije konvencije počeli smo s medijskim angažmanom, napravili trailer (najavu) koja je osvanula na youtube-u, počele su najave po forumima, a četvrtdesetak dana prije konvencije dobili smo i našu prvu službenu web-stranicu.

I tako je došao i dan "D" – petak, 20.7.2007. Od ranih se jutarnjih sati radilo na ozvučenju prostora, sređivanju cuge, posljednjim testiranjima kompjutorske i slične opreme, kao i na finiširanju knjižica za posjetitelje, akreditacija i društvenih igara koje su se tek trebale dogoditi tog dana ili sutra. Pet minuta prije službenog otvaranja Liburnicona još smo trčali po hodnicima, a da pritom još nismo ni znali kako bi ceremonija otvaranja uopće trebala izgledati. No, u tim je trenucima iz nekog rukava izvučena pupčana vrpca ovoga našega, tada još nerođenoga, kona, a našla se i jedna prekrasna katana. Glavni web developer Phrax, AKA Šuker, izašao je pred publiku koja je brojala tridesetak uzvanika te je ceremoniju otvaranja mogla započeti. Ovim se putem zahvaljujemo svima koji, po onom užeglu suncu, imali volje uopće dolaziti na otvaranje. Nakon kratkog čitanja pisma dobrodošlice, moja je malenkost (Lesinger) superoštrom katanom presjekla pupčanu vrpcu tek rođenoga kona. I tako je, simbolično, rođen prvi Liburnicon.

Posjetitelji su se na ulazu mogli počastiti sokovima i grickalicama. Osim akreditacija, svi su posjetitelji dobili i bilten Liburnicona te glasački listić za najbolju fantasy&sf sliku. Predavanja su se održavala s minimalnim zakašnjenjima, a ljudi su s velikim zanimanjem prisustvovali demonstraciji naše hit igre "Star Trek boćanje". Igrači su se jednostavno zaljubili u igru i teško ih je bilo odvojiti od boćarskoga terena. Predavanje "Što je znanstvena fantastika u današnje dobu?", prof. dr. sc. Marijana Vejvode naišlo je na grupu istomišljenika, a rasprava se otegla dugo u noć. U trenucima kada se pripremao "teren" za razne društvene igre, dogodilo se nešto što je nas organizatore jednostavno - presjeklo.

U hodniku je sijevnulo i tri su glavne sobe ostale bez struje. Stare električne instalacije u zgradbi samo su čekale malo jačeg potrošača struje pa da izgore. Istopile su se žice u razvodnoj kutiji, a jedini način za popravku bio je staviti nove instalacije. I tako, dok smo mi trčali po hodnicima i pokušavali vratiti struju, posjetitelji su se lagano pokupili na noćno kupanje i izlazak u Opatiju. Sljedećih je nekoliko sati program u potpunosti zamro, a

deprimirani situacijom nisu bili tek LARP-eri Vampiri. Dok smo razmišljali pasti u depresiju zbog toga što se dogodilo ili pobjeći od svega, na terasi se održavala slabo posjećena književna večer. No, oko ponoći, iskusna ekipa s Istrakona uzela je mikrofon u svoje ruke i održala kviz "Tko što zna? Krhko je znanje!" i publika se još jednom, niotkuda, počela okupljati te je većer ipak, donekle uspješno, privredna kraj. Ostali smo zatećeni nastalom situacijom i jedino što nam je preostalo bilo je reorganizirati se, pokupiti ranjenike i subotu

učiniti nezaboravnom.

Subota je počela laganim korakom. Prvo čega smo se uhvatili bila je, dakako, struja. Produžnim smo kabelima pospajali sve što se pospajati dalo, a, za dodatnu sigurnost, opremili smo se i svjećama. U međuvremenu su se, u prostoriji za društvene igre, okupili mališani i, pod budnim okom animatorica iz društva "Naša djeca", zabavljali u izrađujući papirnate svemirske brodove, gledajući crtice, kušajući kolače i crtajući fantasy i SF slike.

Oko četiri popodne počinju prva predavanja, a slijede astrologija i radionica iz astrologije. Sat kasnije, kada se već dalo disati po onom vremenu, počinje ekstermi show program, a Phrax, ovaj put u ulozi animatora, nije stao do ranih jutarnjih sati. Spomenuti je gospodin i kreator većine igara na Liburniconu pa je logično da ih je on sam najbolje znao objasniti i voditi. Prve su na redu bile igre testiranja nove federacijske fazorske borbenе puške FKK-47. Tu se kao najbrži Star fleet marinac na našem borbenom poligonu pokazao Pa3k s Istrakona, dok je Tedea iz Zagreba, naša klingonka, zauzela drugo mjesto. Usljedio je Roswell '47 – pola sata proveli čekajući da se naši alieni konačno probiju kroz atmosferu i počnu slijetati na pripremljeno sletište. Nažalost, bilo je to dovoljno vremena i da se «Men In Black», ne štedeći nikoga, okupe oko ICEJ-a i pripreme za rušenje posjetitelja izvan naše galaksije, točnije Andromede. No, svojom inferiornom tehnologijom nisu uspjeli srušiti niti jedan "Leteći tanjur", no učinili su dovoljno da njih nekoliko skrene s kursa i aterira izvan predvidenoga sletišta. Na zadovoljstvo svih prisutnih, nije se ponovio Roswell iz 1947. godine. Čestitke ekipi "A je to" na uspješnom navigiranju "Letecim tanjurima".

Usljedio je potom ono što se čekalo još od petka i za što se, na našem lokalnom nogu (boćarskom terenu, ako netko ne zna), treniralo veći dio subote. Šesnaest natjecatelja u 8 ekipa započelo je s kvalifikacijskom rundom za prvi veliki svjetski turnir u "Star Trek Boćanju". Kvalifikacije su ekspresno završene i finalna je igra mogla početi. Na iznenadenje prisutnih, ekipa koje su bile favoriti ispalje su već u prvoj kvalifikacijskoj

rundi i u veliko smo finale ušli s dvije potpuno nove ekipa. Svaka od četiri preostale ekipa izabrala je jednu od organizacija: Federaciju, Klingonce, Romulance ili Dominion te s njima pokušavala doći do prevlasti nad planetama i sistemima Neutralna područja. Pobijedila je ekipa «3. zmaja», a slijedile su ekipa «A je to» i "Zagrepčani" (ne znamo točno ime). Ekipa «A je to» osvojila je i majice u igri Roswell '47 te je ovoga puta svoje majice poklonila trećeplasiranim, na čemu im se ovim putem zahvaljujemo.

Nakon predavanja gospodina Korlevića, uslijedilo je predstavljanje vodene rakete kućne izrade te demonstracija njezina leta, u izvedbi mladoga Riječanina Edija Ratkajca. Za predstavljanja vodene rakete, otpočeli su i svi kvizovi koji su bili predviđeni za noć prije, a koji se tada, zbog već spomenutoga nestanka struje, nisu mogli održati. Malo po malo, na red je došao i koncert grupe "Pavijan Grivasti". Prepuna terasa, nezaboravni programa, mnoštvo ljudi u zgradbi i oko nje - to je ono što smo cijelo vrijeme čekali. Nakon posjećenog koncerta, ispod te iste terase održavao se "Minotaurov Mausoleum" - labirint prepun piva, samo jedan ulaz, samo jedan izlaz i samo jedan - Minotaur. S pivom u ruci, rijetki su uspjeli umaći Minotaurovog nepogrešivoj orijentaciji u labirintu i njegovim vjernim mačevima.

Nakon što je i ponoć već prošla, trebalo je proglašiti najbolji SF&Fantasy rad konvencije. No, prije toga, Istrijani su još izveli kviz "Najslabija karika", pritom dobro nasmijavši publiku. Proglasili smo pobjednike u natjecanju za najbolju sliku (čestitke Neli), a zatim nastavili sa SF Charadesima. Sve je to bilo popraćeno degustacijom slastica iz raznih galaksija, kad i kušanjem klingonskoga Blood Wine-a. Klingonske su karaoke bile poslastica za kraj. Negdje oko četiri ujutro konačno smo stavili ključ u vrata ove naše prve priče o Liburniconu. Zadovoljni, možemo ustvrditi da se Liburnicon, nakon gotovo upropastene prve noći, uspio preporoditi i, poput Feniksa, ponovno poletjeti iz pepela te zasjati na opatijskom nebnu.

IZVJEŠTAJI

Rikon 2007. report

Autor: Dorian Celcer

“Rikon 2007.”, koji se održavao od 5. do 7. listopada 2007. na Filozofskom fakultetu u Rijeci, nije riknuo, mada su se neki toga bojali. Kaže se “treća sreća”, a ovaj je Rikon, mada redom deseti, ipak je bio u znaku broja tri. Po

treći ga je put organizirala “3. zmaja” koju je činilo trinaest zmajeva, koliko ih se okupljalo “Kod ludog patuljka”.

Otvorene konvencije tradicionalno je kasnilo, ali začudo samo 20-ak minuta što nam, srećom, nije poremetilo daljnje odvijanje programa prema planiranoj satnici. Već se na samom početku u petak moglo vidjeti da će posjećenost biti dobra, a trema organizatora istopila se nakon prvih pozitivnih reakcija na viđeno.

Zanimljivo je bilo usporedjivati situaciju u petak i u subotu... U petak je bilo više posjetitelja “na hrpi”, ali manje štandova, dok je u subotu bilo obrnutovanje posjetitelja, ali više štandova. To je rezultat poslovnih obaveza trgovina koje su obogatile ponudu ovogodišnjeg Rikona, dok su manje grupe posjetitelja vjerojatno bile rezultat bogatijeg programa koji se održavao u subotu pa su svi bili raštrkani po fakultetu. Od trgovina kojima ste mogli ostaviti svoju lovu, ali i pogledati njihovu ponudu, treba spomenuti “Črnu luknju”, “Balistu” i “United Forces”. Osim „3. zmaja”, svoj je štand imala i Udruga ljubitelja Ratova zvijezda “Mos Croatia”. Nažalost, došli su kasno zbog gužve na cesti -barem su takvi bili izvještaji svih onih koji su stizali u Rijeku automobilima ili busevima.

Dobru atmosferu nije uspjela pokvariti niti kiša koja je počela padati u subotu ujutro. Jedino na što je utjecala bio je apetit posjetitelja kojima su trebala čak tri sata da „počiste“ fažol koji je stigao oko 13 sati. Nakon papice, stigle su i djevojke iz Red Bull Team-a kako bi podijelile napitke koji vam daju kriiiila jer sve nas čekali su još jedan dan i jedna noć.

Nakon energetske okrijepe, osmjejhnulla nam se i sreća s vremenom - čim je granulo popodnevno sunce, krenuli su paintball i streličarstvo. Obje su aktivnosti pobudile veliku pažnju posjetitelja, no dok je za natezanje luka stvoren red za čekanje, na paintballu i nije bila tolika gužva. Ipak, najhrabriji su pristupili rešetanju drugih, a sve da bi kasnije i sami bili izrešetani. Opstanak najjačih... Tko je pobijedio? Ne znam, ja sam ispaо u polu-finalu nakon pogodaka u bedro,

leđa i prsa te otisao isprati okus poraza na šank. Kvragu, kako peče... Pogodak i rakija, jel?

U subotu su predavanja bila posjećenija nego u petak, a slobodno se može tvrditi da su ona definitivno najkvalitetniji i najuspješniji dio programa na svakom konu. Doduše, dobili smo primjedbe kako je predavanja bilo malo, mada ih je bilo devet. Ah, ti mladi, željni znanja... Da ne duljim previše, igrale su se igre i kvizovi, “Arena” je bila otvorena za sve koji su htjeli nešto zaigrati. Nažalost, loptica za stolni nogomet nađena je tek prilikom pospremanja u jednoj od vrećica. VAZNO: Budući da su sve igre stajale na hrpi, hvala svima koji nas nisu pokrali, ha ha!

Kako znamo da je Rikon uspio? Na koliko konova ste bili, a da su cure i dečki u plavom dolazili smirivati strasti, a sami posjetitelji su si improvizirali fuk-o-drom? Ubuduće: NEMA SEKSA NAKONOVIMA!!! Makar i ta izjava bila uključena u Maxxovu filozofiju poznatu kao “Nema spavanja na konovima”. Program je bio solidan, posjećenost očekivana (oko tristo ljudi), a zabava nezaboravna... Srećom, prozorska stakla su izdržala sve silne decibele buke koji stanaima okolnih zgrada nisu omogućili mnogo sna taj vikend. Ne zaboravite, čekamo vas i 2008. godine! ;)

Essekon 2007. iliti 3.zmaj na dalekim ravnicama

Autor: Igor Rendić

Na slikama: Sandman (autor), Presidente, Vor, Nelchee, Šlopar, Nebel, Hejt, Sunny, Mirko Policajac, Chaky, Izitpajn

Nažalost, nemamo fotografije Kaldea, Eära i Beastmastera. :(

Cetvrtak, 1.11.2007...5:35 AM... Okupljamo se na riječkom kolodvoru (dok sam isao prema kolodvoru pored mene prolaze ekipice koje se upravo vraćaju doma s Halloween izlaska, naravno svi u zombie modu s promilima u očima...a ja s torbom na ledima i wide awake... presidente kupuje karte (i tijekom sljedećih 48 sati opsesira i paranoizira oko prekida putovanja u Pleternici i mogućem izbacivanju Udruge iz vlaka jer je žena na šalteru garant neš zajebala) pa se uvaljujemo u kupee i kreće vlak...Gorski kotar standardno siv /crn / tamnosmed...

Vor i ja chitchatamo, Nelchee spava i ukomponirava naše razgovore u svoje snove... Oko 10 i neš smo u Zagrebu i tjeramo Šlopara da nas vodi do svog stana (naravno, on cijelo vrijeme misli da produžujemo direkt u Osijek pa spremam čeka na kolodvoru da se ukra u vagon iz kojeg mi upravo izlazimo), iz kojega čim smo ušli odlazi njegova cimerica (makes you wonder)... Prvo vožnja gradom u potrazi za Algoritmom koji radi (i slalom autom na parkingu King's Crossa), i to neuspješna, pa onda odlazak na ručak... Nebel pronalazi pizzeriju za koju se ispustavi da je jebenica... platismo masno, ali se i najedosmo carski (ili bar to tako mislimo u tom trenutku), a onda browsanje po slikama na Šloparovom kompu dok ne dođe vrijeme da se krene (a par minuta prije toga budimo Nebela jednom prijateljskom hrpicom (video dokumentirano)... Hejt i Sunny nas čekaju na kolodvoru pa se uvaljujemo u vlak. Nakon još jednog presjedanja dolazimo do Pleternice (mračno, maglovito i hladno) i

IZVJEŠTAJI

Hejt nas vodi doma gdje nas dočekaju kao da smo stari obiteljski prijatelji, a ne šest tipova i jedna cura koje prvi put u životu vide... em nam daju rakije, em nas hrane... kulen, sir, juha, sarma i pire (pojasevi se opuštaju na prvu rupu, odsad poznatu pod kodnim imenom "pleternica setting")... u jednom trenutku Vor me pita: „Jel ima još šta poslije sarmi, mene je strah?“ i onda, valjda iz čiste zlobe, najbolji kolaci u istočnoj Hrvatskoj (a sve home-made)...

E TO je bilo carsko prežderavanje... onda nam pokažu sobe u kojima spavamo (zgrada odvojena od glavne kuće), sve fino grijano, jedan krevet i dosta mjesta na podu... Šlopar inzistira da se rola tko spava na krevetu, ali umjesto rolanja igraju Carcassone (btw, Hejt prvi put u životu vidi tu igru i rasturi ostale kao beba zvečku). Konačan rezultat: Šlopar, Vor i Nelchee na krevetu, ostatak ekipe na podu... zaspimo konačno oko 3 i neš... ja budan već u 8, ostatak ekipe se diže oko 11, taman na vrijeme za doručak od gibanice i odmah potom ručak od čobanca... vrijeme je da se krene dalje, iako se vode ozbiljni razgovori da se, umjesto odlaska na Essekon, organizira proba za PleterKON sljedeće godine. Prejedeni od predobrhe hrane ipak se nekako odgegasmo do kolodvora i - eto nas na putu za Osijek... btw, u vlakovima Eär, Nelchee i vaš skromni kroničar rade na pitanjima za najslabiju kariku (nije da se hvalim, ali da sam natjecateljima zakajlao s pitanjima, jeesam)... sve u svemu, za prvi 24+ hrs kiiiiick assssssss provod, a konu ni prišli na 10 km.

Petak, 2.11. 2007... Nekoliko desetaka pitanja za kariku kasnije, vlak napokon stiže u Osijek. Dok čekamo da nas Kalde pokupi, primjećujemo da se u Slavoniji koristi vrlo zanimljiv spelling (Slavonski In... mind you, kasnije smo shvatili da na ostalim mjestima piše Slavonski Inn, što me navodi da se zapitam: „ŠTO se desilo s drugim n?“). Prvi dojam o Osijeku dok nas voze prema konvenciji? Jedna riječ: RAVNO.

Zgrada u kojoj se održava konvencija na prvi pogled ostavlja dojam koji je jedan od samih organizatora konvencije najbolje iskazao sljedećim izrazom: crackhouse. Naravno, 3. *zmaj* održava tradiciju: među prvima na konu, među posljednjima s kona (trekkiji nam ovoga puta oduzeće mjesto posljednje udruge koja napušta kon)... ostavljamo stvari u safe roomu i upoznajemo se s ekipom i prostorom... Prvu večer ne držimo ništa od programa, a nemamo ni standa pa Eär, Nelchee i ja koristimo tu, do sada jedinstvenu, priliku i zaposjedamo game room. Jedan od ljubaznih domaćina se ponudi da nas nauči igrati Citadels... deset minuta kasnije i navučeni smo (odmah počinju i planovi da se kupi igra, ili na naš račun ili, ako nagovorimo presidenta, da udruga časti)... nakon Citadels idu još Carcassone: Hunters and gatherers, Carcassone vulgaris, Princes of Florence (zahvala Izitpajnju što je Nelchee i mene naučio kako se igra... ista stvar vrijedi i za Puerto Rico, mada me se ta igra nije toliko dojmljiva). Nepotrebno je naglašavati da se tijekom cijele konvencije nismo baš previše micali iz game rooma, jeli? Opći dojam prve večeri: sobama toplo, u hodnicima hlaaaaaadnooo... konvencija pati od nedostatka programa, ali druženje s ekipom i game room s jako solidnim izborom igara nadoknaduju... Samo, 9 sati tamburica je previše... presidente odlučuje minglati s domaćima i deset minuta kasnije pada kao prva žrtva slavonske rakije (doduše ne u potpunosti, a nije da se nas nekoliko nije kladilo kada će se srušiti... madafaka je ostao na nogama... u neko doba noći/jutra iz kantine dopiru krikovi "Udruga

časti!"... dvije sekunde kasnije prepoznajemo glas kao presidenteov, što je dovoljno da Nebel doživi mini aneurizmu s izravnom posljedicom - letećom pivom (srećom, šteta po kasu udruge je bila minimalna, kako se na kraju ispostavilo). Nekoliko sati kasnije only the strongest remain, što će reći nekoliko nas iz udruge. Šank biva ostavljen na milost i nemilost Šloparu (koji genjalac se toga sjetio ne znam, ali može zahvaliti nebesima što je dobro prošao) koji kasnije tjeru Vora, Eära i mene da plešemo s njime two-step (ne pitajte) jer je on uvjeren kako ne zna voditi. Poslije mu Nelchee demonstrira da je u krivu. Napokon se odlučimo da je vrijeme za spavanje... btw, respekt Kaldeu što nam je provajdalo sobu s grijanjem za spavanje... ekipa se već rasporedila na krevete i kauče (trekkiji nam okupirali dva, bastardz), a mi ostali na madrace koje smo Eär i ja "posudili" iz prostorije na prvom katu... zaključak nakon prve prospavane "noći": neki iz udruge mightyli hrcu.

Sljedeći dan buđenje u pristojnih 11:30... Kalde (seeef!) nas vodi do Algoritma (puuno manji izbor od hero's feasta koji nudi zagrebački, ali našlo se ponešto za sve) i Land of Magica, a onda Nebel, Nelchee i ja još malo browsamo gradskim trgom i Konzumom. Kalde nas želi voditi do osječkog studentskog restorana, ali stižemo prekasno i poljubimo vrata (figurativno, jeli). Povratak na kon i ajde pogodite šta onda radimo? Carcassone strikes again. Kratki odmor u spačionici koji se pretvara u raspravu o Star trek vs. Star wars i općim nelogičnostima u SF serijama (manjeviše epska borba TDA vs. 3.zmaj... Šlopar je doduše bio jedina prava žrtva)... nešto kasnije počinju pripreme za održavanje predavanja i Najslabije karike... publika na predavanjima malobrojna, ali kvalitetna (zanimljiv razgovor o sličnostima među elementima mitologija nakon mog predavanja o irskoj mitologiji), okrugli stol o suradnji među udrugama se pretvara u vrrrrlo interesantnu razmjenu iskustava i ideja, plus što napokon povezujem imena s likovima i nickovima. Nelchee mi uvaljuje fascikl s pitanjima i daje u zadatku da smislim još dvadesetak pitanja za kariku, ali

inspiracija me nažalost napušta u tom trenutku. Karika premještena u ponoćni termin...

Dovoljno vremena da naučimo igrati Princes of Florence i da Nelchee smisli još par pitanja, a onda napokon karika (nakon dvadeset minuta traženja dobrovoljaca za sudjelovanje... najveći je bio problem odvojiti Mirka Policajca i Iru Sferašiću od Citadelsa, ali Nelchee uspijeva i kviz počinje). Moram reći da mi je ovaj bio bolji od rikonskog, kvalitetnijeg natjecatelja, a i bilo je tako predivnih trenutaka (Mirkove face kada su ga zapale Zlatokosa i Matovilka su bile neprocjenjive). Nakon karike maraton kvizova (OOTs kviz: Šlopar

nas sve ownao, rispekt najvećem OOTS fanu u Udruzi), DnD kviz je bio za ubermančkine (pobjedio Eär, Ygg pozicija ti je ugrožena), Marvel kviz je bio za mega frikove, Mitologije su imale zajebana pitanja, u Guess the Game uvjerljivo Vor skupio najviše pogodenih, Tko je rekao? (SW citati; na veliko presidenteovo razočaranje, Beastmaster zakazao), WH40k ownao tip iz lokalne ekipe (i odmah ispravio netočne "točne" odgovore). Neki su nastavili piti, a neki gejam (ajde pogodite koji su koji), nakon toga se ide u posjet Peri Trovaču (the gaming crew se zakačio na Puerto Rico pa naručujemo da nam donesu i veelika zahvala Voru što je uzeo narudžbe) koji završi općim oduševljenjem članova Udruge i planovima da se Peru dofura na Rikon. U 7 i nešto vaš skromni kroničar odlučuje da nema više snage za upravljanje crncima robovima (pričam o igri Puerto Rico, da me ne bi krivo shvatili) i odlazi u spačionicu. Par sati kasnije probude me čudovišni trio Vor, Šlopar i Chaky the Trekkie njihova sonata za hrkanje i jutarnju galvobolju... kad se napokon Udruga kolektivno dovede k svijesti, spremamo se i odlazimo na vlak (u zadnji tren, might i add) i opet pohvala Kaldeu što je stalno mislio na nas i vozio nas svakamo i provajdao nam opremu i prostorije i općenito se trudio biti the bestest domaćin...

Putovanje vlakom traje duuuuuuuu gggoooooooo... i odlična prilika za Nelcheein Scrabble (ostala ekipa igrala Carcassone, kako mi s tom igrom pretjerujemo), sudjelovali Nelchee, Nebel, Beastmaster i vaš skromni kroničar... end result: 5 uzastopnih pobjeda za Nelchee (prešlo joj već u naviku to tijekom zadnja tri dana)... istovremeno dok igramo, Nelchee crta, Nebel čita Revenge of the Sith, a ja Neverwhere, što je predivna prednost turn-based igara s neograničenim trajanjem turna.

Napokon Rijeka i razilaženje ekipe pred kolodvorom (kao u Seinfeldu kada se cijeli dan voze vlakom), dolazak doma i spavanje od 13 sati...

Konačni dojam: Essekon kao konvencija slab, ali ne krivnjom organizatora - mora se Kaldeu i dečkima odati počast na trudu i ustrajnosti. E da, i Citadels rulaju!!!

Koristimo ovu
prigodu kako
bismō prezentirali
nasu
novu maskotu:

SULJO

IZVJEŠTAJI

Dani SF-a u Zadru: SF na fakusu

Autor: Marko Lukić

U razdoblju od 5. do 15. prosinca 2007. Sveučilište u Zadru bilo je poprištem ponešto neuobičajenoga dogadaja. Zahvaljujući organizaciji Odjela za Engleski jezik i književnost, Studentskog zboru te niza altruističnih pojedinaca, održan je prvi „SF – Week“. Projekt smo zamislili kao način popularizacije znanstvene fikcije unutar akademskoga kruga, odnosno uporabu žanra kao apstraktog edukativnog instrumenta. Malim, ali sigurnim koracima projekt je prerastao u dogadjaj unutar okvira Sveučilišta. Strukturon nismo htjeli odstupati od sličnih zbivanja na koja je moguće naići u sklopu međunarodne akademske zajednice.

Naglasak dogadanja stavili smo na niz predavanja čija je primarna funkcija bila populariziranje žanra znanstvene fikcije i, na taj način, razbijanje ustaljenih akademskih kanona koji su zavladali domaćom akademskom scenom. Nalik na prethodne projekte predstavljanja specifičnih segmenta akademskog života (Irski dani, Antički dani...), zamislili smo tjedan u kojem bi prikazali

osnovnih mehanizama RPG i CCG igara, zajedno s pregledom (komercijalno i popularno) relevantnijih naslova. Večer se zaključila projekcijom, sada već klasičnog, animiranog uratka „Heavy Metal“ (1981).

Treći dan bio je posvećen proučavanju znanstvenofantastične produkcije proizašle s Dalekog istoka, točnije iz Japana. Grupa studenata (kolege Bukač, Grzunov i Meter) predstavila je (pred uistinu zaintrigiranim publikom) razne aspekte japanske animirane produkcije, zajedno s analizom zamjetnog utjecaja ovog oblika umjetnosti na ostatak svijeta. Kao nadopuna predavanju poslužila je projekcija anime uratka „Akira“ (1988.).

Analiza određenog društvenog fenomena dominirala je i četvrtim danom „SF-Weeka“, u sklopu kojega su Maja Milatović i Igor Margan

za interesiranim predstavili trend „Transhumanizma“. Razlučujući prvotne izvore inspiracije i kasnije konkretniziranje teorija u praksi, izlagачi su ukazali na višestruki utjecaj ove problematike kako na stvarni život, tako i na dominantno hollywoodsku, „fikcijsku proizvodnju“.

Predzadnji se dan odvijao u duhu književnosti. Koristeći mit o „Necronomiconu“ kao predložak, Marko Lukić je predstavio pisca H.P. Lovecrafta, zajedno s osebujnim karakteristikama

njegovih tekstova. Drugi dio večeri bio je posvećen kružokunašlovljrenom GIGEROTICAMA – SF, gotika i seksualnost (moderator Jurica Vugrin) u sklopu kojeg se mogao čuti i poneki

oštari argument i protuargument na temu funkcije i svršishodnosti seksualnosti unutar navedenih žanrova.

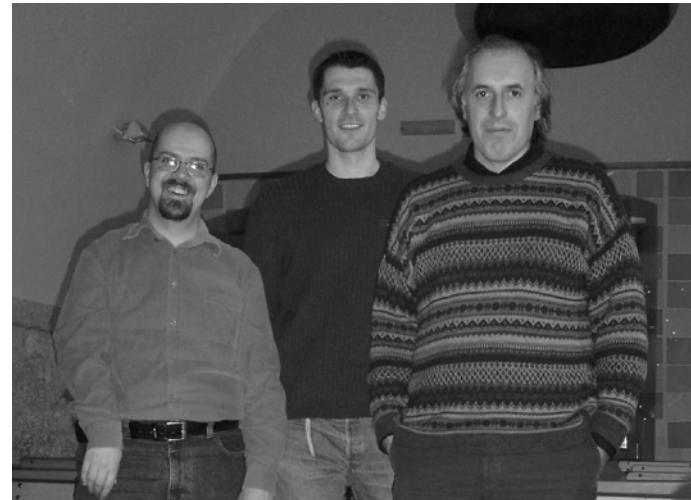
Posljednja se večer odvijala u ponešto opuštenoj atmosferi, unatoč ne toliko opuštenoj temi predavanja naslovljenog „Apokalipsa i postapokalipsa“. Povjesnim pregledom religijske pozadine vjerovanja u apokalipsu i analizom utjecaja takvog vjerovanja na popularnu kulturu, Dino Sabol priveo je kraju ovaj prvi SF dogadjaj u sklopu zadarske akademske zajednice.

nekoliko vidova SF subkulturne scene, njena kulturna djela te pojasnili gdje se sve žanr može pronaći na sveučilištu. Predavanja i radionice vodili bi i studenti i asistenti Sveučilišta.

Popularnost i uspjeh ovakvog alternativnog pristupa „ozbiljnim“ temama pokazao se već nakon otvaranja dogadaja te na prvom gostovanju, u sklopu kojega je raznovrsna publika imala priliku slušati predavanje Korada Korlevića naslovljeno „Budući izazovi tehnološke civilizacije“. Pred prepunom je dvoranom (čest fenomen s ovim predavačem) studenskoga kluba gospodin Korlević izložio neke od ključnih problema s kojima će se naša tehnološki orientirana civilizacija neumitno susresti u bliskoj budućnosti. Interesantno je pritom bilo primijetiti neizostavnu dozu humora s kojim je popratio analize problema poput određenih kataklizmi i uništenja šire svjetske populacije.

Drugi dogadjaj u nizu bio je posvećen fenomenu društvenih igara tematski povezanih sa znanstvenom fantastikom i fantasy svjetovima. Analizi ovoga problema pristupio je Josip Čirić predstavivši na intrigantan način dijakronijski razvoj, kao i neke od

Dejan Svitlić - Autoportret s theatrom

PRIČA

Sunce zalazi...

Autor: Damjan Despot

I.

Crnokosa žena sklopjenih očiju jaše stopom. Vjetar joj vije ugljenim vlasima, a ona nepomična lica gleda kroz tamu pojavnosti, prema paklenim vatrama rata koje strpljivo čekaju – jer ona mora doći. Iza stupa tiha vojska, pogleda uprtih u tu ponositu pojавu na čelu – Gospodarica zna kuda ih vodi, a znaju i oni – jer odrediše im je zapećaćeno neslomljivim pečatom sudbe. Jadni i otrcani, izgledaju kao da ih na krvavim stopalima nosi još jedino volja – snaga im je već odavno potekla travom ove suncem opržene ravni...

Žena iznenada digne ruku i zaustavi konja. Otvorivši oči mutne od gledanja iza čvrstih vrata pojavnosti, ugleda poljanu prekrivenu mrtvim tijelima. Nikakvih tragova borbe, nikakvih uzroka, samo pogled na poljanu... i mrtve.

Meki joj šapat prijeđe preko usana: „Znači, ovdje.“

Sunce polako tone u more uzdrhtale trave, a cvrčci započinju svoju simfoniju – preludij za pravu dramu skrivenu pod plăstem noći. Žvekanje oklopa, rzanje uzinemirenh konja, oštrenje sjećiva i pripremanje strelica – sve su to zvukovi instrumenata koji se pridružuju orkestru svirača u travi. Odjednom, nevidljivi maestro zamahne palicom i nastupi teški muk. Cijela stepa postaje divovskom strunom fantastičnoga luka – spremna da odapne strelicu koja će razoriti svjetove...

Vrisak. Urlanje. Pogani zaziv sile izvan ovoga svijeta... i mrtva vojska ustane iz svoga vječnog sna. Bojni poklič eksplodira iz grla koja više ne govore; udovi uhvate čelik, samo malo hladniji od njihovih plavičastih prstiju; a prazne se oči okrenu prema tijelima živih. Kroz zjenice im došlovno curi žareći bijes i otrovnna zloba jer i oni su nekoč bili živi, a sada nisu – netko mora platiti za njihovu bol.

Usred tog pandemonija zla, stoji blijedi čuvar nemrtvih duša – kradljivac života: „Krenite! Pobijte ih sve do zadnjega, ali nju ostavite meni...“

Teška stopala zagaze kroz travu i pakao prospe svoje zrake ludila na površinu zemlje.

Strune su odapete i tihe strijele polete nehom. Mrtvi mjestimično padaju od same energije oružja, ali većinom neumoljivo nastavljaju dalje, dok im iz zlorabljenih tijela strše mnogobrojne streljice.

„Napusti lukove, vadi sjećiva!“

Suočeni s napredujućim zidom čistoga zla, Gospodaričini ratnici gube vlastitu volju, ali ona je tu – čvršća od mramornoga kipa, donosi im obećanje slavne smrti – mogućnost da daju svoj obol u sukobu koji mijenja milenije. Lukovi padaju na tlo, izvlači se sjajni čelik – jedini sjaj koji im je ostao, najvjerojatnije zadnji koji će vidjeti...

„Formiraj falange, pripremi se za juriš!“

Crna kosa pada do kukova, a ona sjedi na svojemu isluženom konju držeći podignuti mač – poput glijotine koja bi trebala presjeći vratove čitave vojske neprijatelja.

Mač padne – naredba provali iz zadihanih pluća: „Juriš!“

Zemlja zadrhti od pokliča i kotrljavuće mase koja leti prema svršetku svojega života. Gospodarica hita ispred svih – munjevitom preciznošću obezglavljuje nemrtve borce,

tražeći njihova zapovjednika. On za to vrijeme mirno stoji, ponosan u bljedilu svoje kože i crnini svojih halja – okrutan mu smiješak otkriva neobično bijele zube. Podsjeca na utvaru koja strpljivo čeka svoju žrtvu, makar mu za svršetak lova trebali eoni.

„Adamantstruse, danas umiremo!“

Blijedo lice pažljivo promatra napredovanje crnokose furije i tiho prošapće, poslavši samo lagani povjetarac u njezinom smjeru: „Ne.“

Daleko u pozadini, brizne krvavi krik: „Gospodarice, pomozite nam!“

Bijesna furija okreće glavu dok joj kosa šiba zrakom poput milijuna crnih bičeva. Na jednoj je strani zapovjednik mrtvih, na drugoj njezini ljudi – očajnici koji bivaju sasjećeni od strane protivnika.

On se samo nijemo smijucka i mirno gleda njezine nedoumice jer zna i vidi... kako joj se niz leđa spušta neumoljivi čelik...

***

„Malena, probudi se...“

Vezana i prepuna rana, djeva podiže ispačene kapke. On stoji nad njom i polako joj gladi dugačku kosu – licem mu plešu okrutnost i ljubav – sapletene u olujnim bljeskovima koji povremeno proviruju iz očiju.

Gade... Sto je sa mojom vojskom?“

Lagani pokret rukom obuhvati okupljeno mnoštvo tihih podanika: „Oni su sada moji.“

Dvije suze napuste beskrajno tužne oči i poteku obrazima, noseći prljavštinu, znoj i krv – gorki okus bitke.

„Zašto si takav? Zašto?...“, jecaji zagube ostatak misli, a lijepo se lice izgubi u zaštitu suhonjave trave – žečeći se vratiti u neka sretnija vremena, vremena kada je on još uvijek bio čovjek...

„Da parafraziram oca: ja sam ono što jesam. Ništa više, i ništa manje.“

Naškubljene usne i rečenica koja zapali bijedo lice poput pljuske: „Ti si monstrum!“

„Ja ovo radim i zbog tebe...“

„Lažove! Jedini razlog su tvoji bijedni strahovi... Kada ćeš me pustiti da odem?“

„Nikada.“

„Nekad sam te voljela, Adamantstruse...“

„S ljubavlju ili bez nje, mi smo povezani za cijeli vječnost.“

Očajne oči pogledaju one iznad sebe, hladne poput čelika, i odustanu – rezignirano se zaplijivši u tlo: „Vječnost...“

„Nemoj me više pratiti, preslabasi da me zaustaviš. Radije se pomiri s okolnostima.“

„Hoću... kada ti umreš.“

Gospodar stoji iznad Gospodarice i suzbija tamu koja mu buja u grudima. Prsni mu koš izgleda kao da će eksplodirati u naletu zla, ali to se ne događa, i on bučno istisne zrak kroz stisnute zube. Lijepo bljedilo lica sada prekriva mračna oluja – stihija koja želi unišiti zadnji podsjetnik na vlastite osjećaje iz prošlosti... a ne može. Glava mu se puni vizijama boli, prekljinjana i nekontroliranog sadizma – zvjerstava u čijem je središtu njezino tijelo koje prima sve udarce i bol – i onda se polako obnavlja, da bi mogla primiti još. Lice joj je osakačeno, usne počupane, a uši pretvorene u spaljene ostatke – samo su oči netaknute jer one su ogledalo duše, a kada je u duši orkestralna bol – lijepe šarene kugle odražavaju cijelu predstavu – zabavu za manjakalne spodobe

koje pokreće samo agonija i spoznaja da šire pakao svoje unutrašnjosti.

Ljepotu bijedoga lica sada zamjenjuje odvratna ružnoća i sjena koja tako često obilježava one poremećena uma; na usta mu navru neke siktave riječi koje bi isto tako mogle biti i cijedeci katran...

„U početku sam ti samo htio polomit udove, da ti u budućnosti otežam tu tvojuapsurdnu potjeru, ali sada...“, trenutno pauze da uvuče toplu slinu užitka koja ubrzano natapa usta, „sada imam druge planove.“

Značajna tišina u kojoj pažljivo prouči reakcije na licu svoje žrtve, onda neumoljivo nastavlja: „Znaš, mrtvi imaju upravo zapanjujuću strpljivost. Ti ćeš tu osobinu upoznati iz prve ruke jer sam ih zadužio za tvoju edukaciju. I sama znaš da ni ja nisam bez srca pa će ti stoga učitelji biti vlastiti časnici.“

Dvije kreature stupe pred dršćuču ženu na tlu; izmučeni, sasjećeni, pali u bitci, i onda ponovno ustali – spremni za služenje novom Gospodaru i novim ciljevima.

„Pogledaj ih, Evo – dobro ih pogledaj jer će biti s tobom sve dok im se mrtvo meso ne raspadne od truljenja. Nažalost, ja neću biti ovde da gledam predstavu. Imam, naime, druge obaveze, ali ti ćeš mi zasigurno moći prenijeti iskustva kada se ponovno srnetemo. Vidimo se u neko drugo vrijeme...“

Nemrtva armija napusti poprište masakra, a iza ostane jedno osamljeno živo biće – ostavljeno na milost elementima kojima nikada nije bilo sudeno hodati ovim svijetom.

Prolomi se prestravljeni vrisak – bezumni zvuk očaja koji prekida jedino praskanje kostiju i kidanje ispacenoga mesa, sve dok polje ne prekrije tišina, došuljavši se nakon smrti svaka razuma...

II.

Zakukuljena prilika hoda prljavim pločnikom i odvraća pogled. Po ulicama – bolesni, umirući, i mrtvi... odavno mrtvi. Kamenim pločama odjekuje zvonki pjev okovanih čizmi zakukuljenog namjernika i naricanje patnika – ljudi osuđenih na odvratnu smrt u smradu vlastitih izlučevina i gnoja – te rijeke koja teče cijelim gradom natapajući ga zadahom koji će trajati decenijima.

Probivši se kroz talog poluživih, prilika stigne do mračnog ulaza u crkvu. Tri kratka udarca, jedan dugi – i vrata se škripom otvore.

„Što želiš?“

„Došla sam na okupljanje... Tražim utjehu i zaštitu od zloduha koji vije ulicama.“

„Budi pozdravljena, sestro. Slobodno uđi, ceremonija je već počela.“

Viša prilika povede put, odvevši gosta u unutrašnjost svetišta – već prepunog ostalih vjernika u stanju predanog zanosa. Ispred oltara stoji blijedi muškarac glatko obrijane glave, a kraj njega dvije prilike u teškim ogrtačima i zlokobnim bijelim maskama – podsjećajući na dugačke kljunove nekih užasavajućih ptica. Bljedunjavši prozbori: „Braćo, okupili smo se ovde da bismo zadržali blagoslov zdravlja. Svi smo mi dobri kršćani i uvijek smo to bili, a sada je nastupio trenutak velike kušnje. Moramo pobijediti tu kušnju i snažno zamahnuti vječnim krilima Boga pred zlom koji nam pokušava uzdrmati vjeru! Vjerujte braćo! Samo nas vjera može spasiti od Luciferova sila zla!“

Mnoštvo divlje zaurliće: „Aleluja! Blagoslovjen bio Bog na nebesima!“

„U srcima pravednika gori snažna vatra – organ koji će potjerati svako zlo!“

PRIČA

Zato, nemajte straha moja braćo jer mi čemo pobijediti! Imam ovđje svoje liječnike – predane ljude koji pomažu posrnulima!“, blijede mu ruke padnu na ramena tihih prilika u ogrtačima, „Ovo je moj zalog sreće i pobjede. Jer, poslao mi ih je sam Bog. Doletjeli su na krilima anđela, a u glavama im je samo jedan cilj – nesobično donijeti mir i svjetlost u tamu koja nam je obavila srca. Pružite im i vi svoju ruku i odvedite ih u svoje domove – pokažite im svoja ognjišta, a oni će vam donijeti blagoslov koji ima svu snagu Božje ruke! Jer oni jesu ruke našega Boga, u to nemojte sumnjati!“

Mnoštvo urla, čelavac u sredini uzdiže ruke u ekstazi, a tamni mu čuvari tiho stoje sa strana – pripremajući se za širenje „dobra“...

Odjednom – urlik iz bijesnog grla: „Prestrašene budale! Donosim vam ono čega se toliko bojite – kugu!“

Teška se tišina nadvije nad okaljano tlo svetišta, a gnjevna masa okreće užarene poglede prema izvoru zvuka – došljakinji vrane kose.

Privukavši pažnju okupljenih, žena bez riječi posegne u njedra i izvuče uginulog štakora. Držeći rep s dva prsta, visoko ga podigne u zrak i zavitla ravno u iznenadeno lice najbližeg promatrača. Kaos je već na spomen riječi „kuga“ svojim hladnim pipcima prešao preko kralježnica ovih ljudi – paničan vrisak pogodenoga djelovao je poput detonatora: „Smrt je ovđje!!!“

Natiskano mnoštvo naprosto podivlja; svetište – čuvano poput bastiona protiv užasne bolestine je razbijeno – skrovište postade bojnim poljem. Teška crkvena vrata popuste pod mahnitim pritiskom i ljudi prokuljavaju na prljave ulice. Negdje na putu do vrata izgubila se ljudskost, a zvijeri misle samo na jedno – spas od štakora, spas od kuge.

Položeni po hladnim uličnim pločama, umirući indiferentno promatraju taj kaos; uskoro, buka prode, i oni se vrate svojem tihom umiranju...

„Prokleta kučko, ovo je zadnji put da se petljaš u moje poslove! Ne mogu te ubiti, ali vjeruj mi, mogu te živu pokopati.“

„Neces ti nikoga pokopati jer došlo je vrijeme naplate dugova.“

Adamantus podigne blijuču ruku i, uperivši je u ženu, tihu protisne: „Ubij.“

„Liječnici“ jedva primjetno kimnu, izvuku sjećiva i neumoljivim korakom krenu prema meti. Očiju još uvijek zapiljenih u Adamantusa, kao da njegovi stražari niti ne postoje, žena ponovno posegne u njedra i izvuče malu staklenu kuglicu. Snažno bačena, kuglica se rasprsne na bližem „liječniku“, razmazavši po njemu smrdljivu tekućinu. Nemrtvi čuvar zbuđeno zastane i oprezno onjuši neobičnu tvar, podigne pogled i ugleda Evin široki cerek. Žrakom poleti upaljeni svjećnjak – čuvara uhvati divlji plamen.

Crkva je ispunjena teškom atmosferom zavijajuće agonije i odvratna smrda spaljenoga mesa. Shvativši da će mu pomahnitali sluga zapaliti svetište, Adamantus prolaje oštru naredbu preostalom „liječniku“: „Zašto samo stojiš?! Smiri ga već jednom!“

Dva precizna udarca onesposobe žrtvu i on se sklupča na kamenim pločama – šireći tihu jezu, cvrčanje mesa i pokoji cvilež – zadnji trag života u mrtvome mesu.

„Iza! Okreni se, budalo!“

Prekasno... bijela se maska već kotrlja po podu, a miltavoj tijelo pada pokraj svoga brata – barem u smrti...

Savršenim se čelikom Evina mača cijedi smrdljivi gnoj – kap po kap, puni se

tamna lokva na podu. Tekućina monotonom upornošću pronalazi put po usjecima kamenih ploča i tihu usijeca pravilne crne žile na bjelini preko koje su prošle generacije ljudi – i cijele rase nekih nevidljivih, nižih bića...

Gospodar netremice zuri u bezosjećajno sjećivo – za njega je to krvnik koji ima moć prekidanja tanke niti života – nastrano produženog putovanja dolinom suza.

„Što sad, Evo?“

Ona još uvijek šuti, a čelik se lagano njiše – klatno sata koji odbrojava zadnje trenutke...

„Zar ćeš nas oboje ubiti?“

Nijemi sat još uvijek odbrojava...

„Glupačo, odgovori mi! Zašto umrijeti kao smeće kada imamo mogućnost živjeti vječno? Da, kraq sam život, ali meni je bio potrebniji nego njima! Što bi oni napravili s njime? Oni su ništa, samo korisna roba koja omogućava pravo postojanje! Život, oni to nazivaju životom...“

Nekoliko suza padne na klatno: „Adame, a što je sa mnom?“

„Mrzim te, eto što je s tobom. Mrzim te gledati, mrzim te osjećati, mrzim te slušati. Oslobođio sam se oca, oslobođio sam se smrti, a ti me vječno pratiš... Napravio te iz mog rebara... Zar sam ja ikada tražio neko biće koje će ovisiti o mojem životu? Prerastao sam i tebe i njega, a ti si mi vječno nametnutu. Ne možeš umrijeti dok god sam ja živ... Kakav vic! Zašto bih ja trebao umrijeti, ako si se ti umorila od života?“

„Tvrdiš da ljudi nemaju života...“

„Tako je, nemaju!“

„...a ti prezivljavaš zahvaljujući onome što njima oduzimaš. Gradiš svoje postojanje na nepostojćim ciglama, što si onda ti?“

Kratka pauza pa gnjevni vrisak: „Ja sam Gospodar!! Nema te sile koja je jača od pobjednika nad smrću. Ja trajem vječno, plijejem u lice crvima koji se svijaju pod licem ovoga bestidnog boga – upravljam životom i smrću, vraćam im za bol koju osjećam od dana kada sam nastao!“

„Bol?“

„Postojanje je bol – bez boli nema svjesnosti o postojanju... Mrzim tu činjenicu, mrzim svijet sazdan na takvoj suludoj premisi, mrzim...“

Sjećivo se polako digne, a tamne oči pogledaju svog mučitelja i suđenika: „Smrt... nije dar koji sam ti spremna dati... Umjesto toga, kazna ti je život...“

Gospodar zbuđeno zastane i onda shvati – još je jednom izbjegao susret a onime što mu zadaje paralizirajuću jezu – tuča otrovnog smijeha ispunji svetište: „Glupačo, niti za osvetu nisi dovoljno sposobna. Gadiš mi se...“

„Vidimo se... u vječnosti.“, glas tihod odzvanja, a nje više nema – nestala je poput magle...

III.

Mramorno prijestolje pod sivim nebom – na prijestolju naga žena, a pod nogama joj skutreni muškarac. Slaba svjetlost zalazećeg sunca obasjava beskrainu pustinju i plete dugačke sjene nad zadnjim ljudima.

Žena podigne ruku i odmakne kosu s lica... začuje se zvečkanje lancu. Civiljenje pod nogama – blijadi muškarac masira vrat izranjavanjem povodecem. Nemoćna prilika pokuša ustati – golo ga stopalo udari posred lica. Ponovno jecaj, plač, naricanje suludog uma: „Dosta... dosta...“

Gospodarica ga tužno pogleda i

polako zatvori oči, ispruživši noge na išibanim plećima nekadašnjeg Gospodara.

Pseto nastavi svoju očajnu pjesmu: „Evo... kada će doći kraj? Ima li kraja? Kraj će doći, zar ne?... Evo?“

Dlan se podigne s koljena i zategne lanac – čovjek zaječi, prestrašeno se sklupčavši u fetalni položaj.

„Ne više, ne mogu više... Mrzim te... Kada će već jednom doći kraj? Evo, preklinjem te, reci mi kada će doći kraj!“

Djevine usne protisnu kratku misao koja zvuči kao da je ponovljena već bezbroj puta: „Sve što živi, mora i umrijeti...“

„Ali kada?! Ali kada... ali kada... alikada... alkada... alokvada... kali, kali, kada... kvall!...“, um odluta, usta ispunji gorka bujica bezumnog smijeha...

Zvižduk biča, bolni vrisak – krv poteče bijedom kožom.

„Hoćeš li sada biti miran?“

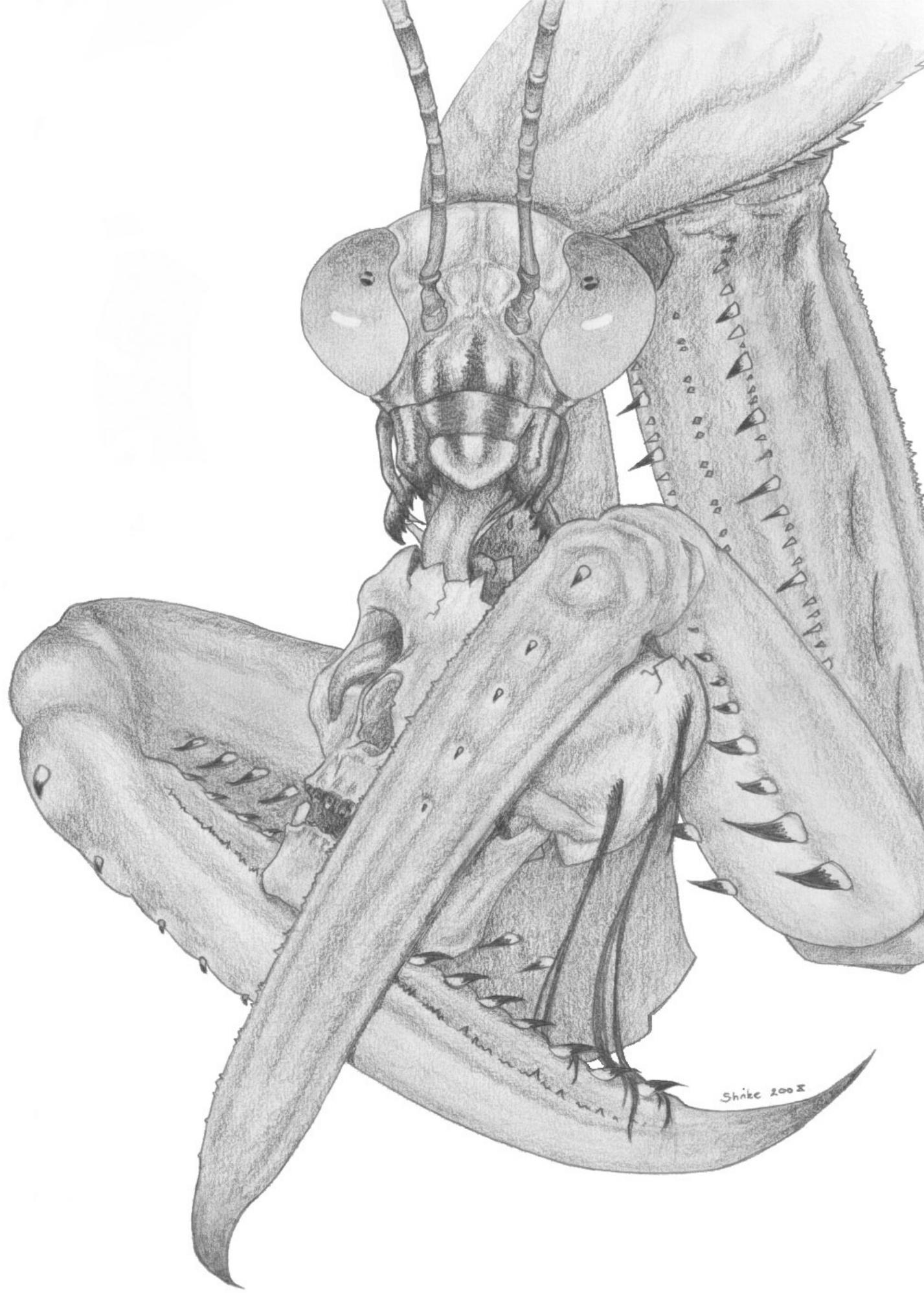
„Hoću... hoću...“

Stopala ponovno nađu odmor na iskrivljenim leđima – oči se zatvore – a svilene listove ukrasi crvena tekućina.

Skoro pa nečujni šapat: „... alikada?“

Crnokosa djeva – pobjednica nad osvajačem svoga srca pogleda u mutni sjaj suludih zjenica i, uz vječno zaljubljeni smješak, odvrati: „Sunce zalazi...“

Odista, sunce zade nad pustom ravnicom, zavivši svijet u vječni mrak – i svjetlosti više ne bi...

Shrike - *Mantis religiosa*

RECENZIJA

Stardust

Autor: Igor Rendić

Kao Gaimanova fana, prvo što me oduševilo bila je činjenica da neko od njegovih djela napokon dobiva filmsku adaptaciju (Gaiman inače baš i nema sreće s adaptacijama vlastitih djela, većina ih je i dalje u *development hellu*, *Stardust* se "snima" još od 1998.) mada se odmah pojavio i strah da Hollywood ne uzme jednu predivnu priču i siluje je (kao što su, primjerice, napravili s *League of Extraordinary Gentlemen*). Trailer je više nego obećavao, mada je odmah postalo jasno da su napravljene poveće izmjene. Ipak, da se mene pita, može se mijenjati sve i svašta, dokle god se zadrže osnove i duh romana, u čemu film u potpunosti uspijeva.

Film je, naravno, adaptacija i dobar dio radnje romana je ili izmijenjen, ili izbačen, ali u svojoj srži to je i dalje Gaimanov *Stardust* jer su svi bitni elementi i dalje tu: nadobudni mladac koji odlazi u mističnu čarobnu zemlju kako bi dokazao odabranici svog srca da je dostojan, pala zvijezda u obliju mlađe žene, zla vještica koja želi njen srce kako bi postala mlada i lijepa te braća prinčevi koja vrlo doslovno shvaćaju borbu za nasljedstvo.

I s k r e n o , koliko god privlačnom zvučila adaptacija bilo kojega romana ili stripa koja prati riječ po riječ i scenu po scenu, mnoge stvari koje funkcionišu u romanu ne funkcionišu toliko dobro na filmu, i obratno (primjerice, Tristan u filmu nosi odijelo uobičajeno za devetnaest stoljeća s dugim bijelim kaputom, a u romanu crvenu tuniku i tajice s crvenim čizmama, što izgleda dobro na Vessovim ilustracijama, ali na filmu bi izgledalo absurdno; iz istoga su razloga X-men u filmu nosili crnu kožu, a ne žuto-plavi spandeks). Ali i uza sve to, film ostaje ono što je i sama knjiga u svojoj srži: bajka koja će zadovoljiti sve užraste.

Istina, roman je mračniji, ali humor koji je dodan samo poboljšava film (ponajviše zbog DeNirovog kapetana Shakespearea; čitava scena s njegovim isprobavanjem haljina i plesom nešto je najzabavnije ikad). *Stardust* ima sve što jedan fantasy film imati treba: magiju, odvažnoga heroja, romansu, vještice, prinčeve i gusare. I sve to na -zračnom brodu! Ako vam na to srce ne zatitra, onda niste fantasy fan. Da, znam, sve su ovo elementi koji se mogu naći u dvadeset drugih fantasy filmova. Ali, ono što Gaiman uvijek dokazuje je da nije toliko bitno ŠTO, već KAKO. Izvedba je sve, naročito kada se radi o žanru u kojem su gotovo sve dobre ideje odavno postale klišej. A *Stardust* je savršeno izведен.

Charlie Cox (da, i ja sam se pitao: «Koji Charlie?») kao Tristan savršeno nosi

film i uvjerljivo glumi Tristanovo sazrijevanje, Claire Danes je apsolutno odličan izbor za Yvaine, savršena glumica za kombinaciju eterične ljepote (jedan od najboljih efekata u filmu je blaga aura svjetlosti kojom Yvaine zrači) i samovolje lika (Yvaine apsolutno nije «djeva u nevolji»), Michelle Pfeiffer ni u jednom trenutku ne pretvara svoj lik u karikaturu vještice (a to je tako lako učiniti) a DeNirov Shakespeare zaslužuje vlastiti film (DeNiru pohvala do neba, rijetko tko bi mogao odglumiti trenutni prijelaz iz sadističke gusarske sirovine u vrlo «osjećajnog» kapetana s transvestitskim sklonostima, a da ispadne uvjerljivo; možda Jack Nicholson). Gervaisova uloga je sitna, ali zamjetna, baš kao i Peter O'Toole i Rupert Everett koji možda imaju svega nekoliko minuta screen timea, ali apsolutno kradu svaku scenu u kojoj se pojave.

Od strmoglavih litica palače kraljevske obitelji u kojoj su figurativno i doslovno zabijanje noža u ledu sasvim očekivan način dolaženja na prijestolje do gusarskog zračnog broda koji je poprište bitke vođene uz can-can kao glazbenu podlogu, od taverne «Slaughtered Prince» gdje je barmen jarac pretvoren u muškarca, a kuharica i sobarica muškarac najprije pretvoren u kozu, a zatim u ženu do vještice dvorca u kojem Lamia i njene sestre gataju iz životinjskih iznutrica, a Tristan se bori protiv mrtvog Septimusa kojim Lamia upravlja kao marionetom, od sasvim običnog kamenog zida koji označava granicu našeg svijeta i jednog drugog, čarobnog do trgovine munjama i čarobnim drangulijama, od Septimusove braće koja ga prate kao nečujni duhovi do njihove sestre i Tristane majke, film raspredla priču koja je jednostavna, ali iskrena i zabavna. Potpuno nepretenciozan, *Stardust* ne želi prenijeti neku važnu poruku (osim možda one da je najbolja stvar za vas ponekad ravno ispred vaših očiju), već samo traži da vas zabavi i da dva sata provedena u gledanju budu ugodna. I možda da mu se ponekad vratite.

Ako tražite eskapizam, bolji film ćete teško naći, osim možda *Princess Bride*.

Čista petica.

5/5

Beowulf

Autor: Igor Rendić

Neil Gaiman i Roger Avary snimaju Beowulfa! I to potpuno CGI!

Misljam da nema tog fantasy fana koji nije bio oduševljen tom viještu (mada ih, najvjerojatnije, ipak ima). *Beowulf*, jedan od prvih junaka i tamaničija čudovišta, napokon će dobiti dostoјnu ekranizaciju. Okej, barem ne može biti gora od Lambertova filma iz 1999. Hype se stvara godinu dana, obećaju se brda i doline, izbor glumačke ekipe oduševljava potencijalnu publiku, trailer izgleda kao nešto najbolje ikada... i onda film dove u kina i razočara vas. Kao cijelina, film ne zadovoljava, ali odredeni dijelovi donekle spašavaju stvar.

E sad, prije nego optužite Gaimana i Avarya da su zasrali motku, u njihovu obranu moram napomenuti da je scenarij preraden na zahtjev redatelja i da sve ono što se čini super na papiru, na ekranu zna ispasti jako loše (siguran sam da je na papiru i Jar-Jar Binks bio simpatičan).

Neki komentiraju uvjerljivost pojedinih dijelova filma. Koliko god to bilo absurdno, film na trenutke zaista ozbiljno rasteže sposobnost publike da suzbije nevjericu (illicita suspension of disbelief, predivna stvar koja vam omogućava da, recimo, gledate Tomb Raidera i ne gundate oko činjenice da Lara Croft puca iz dva Desert Eaglea, a ruke jedva da joj se trzaju od povratnog udarca), posebno u borbi Beowulfa i zmaja, kada se izvode akrobacije koje ni Spidermanu ne bi prošle.

Vizualno impresivno, ali kvalitetu filma malo varira kod prikaza glavnih likova. Hopkins i Malkovich su savršeno "digitalizirani", Winstone je pomlađen, ali i dalje prepoznatljiv. Ako je nekome učinjena nepravda, onda je to svakako Robin Wright Penn koja na momente izgleda kao da pati od Downova sindroma, što je problem koji muči još ponekog sporednog lika. Angelina je, (a najava njenih nepokrivenih oblina je najvjerojatnije dovela dobar dio muške publike u kino) kao Grendelova majka, dosta dobro izvedena (dok sam sjedio u kinu, čuo sam par nezadovoljnih komentara tipa "Gdje su joj bradavice?"), ako zanemarimo "štikle", a kožu prekrivenu tekućim zlatom naslijede i njen sin zmaj (dizajniran malo drugačije od standardnog fantasy zmaja). Grendel je pak fenomenalno izведен, ponajviše jer više izgleda kao deformirano i mentalno zaostalo siroče nego kao punokrvno čudovište, posebno jer se obično očekuje da junak ima dostoјnog protivnika koji je demonska inkarnacija zla i nasilja. E pa ništa od toga - Grendel je više neželjeno i odbačeno dijete nevjerojatne snage, nego li demon. Upravo je to humaniziranje "čudovišta" jedan od dobrih dijelova filma jer, iskreno, tijekom Beowulfove borbe s Grendelom, a posebno kada Beowulf vrišti "Ja sam najači, ja sam najbolji!" dok mu vratima odvaljuje ruku, moje su simpatije bile na strani Grendela.

Svaku pohvalu zaslužuju specijalni efekti poput salva plamenih strelica i pećina Grendelove majke te, na kraju, i sam zmaj. Ipak, kada bi se visoke ocjene dijelile samo zbog odličnih vizuala, Attack of the Clones bio bi među najboljim filmovima svih vremena, tako da ni to ne pomaže filmu.

Što se tiče soundtracka, nije loš. Sasvim očekivano epski, s nekoliko lajtmotiva koji se provlače kroz skoro sve skladbe.

RECENZIJA

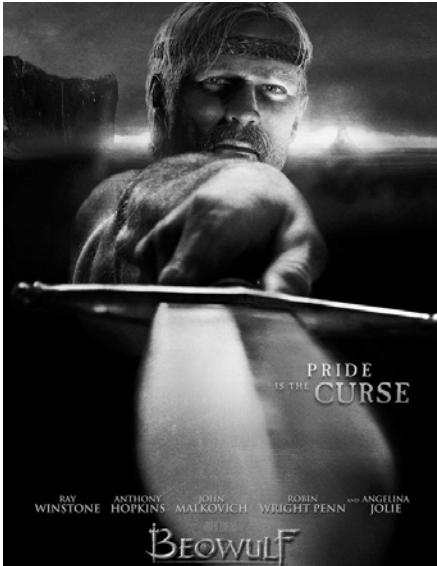
Posebna pohvala djelima pjesmama koje u samom filmu izvodi Robin Wright Penn I, meni osobno, f e n o m e n a l n o j izvedbi Idine Menzel "A Hero Comes Home" koja ide preko odjavne špice.

A sad malo o samim likovima. Malkovich je sasvim očekivano dobro odradio svoju ulogu i u Unfrettha unosi dozu suptilne podlosti koja se već očekuje od njegovih likova. Hopkins, kao kralj Hrothgar koji na momente više podsjeća na lika iz Shreka, nego na kralja, funkcioniра odlično. Robin Wright Penn zaslужuje svaku pohvalu za karakterizaciju Wealthow, kao i Angelina za lik ultimativne zavodnice (tu se opet igra na kartu Angeline i stava "Koji muškarac ne bi htio da ga ona zavede?"). Beowulfov pratičac Wiglaf valjda je i publici najsimpatičniji lik, barem sam, prema internetskim komentarima, stekao takav dojam. Ima nešto u tim vjernim sidekickovima, a i sam kraj filma postavlja Wiglafa u zanimljiv položaj te postavlja pitanje hoće li nastaviti ciklus čiji su dio bili Hrothgar i Beowulf ili će se oduprijeti zovu Grendelove majke?

Na kraju, sam Beowulf. Ako zanemarimo činjenicu da se bori gol, što je očito ispalо puno više cool u glavama scenarista i redatelja nego na ekranu (kao i scena kada si reže ruku kako bi zmaju iščupao srce - meni osobno fenomenalan prikaz do kojih granica će netko ići, ali u kinu oko mene se čulo opće gundanje), sam lik Beowulfa odlična je satira fantasy junaka. On je zaista fizički nadmoćan pred većinom, ako ne i pred svim tadašnjim ljudima, ratnik bez premača. Tipičan fantasy junak, barem na prvi pogled. E sad, od takvog se junaka očekuje ne samo da bude neustrašiv i snažan, nego i da ima određene karakterne kvalitete koje se vezuju uz junake: poštjenje, iskrenost, krepot i tako dalje, da ne spominjem da je svaki visok i lijep (barem takva očekivanja o junacima imate nakon što tijekom djetinjstva čitate razne bajke i dječje romane u kojima su junaci neizostavno tako predstavljeni; dobro, i u većini romana "za odrasle" junaci su takvi, ako vam se kojom srećom ne zalome Donaldsonove "Kronike Thomasa Covenanta" ili Martinova "Pjesma leda i vatre" gdje junaci možda jesu snažni i većim dijelom neustrašivi, ali većina ih sasvim sigurno nije poštena, iskrena i kreposna).

Da je Beowulf po svojim djelima junak, to je neporecivo. Ali, također je neporecivo i da je narcisođan, arogantan i da priča "lovačke"; bilo kakve priče o kreposti padaju u vodu u trenutku kada ga Grendelova majka zavede. Ako se za jedan dio filma može reći da se s kilometra vidi da je svoje prste u njemu imao Gaiman, onda je to lik Beowulfa. Jer, Gaiman ne voli ništa više nego li prikazati svoje junake kao moćne, ali istovremeno na neki način tako predivno emocionalno/ karakterno zakinute.

Na kraju, prestaje biti bitno ŠTO je Beowulf stvarno učinio, već jedino bitno

postaje što se PRIČA da je učinio, što i sam Beowulf shvaća pred kraj svog života, naročito pred samu smrt kada mu postaje jasno da je legenda o njemu dobila vlastiti život te da je ne može promijeniti, ma koliko on htio da se zna istina.

I upravo je prikaz Beowulfa kao fizički superiornog, ali karakterno jednako slabog kao što je i većina "smrtnika", jedina stvar koja mi film spašava od ocjene "katastrofalno".

Sve u svemu, jedva navučena trojka, i to jedino poradi truda, "A Hero comes home" i samog Beowulfa.

Konačna ocjena:
3/5

PRIČA

KORACI

Autor: Milenko Županović

U dalekoj je budućnosti ljudima u glavu ugrađen čip koji određuje koliko koraka mogu da napraviti u životu. Čip informacije prenosi izravno, putem pokazatelja života koji se mora uvijek nositi na ruci. U svijetu postoje samo dva identična čipa s istim karakteristikama.

Mnogi su bili očajni...

Mladić kleći pored postelje na kojoj leži djevojka.

- Vidjet ćes da ćemo ga naći, samo trebamo biti strpljivi! - reče on.

- Zar si slijep, zar ne vidiš koliko mi je još koraka ostalo u životu? - upita ona.

Od ležanja je djevojka bila sva u ranama, a pokazatelj života pokazivao je broj jedan – još samo jedan korak u životu.

Internetom su tražili čovjeka s identičnim čipom...

Mladić i djevojka su u strasnom zagrljaju, pada topla kolovoška noć, privid normalnog života...

Nekoliko dana kasnije računalo je pokazivalo da je pronađen čovjek s identičnim čipom.

- Lorna, probudi se, spašena si, spašena! - viknu on.

- Ali, Pablo, radimo li ispravnu stvar?? - upita ona.

Glumeći da je ne čuje, izašao je iz kuće.

Uputio se domu nesretnoga čovjeka, čovjeka s jednakim čipom...

Bio je u istom gradu, ali je Pablo morao ići pješice jer su ljudi zbog nestašice nafta ostali bez prijevoznih sredstava.

Na ulaznim vratima kuće, Pablo zvoni.

- Izvolite? - upita nesretni čovjek.

Umjesto odgovora, Pablo mu zarije nož posred grudi. Preciznim kirurškim zahvatom izvadi mu čip iz glave.

Kad se vratio, Lorna je i dalje bila očajna. Istovremeno, on je bio presretan kao da upravo nije ubio čovjeka, već kao da se tek vratio iz kupovine.

- Lorna, izvoli! – reče, stavljajući joj čip u ruke. Rekao sam ti da moraš vjerovati!

Otišavši po šampanjac, Pablo je odjednom pao na kuhinjski pod.

Pokazatelj života na njegovoј ruci pokazivao je nula.

PRIČA

Danje

Autorica: Dubravka Karan

Vruće je ljetno predvečerje. S terase svoje kuće na Pehlinu Ante sa zanimanjem promatra tamne oblake koji se navlače nad Učku. Rijeka i čitav Kvarnerski zaljev obasjani su blještavim zrakama sunca kojega svakog trena sve više zaklanjavaju teški oblaci s Čicarije.

-Crna kapa nad Učkom - znači, bit će kiše - zaključi zlovoljno Ante. - Mrzim putovati po kiši... a moram u Pulu....

Prošao je Medveju, Kraj, Mošćeničku Dragu i još nekoliko nenaseljenih kilometara kad ga je uhvatilo mrak. Farovi su osvjetljivali pusti krajolik, upravo kao u njegovom sinočnjem snu. Sjetivši ga se, Ante ga ispričao Mati pa se nasmijaše do suza.

Khkrrr.... Khkrrr....

- O, Bože, neće mi valjda stati sada, u ovoj pustoši - zgrozi se Ante, a onda spazi crvenu lampicu za gorivo. Pa naravno, zaboravio je na benzinsku! „Idiot!“, oslovi se bijesno.

Uspio je dovesti auto do ruba ceste, prije nego li je on sasvim prestao kašljucati i cupkati. Mozak mu je radio punom parom. Do benzinske ima najmanje deset kilometara, a, kao za inat, nigdje niti jednog automobila... Konačno se odluči. Uzme plastičnu bocu iz prtljažnika, zaključa auto i nevoljko kreće. Hodao je mračnom i pustom cestom, neprestano se ogledavajući u nadi da će ugledati svjetla nekog automobila - trebale su mu litra ili dvije goriva ili prijevoz do benzinske...

Vjetar je razgonio debele oblake koji bi tek povremeno otkrili mjesec i u tom bi času blaga mjesečina nakratko obasjala pustu cestu oko koje se natiskala mračna šuma.

- Buh - buh! - začuje Ante. Ništa nije video pa ga s novim „buh-buh“ obuze nelagoda. Kad se gledanje još jednom ponovilo, skloni se s ceste. Zvuk se ponavlja svako malo, a on se trudio kretati u suprotnom pravcu. Kad je mjesec napokon ponovo izvirio, Ante primijeti da više nema pojma gdje je cesta i shvati da se - izgubio. Kiša je na trenutku jačala pa onda opeč prestatjala. Uskoro ugleda slabaso svjetljanje. U grlu mu zaigra: „Konačno netko živ. Hvala Bogu, već sam se uplašio da će zaglaviti u toj šumetini.“ Požuri prema svjetlu.

Približivši se, shvati da svjetlo dolazi iz malih lampica s ograda oko kolibe. Kucne na vrata i, ne čekajući poziv, uđe. Vrata škljocnu i zatvore se za njim, a on se zabulji u visoku, ispijenu staricu.

- Do...dobra večer! - hrabro promuca Ante. No dobro, radije bi da je žena mlada i zgodna, ali što se može. Najvažnije je da nije sam na pustoj cesti u kišnoj noći, uz zloglasno buh-buh, mislio je.

- Dobra večer, mladiću! - odzdravi mu starica. Ante se zgrozi - kosa joj je bila dugačka i raščupana, na dugačkom šiljastom nosu imala je crnu dlakavu bradavicu, a žmirkala je kao da ne vidi najbolje. Promotriši ga, ružno lice ozari joj škrbavi osmijeh. Do njegovih je nosnica dopirao opojan miris iz pećnice pa Ante, unatoč zastrašujućem staričinom izgledu, poteku sline na usta.

Ma, nema veze kako stara izgleda kad hrana miriši tako zamamno, mislio je nesvjesno se oblizujući. Čeznutljivo je gledao kako starica otvara vrata pećnice na ogromnoj starinskoj zidanoj peći, vadi veliku posudu i zalijava pećenje, a onda s užasom razrogači oči - u posudi se peklo dijete! Protrla oči. Strese se, utroba mu se zgrči, a noge odsjeku.

- T-t-tko si ti? - upita drhtavim glasom.

Nije volio neizvjesnost.

- Baba Jaga. Zar me ne prepoznaješ? - začuđenim glasom ga upita starica. Nakon što je nekoliko puta zadovoljno oblizala prste, gurne posudu natrag i zatvorila pećnicu, ponovno se okrene prema njemu i upita prijekornim tonom: - O, mladiću, mladiću, nisi ti valjda od onih nevjernika koji nisu ozbiljno shvaćali upozorenje roditelja?

- K-kjoe upozorenje? Mis-s-slite na ono: „Ako ne budeš dobar, Baba Jaga će te speći za večer?“ - izleti mu pa pregrize jezik, prekasno se sjetivši one mudre da je bolje tri puta promisliti pa tek onda reći.

- Baš na to, naravno!

- Ali, vještice ne postoje! - ustvrdi Ante, odjednom prilično nesigurno.

- Neeeee? - zaprepasti se baba. - Nisam to znala... - Zurila je u njega žmirkajući slabovidnim očima, a onda se naceri i počne nešto mumljati, kao da vrača.

Ante se poželi okretnuti i dati petama vjetra, ali noge ga nisu slušale. Stajao je kao začaran, totalno nepokretan. Tek kada je baba rekla: - Hajde, sinko, sjedni! - spustio se (zakleo bi se, ne svojom voljom) na obližnju stolicu. Oko njega se odjednom čvrsto svežu debeli konopi. Baba Jaga mahne debelom štapinom i pred njim se širom otvore vrata. Mahne još jednom, a svjetlost bljesne i osvijetli kolibu iogradu oko nje, a njegova stolica otkliče u dvorište. Ante razrogači oči i zvučno proguta knedlu. Koliba je stajala na ogromnim kokošjim nogama i lagano se okretila, dok je baba mrmiljala neke čarolije. Ograda je bila načinjena od ljudskih kostiju, a na vrhu su bile ljudske lubanje s očima koje sjaje i osvjetljavaju dvorište popločeno mozaikom bezbrojnih zuba. Dovratici su bili načinjeni od kostiju ljudskih nogu, a kosti ruku bile su ključem u ključanicu načinjenoj od ljudskih usta s oštrim zubima!

Ante se ponovno nađe u kolibi, vrata iza njega s treskom se zatvore, usta s oštrim zubima bučno se zaklope, a kosti ruku škljocnu.

Baba opet otvori pećnicu i izvuče posudu. Unatoč primamljivom mirisu pečenja, Ante se okrene želudac i pomisli da će povratiti.

- Moram te malo udebljati! - reče baba kritičkim tonom. - Ovako košćat nećeš biti slastan...

- A-ali, m-meni t-treba s-samo malo b-benzina - promuca Ante, dok se znoj u debelim potocima slijevao s njega.

- Ha? - pakosno se naceri baba.

Iz njenog držanja Ante konačno shvati da je vrag odnio šalu.

- Neeeee! UPOMOĆ! UPOOOOMOOĆ!

- Stenući se otimaо, nastojeći se oslobođiti čvrstih konopaca.

- Maaaama! - pozove Tajana mamu, trčeći u kuhinju. - Tata opet sanja Babu Jagu!

- Oh! - uzdahne mama. - Ne opet! - Ruke su joj bile pune pjene pa ih opere pod mlazom vode, obriše i žurno pode za Tajanom.

Tres!

Prekasno. Ante je upravo tresnuo s kreveta. Dok je Tajana sa Sunčicom stigla u sobu, već je sjedio na podu, zgranuto ih gledajući. Oči su mu bile velike kao desertni tanjurici.

- Viidiš? - upita ga Tajana s natruhom predbacivanja u glasu. - Upravo te zato mama grdila kad si me plašio s Baba Rogom! Priznaj da to baš nije dobra odgovorna mjeru!

Sutradan je imao toliko obaveza da mu je dan proletio. Već je bila predvečer kad je upalio auto, mahnuo još jednom Tajani i Sunčici i spustio se niz Pehlinskiju cestu. Na Kantriđi je pokupio Matu koji se ponudio da će mu putem praviti društvo pa zajedno nastave prema Opatiji. Sezona je bila u punom

jeku pa je na cesti bila gužva i mrak ih je uhvatio već prije Mošćeničke Drage. Farovi su osvjetljivali pusti krajolik, upravo kao u njegovom sinočnjem snu. Sjetivši ga se, Ante ga ispričao Mati pa se nasmijaše do suza.

- Ha, ha, ha! I rekla ti je da si košćat, a? - smijao se Mate, iz šale pogladivši jastučice oko bratićeva struka. - Ha, ha, ha!

- A ja njoj... ha, ha, ha... da meni treba samo malo benzina... ha, ha, ha... - Ante je brisao suze sa zajapurenih obraza.

S lijeve strane more, s desne obronci Učke. Uspinjali su se. Prošli su Labin, pa Rašu i, već umorni od smijanja, pomalo posustali u priči. Svetlja naselja ostala za njima, a oko njih same baruštine. Uskoro se ponovo počnu uspinjati.

Khkrrr.... Khkrrr....

Motor zakašljuci. Automobil stane, poskoči, zabrekće još nekoliko puta i - sasvim se zaustavi. Kontrolna lampica uznemireno je svjetlila.

- Nemoguće! - zgrane se Ante. - Nestalo mi je goriva! Od silne jurnjave i posla, sasvim sam zaboravio tankati. Idiot! I još k tome, uopće nisam primijetio da kontrolka svijetli.

- A mislio sam da ti se to nakon sna s Babom Jagom nikada neće dogoditi - pomalo kiselo podsmijehne se Mate.

Na cesti su stajali već gotovo pola sata no, kao za inat, nije prošao niti jedan automobil. Uzmu plastičnu bocu i krenu pustim drumom kroz mrak. Oko njih pustoš. Tanki bi mjesec tek povremeno izronio iza debelih oblaka i nakratko im slabo osvijetlio put i ogromnu šumu koja se, zastrašujuće mračna, pružala uz cestu. Obuzimala ih je nelagoda. Nisu odmakli daleko kad negdje daleko, jako, jako daleko, začuju:

- Hop-hop!

- Jesi li čuo? - upita Ante začuđeno.

- A-ha! - odgovori Mate - Čini mi se kao da se čuje s vrha Učke.

- Zašto bi, zaboga, netko u gluho doba noći vikao hop-hop? - upita sumnjičavo Ante. Ipak, sretan da čuje neki glas u ovoj pustari, ne razmišljajući poviće: - Hop-hop!

Trenutak kasnije začuju:

- Hop-hop! - Ali to ovaj put više nije zvučalo tako jako, jako daleko. Činilo im se samo daleko, možda kod baruština...

- Hop-hop! - automatski odgovori Ante.

- Hop-hop! - začuje se u blizini, tek malo iza njih, a srca im se odjednom tjeskobno stisnu. Zagledaju se u mrak i učini im se da vide nekavu ogromnu sjenu. Bace se nauznak, a tik iznad njih proleti nešto zastrašujuće veliko i zapuhna ih hladan zrak. Kosa im se digla u zrak, a niz kralješnicu prostrujala jeza. Dršćući, šutke su ležali neko vrijeme, a onda, negdje daleko ispred sebe, začuju:

- Hop-hop!

Šutjeli su kao zaliveni, bojeći se i disati. Nakon nekog vremena, kad je strah malo popustio, odluče poći dalje. Nisu daleko odmakli kad pred sobom ugledaju neobičnu divovsku spodobu. Široke hlače bile su skupljene ispod koljena, a divovsko tijelo bilo je blago protkano mutnim sjajem. Gole ručetine prekrizio je na dlakavim prsimu koja su bila tek djelomično prekrivena haljekom. Mjerio ih je opasnim pogledom.

- Hop-hop! - reče prijetećim glasom.

- Opla-la! - bilo je jedino čega se Mate dosjetio, dok je podozrivo mjerio prozračnog diva. - Koji si pak sad ti? - Pritom žestoko, da se uvjeri da to nije neki od njegovih snova, štipne Antu koji zavili: - Jao! Koji je tebi vrag?

PRIČA

- Ja sam DUH i zovem se Danje! – Ijutito odgovori div. – Ja lovim ovakve neposluge ko što ste vi, koji obnoć hode po zemlji Histriji. – Duhne oko sebe, a tmina se razrijedi, pa se činilo da je sumrak.

- A-ali z-z-zašto se ne bi smjelo hodati obnoć? - mucao je Mate.

- Jesam li lijepo reko da lovim one koji hode obnoć pa vam je valjd jasno da se obnoć ne hodi? TO JE ZAKON! – zagrmi div.

- A-ali zašto? Čemu takav zakon?

- Zašto? – zgrane se duh. - Sve sablasti, prikaze, utvare, duhovi i aveti izlaze noću, a ne žele srest bilo koju vrstu živih, pa et, otud zakon – nabusito im objasni Danje. Nastavi mekišim glasom: - Zato ču vas sade ubiti pa će se slobodno družti s nama. I lebdti noću do mile volje.

- O-o-oprosti! Mi to nismo znali! – opravdavao se Ante, žečeći ublažiti divov bijes i spasiti glavu. – Znaš, mi nismo odavdje pa ne znamo ovdašnje zakone i običaje.

- Nema veze! I tako vam to sada više nije važno. Ćekte sam da razmislim i smislim kak da vas lišim vašijeh bijednih života.

Nijedan od njih nije želio pustiti duha da razmislija. Uostalom, ionako im se crno piše pa Ante prekine tišinu:

- Sad sam se sjetio da si nas dočekao s hop-hop. Ali nešto prije nego li smo naišli na tebe, netko je jako, jako daleko vikao hop-hop i ja sam mu također odgovorio s hop-hop.

Ljutit što ga neprestano ometaju, divovski duh ga bijesno prostrijeli pogledom, a onda se napuhne i ponosno isprsi:

- To sam ja viko.

- A zašto, zaboga, u tako gluho doba noći ideš okolo i uzvikuješ tako glupe riječi? - čudio se Mate.

- Ja ne IDEM okolo i ne vičem glupe riječi! – uvrijedeno je dreknuo duh. – Ja strahovito brzo jezdim zrakom i pritom živahno izvikujem hop-hop.- Duh digne ruku, prijeteci mašući kažprstom: - I još se nikad nije dogodlo da je neko živ, ak je takav hodijo obnoć Histrijom, odolijo da ne uzvrati na moj živahan poziv!

- Vjerujem ti jer, priznajem, ni ja nisam mogao odoljeti - iskreno prizna Ante. U sebi je prokljinao vlastitu glupost.

- I kad bi se takav ozvo - strašnim glasom je nastavio duh - nakon najviše tri hop-hop bio bi moj. I, vjerujte mi, nikada više ne bi hodijo obnoć živ.

Smrzli su se, a div je dodao: - Samo bi lebđio. Jab mu pomoga da zasvagdar uživa ovdekar noću s ostalim avetinjama.

Zgranuto su šutjeli. Ante napokon prekine tišinu:

- Ali ti si tako velik, ogroman! Kako bi ti mogao tako brzo preletjeti tako veliku udaljenost? To je nemoguće!

- Ja sam moćan duh i mogu učinti i za vas nemoguće stvari. Mogu stat u napršnjak il prevrnt brod - hvalisa se div.

Mate se grozničavo zamisli. Usta su mu se od straha sasvim osušila i osjeti silnu žed pa čeznutljivo reče:

- Možda možeš štošta, moramo ti vjerovati na riječ, ali siguran sam da nam ne možeš sada nabaviti colu – a baš sam grozno ožednio!

Duh se gromko nasmije, a oni, zaprepašteni, već u sljedećem trenutku u ogromnoj, prozračnoj ruci divovskoga duha ugledaju bocu cole. Nadmoćno se smijući, sagne se i preda im bocu koju Ante drhtava. Podrugljivo ih upita: - Ne mogu, jel?

Bez riječi su gledali čas bocu, čas duha, a onda Ante, u nevjernici, reče: - Kladij se da to nije prava cola... Smijem li probati?

- upita. Duh mu dozvoli.

Ante sumnjičavo i sasvim polako odvrne čep.

- Šsssssssss! – Iz boce se izvije dobro znan čaroban šum pjenušavih mjehurića. Stavi bocu na usta i osjeti kako ga mjehurići draškaju po nosu i grlu pa žudno otpije dobar gutljaj.

„Uh, kako je dobra“, pomicli, ali ništa ne reče, već otpije još jedan dugi gutljaj. S uživanjem ga promučka u ustima, kao da duboko razmišlja. Tražio je grešku u okusu, ali dileme nije bilo - bila je to prava cola. Bez riječi doda bocu Mati, a ovaj ponovi sve što i on.

- Mmm...mhm... kako je dobra! – Mate nije mogao sakriti svoje odusevljenje. – Nema sumnje, prava je! – prizna nevoljko.

Danje se samodopadno napuhavao i cerio.

- Et, dokazo sam da svašt mogu. Sad me ostanite da na miru razmišljam! - zareži.

Ante i Mate se pogledaju. Nipošto mu nisu smjeli dati da razmišlja.

Ne znajući što bi, Ante se na silu počne smijati. Pomislivši da je poludio, Mate ga zaprepašteno pogleda. Ne znajući što bi od muke, priključi mu se.

- Ha, ha, ha! – grohotom su se smijali.

Golemi duh, ljutit što ga neprestano ometaju u razmišljanju, bijesno zafrkće:

- Jesam reko da oču tišinu? Što je sad pa smješno?

Prijatelji na trenutak prestrašeno umuknu, a onda se nastave smijati:

- Ha, ha, ha! – Smijali su se glasno i usiljeno, dok su zapravo umirali od straha.

– Kako se ne bi smijali kad usred noći, usred neke pustoši, naletimo na divovskoga duha koji nam ispriča da u nekoliko sekundi može preletjeti cijelu Istru... ha, ha... i stati u napršnjak. Ha, ha, ha! – smijali su se, dok su im na oči isle suze od smijeha (zapravo straha).

- Kao da bi jedan div, neusporedivo veći od mene, mogao stati u napršnjak? Ha, ha, ha! – Mate se sada držao rukama za trbuš.

– Hajde da ja probam ući u bocu! – predloži, pokazujući malu bocu cole u svojoj šaci, na što opet obojica prasnu u grohotan smijeh.

Divovski duh ih je ljutio gledao, a kad je počeo zamišljati kako se Mate uvlači u malenu bocu cole, posprdo se nasmije.

- Beno jedna, nis ti duh da se moš uvuć u bocu. Samo JA se mogu uvuć! - rekao je oholo.

Ante i Mate su obilazili duha, pogledavajući čas njega, čas bočicu i usporedujući ih.

- Možeš ti reći što hoćeš, ali u bocu se zavući ne možeš! - ustvrdio je Mate. Ante ga je kategorički podržao: - Naravno da ne može!

- E, nevjernici jedni, sad šte vi vidit! – usklikne divovski duh, ljutit što mu ne vjeruju. Iz njegove se ogromne pojave počnu izvijati srebrnastosivi prameničići dima, i, lelujajući, zavlačiti se u bocu, dok se divovski lik ispred njih sve više i više smanjivao. Konačno je, na njihovo zaprepaštenje, sav bio u boci. Stajali su skamenjeni, ne vjerujući svojim očima. Iznenada se Ante upali kliker pa skoči i čepom, koji je još držao u ruci, začepi bocu, čvrsto zavrnuvši čep do kraja.

- Eeeee, ne znaš ti što je plastika! Prirodi treba čak petsto godina da razgradi jednu plastičnu bocu. Eto, najmanje toliko ćeš ti čamiti ovđje – pomaš likujući reče duhu pa baci bocu. – I još možeš biti sretan nadu li te! Ponegdje se boce recikliraju, a ponegdje se bacaju u smeće i odvoze na deponij koji

poslijе zatrpuju zemljom i eto, novo brdo je tu. Što misliš, zašto se reljef kod nas neprestano mijenja?

- Tako ti i treba, kad loviš nedužne! – doda, naglo ohraben, Mate osvetničkim tonom.

- E, Danje, Danje, kakav si ti bleso! - čulo se prigušeno, plačno cvilenje iz boce. - Nikak da svatiš da si duh, a ne čovjek, umišljen i bahat.

- E, Danje, žao mi je što ćeš idućih petsto godina živjet tako stisnut. Ne bi to želio ni najlučem neprijatelju – iskreno će Ante. – Al' ako te pustimo, ubit ćeš nas. Bolje je, dakle, da se ti stišeš u boci - bar si živ.

- Ali ja sam duh! - procvili Danje.

- No, dobro, dakle još bolje! - nasmije se Mate. - Zamisli samo da si div, a u toj malešnoj bočici...

- Molim vas, pustite me van! Ja sam duh. Duh ne smije biti zatočen, on mora biti sloboden! – moljakao je plačljivo Danje, vidjevši da se spremaju otići, a njega zauvijek ostaviti ovđje, zarobljenog u toj glupoj bočici.

- Ali, ne smijemo! Ako te pustimo, ubit ćeš nas. Zapravo, kad bolje razmislim, trebamo te zakopati što dublje u zemlju da te nitko ne nade. Jer, čim te netko nade, bit će toliko glup da te osloboди pa će opet ganjati nedužne poput nas.

- Ne, molim vas, nemojte me zakopat, a ni ostavt u boci! Imam fobiju od malog prostora. MOLIM VAS, MOLIM VAS!

- plakao je duh grozničavo skakućući, tako da je boca poskakivala gore-dolje. – Ja zapravo nikada nikoga nisam ubijao, zato se i nisam mogao domisliti kak da ubijem vas. Ja samo volim plašt ljudi koji hode obnoć daleko od svojih kuća.

- Ma... možemo mi tebi vjerovati, i sve to...

Mate i Ante održe kratko vijećanje. Nisu željeli ostaviti duha u boci, a opet... bojali su se što im ovaj može učiniti oslobođeni ga. Konačno ga ipak odluče pustiti. Ovaj im čvrsto obeća da im neće ništa, zaklevši se:

- Časna dušna riječ!

Ante još jednom nesigurno pogleda Matu pa, kad ovaj klimne glavom, pride u boci, podigne je i polako odvrne čep.

Nijemo su promatrali kako se duh, poput pramenova magle, izvija iz boce i formira u divovski lik, grabi ih i odnosi, a onda su utonuli u mrak...

Mate otvorio oči. Bio je bijeli dan. U automobilu je bilo nesnosno vruće. Ante je izgledao kao da spava. Prodrma ga i ovaj naglo progleda:

- G-g-gdje smo?

- Djestotridesetdvije kune, molim! – reče radnik, pružajući mu kroz otvoren prozor račun za gorivo. Zbunjen, Ante iz džepa izvuče novčanik i plati. Pogleda račun. Dok mu je radnik vraćao ostatak, zaprepašteno promrmlja:

- Benzinska postaja Pula!!?

PREDSTAVLJANJE UDRUGE

**Udruga
znanstvene
in fantazije
(Slovenija)**

**ljubitelja
fantastike
"Prizma"**

Autorica: Tanja Cvitko

U Sloveniji više od dvadeset godina nije bilo organiziranog fandoma, odnosno formalne udruge, koja bi se bavila promocijom znanstvene fantastike i srodnih žanrova. Sredinom i krajem osamdesetih iz javnosti su nestale sve do tada postojeće udruge, SF-om su se još bavili pojedinci, ali izvan okrilja nekog krovnog kluba, udruge, udruženja ili organizacije.

Situacija se počela mijenjati sredinom 2005. godine kada Tanja Cvitko u Zagrebu upoznaje Aleksandra Žiljka, koji joj jednostavnim pitanjem »Žašto u Sloveniji nemate SF klub?« baca bubu u uho pa dotična počinje quest po slovenskim forumima koji se bave literaturom i filmovima, tražeći potencijalne kandidate za slovenski SF klub. Ti su počeci bili katastrofalni, slovenskim se forumašima ideja činila smiješnom, a čest je komentar bio: »Slovenija je premašla, neće ti to uspjeti.« Dolazio je i do apsudnih situacija poput one kada su moj post premjestili u -male oglase! Mic-po-mic, korak po korak, mail za mailom, forum za forumom... Polako su se počeli okupljati ozbiljni i zainteresirani potencijalni članovi budućega slovenskog SF kluba, prvoga nakon dugo godina. Prvi neformalni sastanak, više upoznavanje radoznašnih kandidata, održao se krajem svibnja 2005. godine u Ljubljani. Tada je osnovan jezgra buduće udruge. Mnogo se ideja izrodilo, rađeni su mnogi planovi, oduševljenje je bilo veliko, a atmosfera konstruktivna. Tanjina vizija se polako počela realizirati. Krenuli su mjesечni sastanci, napravio se testni forum, širo se krug zainteresiranih. Ali, trebalo je dati ime klubu... Hoće li to uopće biti klub? Ili će biti udruga? Padali su prijedlozi – od svetoga broja 42, do Avalona i Babilona... Ali, činilo nam se da se svaki od naziva odnosi tek na jedan žanr, ili na SF, ili na fantasy, a željeli smo napraviti udrugu koja povezuje sve te srodone žanrove u svim njihovim oblicima (knjige, filmovi, stripovi, igre, itd.).

Prizma. Tijelo kroz koje se vidi spektar svih boja. Udruga koja će pokazati značajnosti, zanimljivosti, »sve boje« žanrova fantastike. Prijedlog imena bio je jednoglasno prihvaćen pa je udruga, krajem 2005. godine, i formalno registrirana pod imenom »Prizma – društvo ljubiteljev znanstvene fantastike in fantazije«. Temelji su bili postavljeni, trebalo je samo početi graditi.

Mjesечni su sastanci (p)ostali stalni, a održavaju se u različitim gradovima Slovenije (svaki drugi mjesec u Ljubljani) jer smo željeli biti »slovenska« udruga, a ne udruga »rezervirana« samo za jedan grad. Pola godine nakon rođenja Prizme počelo se razmišljati o fanzinu – je li moguće napraviti takvu stvar? Hoće li ljudi pisati tekstove? Tko će se time baviti? Zbog svih tih pitanja i nesigurnosti u uspjeh fanzina, krenuli smo s pokušnim brojem, brojem 0, pa ako fanzin kao projekt propadne, nikome ništa jer je ionako bio pokusni kunić. Ali, pokusio je kunić postao jedinim fanzinom na bivšem balkanskom prostoru kojeg je nahvalio Darko Macan, iako nismo ni sami bili sigurni hoće li

biti njegova prvi broj. Međutim, ispostavilo se da postoji dovoljno pisaca članaka i priča te recenzenta koji žele objavljivati u fanzinu koji je dobio i ime - Neskončnost (Beskonačnost).

U Sveučilišnoj biblioteci u Ljubljani nabavili smo ISSN broj i tako postali pravi mali časopis, posvećen SF-u i srodnim žanrovima. Neskončnost izlazi redovito svaka tri mjeseca, a posljednji objavljeni broj je Neskončnost 8.

Osim mjesечnih sastanaka, Prizma organizira tematske večeri i slična manja događanja. Za svaki od tih događanja nekoliko članova udruge (a barem jedan) pripremi referat ili predavanje na temu o kojoj se te večeri raspravlja. Takve su prezentacije multimedijalne, barem izradene u powerpointu, ponekad sa glazbenom podlogom, a ponekad us praćene video zapisi (traileri filmova i slično). Sva su naša okupljanja otvorena za javnost - zbog toga ih i radimo.

U Prizminu opusu stoje tematske prezentacije o cyberpunku, Douglasu Adamsu, space operi, Star Treku, horroru, paranormalnim pojavama, Flash Gordonu, samurajima, Neilu Gaimanu, Georgeu R.R. Martinu, božanstvima, Star Warsima, zmajevima, Nostradamusu i još mogočemu (npr. predstava koja temelji na elementima romana Izvršitelji nauma Gospodnjeg Zorana Krušvara). S nekoliko je prezenacija Prizma sudjelovala i na Prvoj slovenskoj SF konvenciji (nakon dugo vremena) Konfuzija, a sudjelovat će i na drugoj. Prije Konfuzije, Prizmine su delegacije posjetile hrvatske konvencije Istrakon, SFeraKon i Rikon, kao i takozvani. VLS (Veliko Letno Srečanje) Slovenskog Tolkienvog društva Gil-Galad.

Trenutno Prizma broji nešto manje od trideset članova i stotinjak prijatelja koji su, zzbogovsog sudjelovanjanaraznimdogađanjima, na forumu ili u stvaranju Neskončnosti, jednako značajni i važni kao i sami članovi (treba još reći da godišnja članarina iznosi 20€).

U svoje tri godine postojanja Prizma je postigla mnogo više od očekivanoga i time anonimnim forumašima pokazala da su bili u krivu. Postojimo i trudimo se

popularizirati nama drage žanrove na najbolji mogući način. Hoće li Prizma doživjeti sudbinu nekadašnjih slovenskih SF&F udrug i nestati u plamenu – to se nitko ne usuđuje predvidati.

Zasad nam ide sasvim dobro. ;)

Dejan Svitlić - 100011001

TEMA BROJA

Mitologije

Autori: Jasna Legović, Igor Rendić, Vedran Vivoda, Dorian Celcer

Mitologija označava skup priča unutar neke kulture za koje njeni pripadnici vjeruju da su istinite. U tim se pričama priroda, svemir i postanak čovječanstva objašnjavaju natprirodnim silama i dogadjajima. Donosimo vam kratak pregled nekih od manje medijski eksploriranih mitologija ali nipošto manje zanimljivih. Kroz njih se provlače vrlo slični uzorci i zapleti priča koje možemo naći u velikom broju drugih prostorno odvojenih kultura i mitova - dokaz o univerzalnom konceptu mišljenja ljudske vrste.

MITOLOGIJE BLISKOG ISTOKA

Povijesno gledajući, počeci religije smještaju se na područja koja nazivamo kolijevkama čovječanstva, u Mezopotamiju i Egipt. Tijekom nekoliko tisućljeća u porječju Eufrata i Tigrisa smjenjuju se kulture Sumera, Akadskoga kraljevstva, Asirskega i Neoasirskega kraljevstva te Babilona i Perzije. Nešto istočnije, uz obale Mediterana, javljaju se Kanaanci i Feničani. U porječju Niла razvija se egipatska tradicija, silno značajna za bliskoistočne, ali i ostale, tradicije staroga svijeta, posebno za grčku kulturu. Najvažniji zajednički element tih religijskih obrazaca preovladavajuća je mitološka dimenzija te razvoj institucionalizacije vjere, kao i uklapanje u hijerarhijski društveni obrazac, iako se naziru i prva spekulativna razmišljanja o postanku svijeta.

Sumer

U drugoj polovici 4. tisućljeća pr. Kr. nastali su u Sumeru prvi gradovi-države čiji su stanovnici svoj zemaljsko stanovništvo smatrali vlasništvom bogova. Glavnina zemlje pripadala je vladaru, a ostatak hramovima, dok su "obični" ljudi bili tek korisnici zemlje. Na čelu svakoga grada nalazio se vladar zvan ensi („upravljač“) ili lugal („veliki čovjek“). On je istovremeno obnašao i funkciju vrhovnoga svećenika koji je, u ime zajednice, komunicirao s bogovima. Središte grada sačinjavao je kompleks hramova, a dominantna je bila građevina četverokutnoga tlocrta, zigura, na čijem se vrhu nalazio hram posvećen glavnome gradskom božanstvu, a služio je i kao zvjezdarnica. Tako bogovi dobivaju svetišta, a razrađen je i sustav svećenstva. Cak i manji bogovi imaju po tisuće slugu koji se brinu za održavanje hramskih kompleksa i obredne dužnosti. Hramovi postaju središta božanskoga zračenja koja čine vezu između neba i zemlje. Vjerovalo se da se kroz hram u zajednici očituje božanska prisutnost. Dnevni su rituali uključivali oblačenje i hranjenje štovanoga božanstva. Novonastala usmjerenošć prema hramskom bogoštovlju ključna je religijska značajka sjedilačkoga načina života.

Pronađeni su hramovi sljedećih bogova:

Ana: nominalni rodonačelnik bogova i središnja ličnost svećeničkih rituala - kralj

neba, izvor reda

Inana: izvorna 'sveta djevica', prvo je božanstvo povezano s planetom Venerom. Smatrala se velikom majkom, božica je plodnosti, ljubavi i rata. Ova je sumerska božica preobličena u semitsku akkadsku božicu Ištar, odnosno asirsku Astartu, egipatsku Izidu, grčku Afroditę, etruščansku Turan ili rimsku Veneru. Inana je povezana s Dumuzidom, božanstvom vegetacije koje umire i nanovo se rada. Inana odlaže za njim u podzemni svijet. Ovaj se mit može usporediti s pričom o kanaanskoj boginji Anat koja traži mrtvoga boga plodnosti Baala ili s egipatskim mitom o Izidi koja traži ubijenog Ozirisa, dok grčka mitologija bilježi potragu Cibele za Atisom i Afrodite za Adonisom. Jedna od najpopularnijih interpretacija spomenutih priča je mitološko objašnjenje ciklusa plodnih i sušnih razdoblja, odnosno smjene godišnjih doba. Promatranje je zvijezda u Mezopotamiji imalo veliku važnost jer se na temelju njihova kretanja određivalo vrijeme nastanka poplave. Tako je nastao i prvi kalendar kojega su izradili

sumerski svećenici, a koji je godinu dijelio na dvanaest mjeseci.

En-lilu: uz Ana zauzima glavnu ulogu u panteonu. Značajan je jer donosi oblake i kišu s visokih planina.

En-ki ili Ea je bio Gospodarom slatkih voda. Sumerska kozmologija drži da se ispod zemlje nalazi slatka voda o kojoj ovisi navodnjavanje.

En-ki je božanstvo magije. Prvoga je čovjeka, Adapa, podučio magiji, ali mu nije dopustio da postane besmrtnim. (An otpušta Adapa, usporedba s izgonom iz raja)

Utu: Gospodar Sunca.

Sumerani su smatrali da su iz prvobitnog mora, čiji je gospodar bila božica Namu, nastali Nebo i Zemlja u obliku velike planine. Namu je stvorila boga Ana, gospodara Neba, i Ki ili Ninhursag, gospodariću Zemlje. Njihov je sin Enlil, bog zraka, razdvojio Nebo od Zemlje. A ostala djeca, nazvana Anunaki, bila su Ninlil, dama južnog vjetra, Nanna, mjesec, i Utu, sunce. Zemlja je bila zamišljena kao ploča koja pliva na vodi, a Nebo kao čvrsti svod. Čovjek je bio smatran djelom više božanstava. Trijadu vrhovnih bogova činili su bogovi An, Enlil i Enki.

Akadsko kraljevstvo

Oko 2300 g. pr. Kr. Akadijac Sargon osniva prvo semitsko kraljevstvo i vlada čitavim područjem od Perzijskog zaljeva, preko Sirije, do Mediterana. Akadani su neke svoje bogove poistovjetili sa sumerskim bogovima: Anu = El, Inana = Ištar, Enki = Ea, Samaš = Bog sunca, Sin = Bog mjeseca. Sargonska je dinastija podlegla pljačkašima iz brda, a zatim se u Uru pojavila nova loza kraljeva koji su sagradili veličanstven zigurat bogu Mjesecu koji se još uvijek uzdiže iz ruševina.

Velik dio sumerske mitologije održava se i u akkadskoj religiji. Primjerice, na akadskom je sačuvan, po podrijetlu

sumerski, ep o Gilgamešu. Uz junačke zgode kralja Gilgameša, glavna tema je problem ljudske smrtnosti. Gilgameš kraljuje Urukom oko 2700 g. pr. Kr., junači se, bori s čudovištim, ali nakon smrti bliskoga prijatelja Enkidua postaje suočen s pitanjem smrti i prolaznosti ljudskoga života. U svojoj potrazi za besmrtnosti nailazi jedinoga besmrtnika, Utnapištama, koji je, sagradivši veliku barku, preživio veliki potop što ga bogovi poslaše na ljudje (biblijka priča o Noi). Medutim, Utnapištama je daleko od idealne besmrtnosti. Besposličari i pomalo se dosaduje, ne zagovara vječni život niti ga preporučuje, već savjetuje Gilgameša da pripazi kako ga isprazne težnje i jadikovke za umrlima ne bi odvratile od pravih društvenih dužnosti i dohvatljivih radosti.

Asirsko kraljevstvo

Termin Asirija (akadski: Assur) u najstarija se povijesna vremena odnosio na područje gornjega dijela rijeke Tigris koje je ime dobilo po gradu Assuru. Kasnije se odnosi na političku i društvenu silu koja je zauzela sjeverni dio Mezopotamije, većinu Anatolije i velik dio egipatskoga teritorija, s Ninivehom kao glavim gradom. Asirski su kraljevi vladali velikim područjem u tri razdoblja koja se nazivaju starijim, srednjim i novim asirskim kraljevstvom. Najsnažnija i najpoznatija od tih nacija bila je ona neo-asirskega kraljevstva iz razdoblja 911. -612. pr.Kr.

Asirski su kraljevi nastojali oponašati akadsko-babilonske kraljeve čija je kultura bila mnogo starija. Štovali su iste bogove, ali je glavni od njih, En-lil, preimenovan u Ašura, boga po kojemu je zemlja dobila ime. Ašurovo se ime zazivalo za pohoda u rat, branili su i proširivali granice te njemu u slavu osvajali druge zemlje. Pokorenim je narodima dozvoljavano štovanje vlastitih bogova, a ako se narod bunio i opirao, tada su i njegovi bogovi mogli biti zarobljeni i odvedeni u asirske hramove. Poštivali su ih, a ponekad ih, kada bi se pobunjenička zemlja pokorila, i vraćali.

Babilonsko kraljevstvo

Nakon što su od 1700. g. pr. Kr. u svom naumu doživljavali uspone i padove, Babilonci su u 6. st. pr. Kr. konačno uspješno osvojiti Asirce. Najpoznatiji babilonski vladar bio je Nebukadnezar (Nabukodonosor) koji je obnovio Babilon i veliki hram Marduka, zaštitnika grada. Marduk je već s uspostavom Prve babilonske dinastije, za vrijeme Hamurabija, promoviran u vrhovnoga boga. Kao bog munje i oluje, mladoliki bik, nalikuje Indri iz vedskoga panteona (Indija). Uz Marduka je vezan i babilonski mit o stvaranju svijeta.

„Enuma Eliš“, spomenuti mit o stvaranju, slavi Mardukovu pobjedu i temelj je ritualnoj novogodišnjoj svetkovini ponovne uspostave reda. Ovaj ep, koji je ime dobio po riječima kojima započinje (Enuma Eliš -Kada nebo gore...), sačinjava sedam tablica (sedam pjevanja) različite veličine koje broje između 125 i 165 stihova. Ep je nastao u 2. tisućljeću pr. Kr. (Prva babilonska dinastija) i, uz Ep o Gilgamešu (23.-21.st. pr. Kr.), jedan je od dva najstarija i najcijelovitija epska djela sačuvana iz drevne mezopotamske književnosti. Ep je pisani na glinenim pločicama, klinastim pismom u stilu te je najznačajnije vjersko djelo drevnih Mezopotamaca, posvećeno teogoniji i kozmogeniji, uništenju stare i ustoličenju mlađe generacije bogova, tj. elementarnih sila prirode, postanku i uređenju kozmosa te svrsi čovjekova dolaska na svijet.

TEMA BROJA

Prema epu, absolutno biće Mummu začinje u sebi misao, duhovno bivanje tvarnih počela, gubeći Jednost. Isprva stvara primordijalne bezoblične vode zasićene živućim ognjem, tjerajući životne potencije u vidljivu opstojnost. Na poticaj Mummua rađaju se dva osnovna kozmička Počela, prve kozmičke sile oličene u bogu Apsuu, muškom počelu, simbolu i oličenju Gornjih slatkih voda, i božici Tiamat, ženskom počelu, simbolu i personifikaciji Donjih slatkih voda. Apsu i Tiamat metafizicka su počela lišena moći osobne volje jer im je Apsolut odredio smjer djelovanja. Iz njih se rađaju Lahma i Lahama, kozmička Tama i Noć.

Od gornje, starije, generacije bogova koja tvori kozmičke dublete, muško i žensko počelo, potječe mlada generacija bogova koja sobom izražava izdiferencirane, subjektivne i kozmičke sile tvoreći sukladno Trojstvo: Anu, Ea i En- lili. Do sukoba dolazi kad mlada generacija bogova ustaje protiv starije, uznenirujući Apsu i Tiamat, jer želi urediti svijet kaosa i načiniti svijet kozmosa. Bogovima mlade generacije pridružuju se i Lahma, Lahama, Anšar i Kišar. Tiamat sačinjava čudovišnu vojsku i, na čelu sa sinom Kinguom, kreće u boj. Bogovi mlade generacije šalju svog junaka Anua koji je poražen, a zatim i Eua kojega pogada ista sudsina. Naposljetu se pojavljuje bog Marduk, predlažući bogovima vlastiti plan, uz naknadnu stjecanja vrhovne vlasti i moći određivanja sudsine. Nakon pobjede nad božicom Tiamat, od njenog tijela gradi nebo i zemlju, a od kostiju njezina sina Kingua ljudsko biće, s ciljem da bogovima olakša težačenje. U znak Zahvalnosti, bogovi mu grade svetište i veličaju Marduka, dajući mu čak pedeset počasnih imena od kojih svako izražava jednu od njegovih uloga kao boga tvorca i održavatelja u životu Majke Zemlje.

Kasniji babilonski teolozi božanstva tumače kao emanacije silnoga boga Marduka. Kasniji kolonizatori, Perzijanci, ne zatiru lokalnu religiju koja se održava sve do dolaska Islama.

Kanaan

Palestina se u razdoblju od oko 1800. do 1200. g. pr. Kr. naziva Kanaonom. U njemu uglavnom žive semiti, dok izraelska plemena nakon izlaska iz Egipta (oko 1100. g. pr. Kr.) zauzimaju Kanaan, potiskujući Kanaance na sjever, u današnji Libanon. Tu je posijano sjeme rata i neprijateljstva između Židova i Arapa koje tinja i bukti već tisućama godina.

Svjedočanstva o njihovoj religiji svode se na arheološke ostatke hramova, predmeta, natpisa te hebrejske, grčke i latinske pisane dokumente. Ostaci svetišta ispred hramova ukazuju na prinose životinjskih žrtava, obično janjadi, jaradi i prasadi. Ime Bethel, odnosno Kuća božja, govori da se vjerovalo kako u njima prebiva bog. Kao i u Sumeru, prikazi bogova su odjevani te slavljeni u personificiranom obliku. Danas su sačuvani tek brončani kipici i grčarski prikazi božice Majke, darovateljice plodnosti. Nedostatak materijalnih svjedočanstava donekle se može pripisati i drevnim Izraelcima koje su njihovi sveti tekstovi upozavali da izbjegavaju svaki dodir s mnogobožacom i idolatrijskom kaaanskom religijom, odnosno da sa zemlje koju je trebalo naseliti izbrišu svaki njezin trag.

Nalazišta su time svedena na sjeverno području drevnog Kanaana, gdje se nalazio i trgovачki grad Ugarit. Iskopavanja, od kojih se prva datiraju već u 1929. godinu i traju sve do danas pružaju obilje podataka o ondašnjoj religiji. Glinene pločice, napisane

oko 1300. pr.Kr., otkrile su novu dimenziju razumijevanja kanaanske misli. Pronađeni tekstovi iz Ugarita sadrže priče o bogovima te upute za štovanje. Iz njih doznajemo o naravi i djelima kananskih bogova. Na čelu panteona nalazio se El: 'Bog', otac bogova i ljudi, često prikazivan kao starac, izmučen od zene i djece, a zapravo prestar da bi djelovao. Ašera je bila Elova žena, božica- Majka. Njihova kćer Anat prikazivana je kao boginja rata. U jednoj se pjesmi spominje da je poklala ljude u gradu, pričvrstila njihove glave za pojasa i, veselo se smijući, prošla gradom kroz krv koja je dosezala do bedara. U isto je vrijeme ta krvoljčna božica bila boginja ljubavi, zaljubljena u svojega brata Baala. Baal ili 'Gospod' bog je vremena i Hadad- "gromovnik". Uz pomoći boginje Anat, Baal je izvojevaо podbjedu nad Yamom - morem te Motom - bogom smrti, također sinom Ela, pred kojim je i Baal pokleknuo. Ali, nakon borbe s Anat, Mot je poražen, a Baal povraćen. Ipak, Mot se vraćao u život, donoseći iznova smrt, glad, nastašicu. Moć nad sezonskim kišama učinila je Baala omiljenim božanstvom. U slučaju suše koja bi pogadala zemlju svećenici su ga molili da pošalje kišu, pokazujući svoju odanost samoranjanjanjem mačevima i kopljima.

U ostale se bogove ubrajaju Šapaš - božica Sunca, Jarik-bog Sunca i žena Nikal, Rešef - bog kuge i bolesti, Ešmun - iscjelitelj, Kotar-i-Kasis, božanstva zanatlija. Svaki je grad imao svoje božanstvo koje je nazivano gospodarom ili gospodaricom grada. Bilo je mnogo manjih bogova i božica, duhova planina, izvora i rijeka.

ILIRSKA MITOLOGIJA

Razlike između pojedinih ilirskih plemena najuočljivije su upravo u njihovoj duhovnoj kulturi, što ne čudi jer žive u različitim društveno-političkim prilikama, klimatskim podnebljima te u blizini različitih susjednih kultura koje na različite načine utječu na Ilire. Oni nisu nikada imali jednu, u duhovnom pogledu, konzistentnu i zrelu kulturu, kao što su to bile keltska, skitska ili etrurska. Jednako kao što su bili nejedinstveni u različitim područjima kulture (npr. u plesu, glazbi, jeziku, itd.), šarolikost koja vlada na religioznom polju govor o duhovnom nejedinstvu Ilira. Ta nejedinstvenost u duhovnoj, kao i u materijalnoj, kulturi te politička nejedinstvenost stvarale su pomutnju kod pisaca koji su pisali o njima već u antici, kao i kod suvremenih pisaca koji nisu mogli povezati u cjelinu sva plemena koja su se smatrала ilirskima. Nemogućnost Ilira da stvore jednu veliku panilirsku političku organizaciju umnogome je umanjila priliku da su u ilirskih plemena stvoriti pripadnost jednome nadplemenskom nacionalnom biću, da se formira jedinstveni panteon koji bi stvorio barem iluziju o zajedničkoj sudsini svih Ilira. Iz znanoga se može iščitati da si Iliri više zajedničkog u religiji imali u doba starijega željeznog doba, nego li kasnije pri stvaranju manjih političkih entiteta koji su doveli do duhovne razjedinjenosti koja ranije nije bila toliko izražena. Kasniji utjecaji uključuju grčke polise, ali i Rima, što je izravna posljedica pada pod Rimsko Carstvo.

Kultovi

Sve do Rimske okupacije, najbrojniji ostaci Ilirske religije su oni koji se odnose na posebno područje religijskih i magijskih vjerovanja - na religioznu simboliku.

Sistematisiranjem simbola pronađenih na područjima gdje su živjeli Iliri povjesničari su došli do spoznaje da je pri formirajući ilirskih vjerovanja sudjelovalo nekoliko važnih kulturno- etničkih kompleksa. Ponajprije, Iliri su, kao i mnoge druge neoenolitičke populacije, štovali kult Velike Majke, odnosno kult plodnosti. Simboli togu kulta su govedo, odnosno bik koji je bio personifikacija regenerativnih sila u prirodi, jarac koji se žrtvovao bogovima da bi se osigurala plodnost zemlje i stoke te sjekira kao simbol Velike Majke. Odlučujući zaokret u repertoaru simbola događa se dolaskom Indoeuropskog, dok su kasniji prodori stepskih plemena, dolazak Kelta te utjecaji helenskoga svijeta i Italije u vrijeme željeznoga doba nizom novih značajnih simbola tek obogatili postojeći repertoar, pritom ga ne mijenjajući. Iliri će s vremenom prihvati mnoge religiozne simbole okupatora, ali i istovremeno ljubomorno čuvati vlastite pa će tako mnogi ilirski simboli u vjerovanjima kasnijih naroda nadživjeti i samo Rimsko carstvo.

Zahvaljujući usporedbama što se pojavljuju u okolnim civilizacijama, povjesničari su dešifrirali pojedine simbole i smjestili ih unutar ilirskoga simboličkog sustava. Analiza mnogobrojnih simbola iz ilirskih nekropola i naselja dovodi do zaključka da je glavni objekt kulta Ilira u prapovijesno doba bilo Sunce. O velikoj raširenosti togu kulta svjedoče mnogi simboli pronađeni na raznim predmetima: koncentrični krugovi, svastika, spiralni ornament, privjesci u obliku konja, likovi u obliku zmija, ptica selica, itd. Svaki simbol otkriva neku od pojedinosti vrlo kompleksnoga solarnog kulta kod Ilira. Svastika simbolizira Sunce u pokretu, Sunčeva lađa, čest je prikaz kod Liburna, nosi Sunčev disk po nebeskom svodu; zmija je simbol plodnosti, čuvarica kućnogognjišta, a mnogim je elementima povezana sa solarnim kultom; jelen je, kao žrtvena životinja, simbol Sunca, a javlja se i konj koji vuče kolica. Ovo posljednje nas podsjeća na konje koji vuku Faetonova kola po nebeskom svodu. Kult Sunca je najizraženiji bio u sjevernim ilirskim krajevima, dok je u južnim krajevima dominirao kult zmije koja, kao životinja – totem ilirskoga roda, ima središnju ulogu u mitološkome i religijskome sustavu južnih Ilira. I sam je naziv Ilira povezan sa zmijom.

Naime, prema starogrčkoj legendi koju je zapisao Apolonodor, Illyrios, rodonačelnik ilirskog roda, sin je Feničanina Kadma i njegove žene Harmonije. Po nalogu svoga oca Agenor, kralja Feničana, Kadmo je morao poći u potragu za svojom sestrom Europom koju je zgrabio Zeus. Nakon mnogih lutanja, ne usudiši se vratiti kući neobavljeni posla, zaustavio se u Beociji u Grčkoj i osnovao grad Tebu. Oženivši se Harmonijom, kćerkom boga rata Aresa i boginje Afrodite, ode Kadmo, po nalogu proročišta, među ilirske Enhelejce i postade njihov kralj. Tu mu se rodio sin Illyrios po kojemu su Iliri dobili ime. U starosti su se Kadmo i Harmonija pretvorili u zmije i u tom obliku nastavili živjeti na Elizejskim poljanama – kratak je to sadržaj legende koja u grčku mitologiju uvodi i Ilire. U legendi o Kadmu piše i da je Illyrios po rođenju obavila zmiju i tako mu prenijela svoje magične moći.

Mnogi su filolozi također nastojali dokazati povezanost imena Ilira sa zmijom. Prvi je to učinio O. Grupe, da bi Slovenac Karel Oštr kasnije pronašao poveznicu, i to kod indoeuropskih Hetita, u nazivu Illurjanke, velike mitske zmije. Prikaz zmije se može vidjeti na raznim narukvicama, ogrlicama, fibulama, itd. Takvi su prikazi već od 5. st.

TEMA BROJA

pr. Kr. osobito česti u Makedoniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Albaniji. Zmija se pojavljuje kao čuvarica kućnog ognjišta, čuvarica groba, simbol plodnosti, htoničko božanstvo, apotropejska životinja, totem, demon voda, itd. Kao simbol južnih Ilira, zmija će odolijevati nedaćama koje će zadesiti Ilire zadesiti te, zajedno s njima, nadživjeti nekoliko stoljeća dug proces romanizacije, kao i mnoge povijesne i kulturne promjene. Kršćanstvo će pokušati iskorijeniti taj ilirski simbol, ali to mu nikada neće uspjeti u potpunosti. Pojava kulta zmije samo u južnim krajevima navodi nas da razlikujemo dva jasno definirana religiozna kompleksa –južni kompleks kulta zmije s raznovrsnim manifestacijama te sjeverni kompleks kulta Sunca. Veliku skupinu čine simboli koji govore o praznovjerju Ilira. Oni su, naime, kao amulete oko vrata vješali mnoge predmete a sreću, kao i predmete slična djelovanja. Zadača amuleta bila je štititi vlasnika od neprijatelja, zlog pogleda, i sl.

Bogovi

Spomenuti amuleti i simboli nisu bili dovoljni da čovjeka zaštite od raznih opasnosti, a zasigurno nisu nudili ni odgovore na mnoga pitanja koja su se odnosila na opstojnost i smisao života. To je bila zadaća moćnijih zaštitnika – antropomorfnih bogova koji su mogli razumjeti probleme Ilira i kojima su se mogli moliti te obraćati za pomoć.

O ilirskim bogovima znamo tek ono što su nam oni sami ostavili nakon što su pali pod Rimsku vlast, iz vremena kada su, po uzoru na Rimljane, svojim bogovima podizali spomenike na kojima se po prvi puta pojavljuju originalna imena ilirskih bogova. Iliri će i pod Rimljanim nastaviti sa štovanjem vlastitih bogova, a prihvatiće i one rimske bogove koji su po svojim atributima slični ili jednaki njihovima. Tako se u natpisima često mogu pročitati imena ilirskih bogova s imenima odgovarajućih rimske bogova. Nerijetko će rimsko ime potpuno istisnuti ilirsko, no pažljiva analiza natpisa i ikonografskih prikaza tih božanstava pokazuje da se pod rimskim imenom krije ilirsko božanstvo koje, osim imena, nema ništa rimskega u себи.

Prva stvar koja se uočava pri razmatranju iliskih božanstava jest činjenica da se pojedina imena pojavljuju samo u određenom prostoru. Tako se, na primjer, u Istri pojavljuje niz imena božanstava koja nećemo susresti na drugim prostorima: božica Fia, Melesocus, Boria, Iria, i drugi. Već na teritoriju Liburna pronalazimo druga imena pa tako i Anzoticu koja se podudara s rimske božicom Venerom, Icu kojoj je, u blizini izvora koji se i danas po njoj zove Ika, podignut spomenik u Flanoni (Plomin), Iutossicu, Latru, Sentonu, itd. Na području Japoda najznačajnije je božanstvo bio Bindus, čije je svetište otkriveno kod rječice Privilice kod Bihaća. U natpisima ga se oslovljava kao zaštitnika izvora i voda, po čemu bi bio najbliži Neptunu, rimske mora i izvora. Zaštitnik izvora bio je i ilirski bog Vidsus koji se u natpisima spominje s pratiljom Thanom. U blizini Topuskog otkrivene su četiri zavjetne are posvećene upravo njima. U Topuskom su otkriveni i ostaci hrama Silvanu, rimske bogu šuma. Po atributima, Vidasus i Silvan jednaki su bogovima. Sukladno tome, Thana bi mogla biti izjednačena s rimskom Dianom koja je boginja lova, divljači i prirode. Pretpostavlja se da je ovaj božanski par u ilirskoj hijerarhiji bogova imao vrlo važno, a možda i najvažnije, mjesto, a možda i najvažnije u ilirskoj hijerarhiji bogova. Na njihovu važnost upućuju i brojni spomenici, posebno na području Dalmata,

podignuti u čast Silvanu, Diani i njenih nimfa. Na slikama i Silvan i Vidasus imaju sirengu, vrlo rasprostranjen instrument sastavljen od pet, šest ili sedam cijevi.

Kako su Iliri voljeli uživati u alkoholu, imali su i boga vina koji je atributima sličan grčkom bogu Dionisu. Leksikograf Hezikije spominje boga Dualosa koji se veže uz vino i pijanstvo, a kojega nalazimo kod Peonaca, dok ga je suvremena filologija povezala s albanskim riječi „dej“ (pijan) i gotskom „dwals“ (ludak). Ove dvije riječi nastale su iz istoga korijena kao i ime Dualos.

Natpsi u Bosni i Hercegovini spominju i nekoliko domaćih božanstava, no nekima od njih ne znamo ni imena jer su sačuvana samo rimska nazivlja. Jedan je od njih i Armatus, božanstvo koje ne postoji u Rimskom panteonu, i koje je, ako je suditi po pronadjenim žrtvenicima, najvjerojatnije bio lokalni bog rata. Slično je i s Liberom koji je vrlo sličan Silvanu ili Terminusom koji je, kako mu i samo ime kaže, najvjerojatnije bio zaštitnikom meda. Na žrtveniku iz Ilijdže kraj Sarajeva možemo iščitati ime boga Tadenusa koji je bio identificiran s rimskim bogom Apolonom. Natpis potječe iz 3. stoljeća poslije Krista te se smatra da on nije ilirskoga, već tračkoga podrijetla jer u to doba na tlu Ilira susrećemo mnoštvo rimske, orientalnih i drugih bogova.

Od ilirskih bogova treba spomenuti i Medarusa koji na ilirskome tlu i nije ostavio nekog traga. No, njegovo je postojanje nam posvјedočeno u Lambesiju, u Numidiji – u tamošnjem je hramu, naime, jedan Ilir u sklopu

Rimske vojske, podigao dva natpisa o njemu. Stručnjaci koji su pokušali rekonstruirati lik Medarusa i njegove atribute pošli su od pretpostavke da su natpsi podignuti u hramu boga Eskulapa (vrlo poštovanoga u Iliriku) i od etimologije samog imena Medarus. Zaključak je dvojak: dok jedni smatraju da se radi o bogu liječništva, drugi su skloniji teoriji da je Medarus bog rata, što potkrepljuju opisom što je nalazimo u natpisu.

Treba spomenuti i bogove Dracona i Draccena koji predstavljaju ostatke staroga kulta zmija. Natpis je otvoren u mjestu Sopot blizu Titovog Velesa, tj. na području na kojemu je u prapovijesno doba kult zmija bio vrlo jak. U ovim natpisima nije teško uočiti domaći božanski zmijski par.

Natpsi iz rimskoga doba donose još niz drugih ilirskih bogova- nekima od njih znamo tek ime, dok se o drugima mogu skupiti neznatne informacije identifikacijom sa srodnim rimskim bogovima, što nikako nije dostatno za utvrditi predstavljaju li određeni bog ostatak iz predrimskoga razdoblja. Teže je ustanočiti što je u ilirskim božanstvima,

koje pokušavamo rekonstruirati po atributima iz rimskoga doba, izvorno ilirsko, a što je njihovom izvornom identitetu dodala višestoljetna romanizacija -niti su antički pisci mnogo pisali o vjerovanjima Ilira, niti su Iliri imali pismo koje bi nam omogućilo više saznanja o njihovim vjerovanjima, mitovima i legendama. Ilirska će nam mitologija vjerojatno zauvijek ostati nepoznanim.

Egipatska religija

Drevni Egipt bio je teokratska država u kojoj je vladar, faraon, smatran božanstvom. Egipatski se faraon uvelike razlikovalo od drugih vladara toga razdoblja. Primjerice, sumerski vladari bili su tek božji namjesnici na području čiji je pravi "vlasnik" ipak božanstvo, dok je egipatski faraon hodajući bog na zemlji. Tisućeljtna egipatska civilizacija iznjedrila je bogati religijski sustav. On je, u prvom redu, odraži simboličnog izražavanja mitološkoga doživljaja svijeta iz kojega se razvio snažan konzervativan i hijerarhijski etičko-zakonodavni sustav te fascinantna materijalna dimenzija koja je u uskoj vezi s bogostvovanjem te iznimno važnom pripremom za život poslije smrti.

Neter, egipatska riječ za boga, označuje sva metafizička bića koja izravno sudjeluju u manifestaciji svijeta fenomena. Egipatska božanstva simbolični su prikazi pojava i prirodnih zakona. Moguće je govoriti o tri tipa bogova, ovisno o načinu na koji se prikazuju. To su: bogovi ljudskog oblija, životinjskog oblija i bogovici koji su kombinacija čovjeka i životinje. U drugu kategoriju spadaju i božanstva koja se prikazuju kao kombinacija više različitih životinja. Kada, pak, govorimo o ljudsko-životinjskoj inačici, uvijek je riječ o životinjskoj glavi na ljudskom tijelu. Potpuno životinjski izgled značajka je lokalnih demona koji su najčešće zaštitničkog tipa. Jedini živi čovjek koji zasludi atribut neter je faraon, s ulogom posrednika između svijeta bogova i ljudi. U jednom egipatskom zapisu spominje se mit prema kojemu su faraoni Staroga Kraljevstva izravní sinovi sunčevoga boga Raa.

Kontakt s bogom ostvaruje se ritualima, a sastoji se iz propisanih radnji i

izričaja. Imena božanstava samo su vanjski nazivi, dok se prava imena bogova, tajnovite magijske formule kojima se priziva snaga bogova, ne izgovaraju u svakodnevnom životu. Spomenuto se može naslutiti iz nekih zapisa u kojima se nabrajaju epiteti određenoga božanstva, a za kojima slijedi formula: "Ja te znam, i znam tvoje ime". Mnoštvo je različitih rituala u svrhu veličanja bogova, dodira s mrtvima, proročanstava,

TEMA BROJA

oživljavanja božanskih sila idolima. Naime, vjerovalo se da božanska sila ne boravi u nekom objektu sama po sebi, već je to potrebno osigurati odredenim tretmanom svetišta i objekata putem "čarobnih" formula-molitava.

Kada govorimo o egipatskoj religiji, zapravo govorimo o različitim razinama pristupa religiji. Najniža je bila pučka razina s razvijenim tradicionalnim folklorom, ritualima, svetim mjestima i obredima. Drugi, nešto kompleksniji, oblik religije bio je dostupan znatnom sloju obrazovanih Egipćana koji su, poznavajući vjersku literaturu, izučavali etiku i bogoštovlje. Treća i najviša razina, štovanje boga kao apstrakcije, bila je pristupačna tek visokoškolovanim teologizma. Među tom duhovnom elitom bilo je rašireno učenje o emanacijama (označava ono što istječe iz Boga, sve potječe iz toga najvišeg bića koji se u procesu emanacije ne mijenja; spontano nastajanje različitih nižih bića iz jednog vrhovnog prabića) i kozmogeniji (nauka o razvoju svemira).

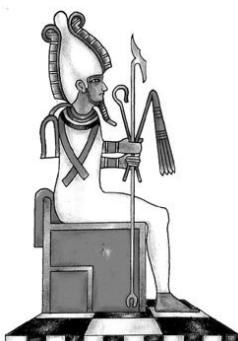
Istok i zapad simbolično su povezivani s kraljevstvom živih i mrtvih. Zapad je svijet s one granice spoznajnoga u kojem kraljuje pravedni mitološki bog-vladar Oziris. U korijenima egipatskoga svjetonazora nalazi se odnos dvojnosti, odnosno dualnosti. Primjerice, Sunce je simbol vječnosti i besmrtnosti, ali ono svake noći umire i svakog se jutra ponovno rada, krokodil je simbol pohlepe i zla, ali i bog koji donosi poplavu i plodnost. Gotovo

da nema niti jednoga pojma, niti jednog izraza, koji je za stare Egipćane bio jednoznačan ili bez religiozne simbolike. Riječ je tu o stalnoj metamorfozi ili mijeni u kojoj se suprotnosti d i n a m i č n o isprepliću.

Oziris je jedan od najvažnijih i najcjenjenijih bogova Egipta. Prikazuje se u obliku ljudske mumije sa znakovima faraonske moći: magičnim štapom hekrom i flagelumom s tri rese. Na glavi nosi bijelu krunu Gornjeg Egipta. Odjeća mu je bijela, što je simbol nemanifestiranog duha, a lice mu se ponekad prikazuje zelenim jer je i simbolom plodnosti. Naziva se i kraljem Amentija (staroegipatska riječ za zapad), svijeta mrtvih kojega je iščekivao svaki umrli Egipćanin. Simbol je besmrtnosti duše.

Izida je Ozirisova sestra i žena, gospodarica magije i raznih vještina, majka Horusa koji se utjelovljuje u faraonu. Prikazuje se kao žena odjevena u usku šarenu haljinu na kojoj prevladava crvena boja ili kao djevica majka koja na grudima hrani maloga Horusa, što je vjerojatno utjecalo na kasnije kršćanske prikaze djevice Marije i Isusa. U svim se hramovima i ritualima povezuje s Ozirisovim kultom.

Sin Ozirisa i Izide zove se Horus. On je solarni bog i heroj prikazivan u obliku sokola ili čovjeka s glavom sokola. Ratnik je i nositelj brojnih epiteta poput "osvetnik svoga oca", "šarenoperi", "krilato Sunce", itd. Ozirisov je nasljednik na zemaljskome prijestolju u liku faraona.

Seth je Ozirisov brat koji se u mitu o Ozirisu prikazuju zlim - on je ubojica Ozirisa koji pokušava preuzeti prijestolje, zbog čega mu se osvetnički suprotstavlja Ozirisov sin Horus. Seth se često prikazuje kao čovjek s glavom neidentificirane životinje. Po Plutarhu, simbolizira sunce u njegovoj razornoj snazi te neplodnost pustinje i mora.

Neftis je Božica vrlo slična Izidi. Sethova je supruga, ali zajedno s Izidom oplakuje Ozirisovu smrt. Uvjek se prikazuje u paru s Izidom, u ženskom ili ptičjem obližu.

Anubis se obično prikazuje kao čovjek s glavom šakala ili kao šakal s vrpcom i štapom u svojoj šapi. Koža mu je crne boje, boje koju su Egipćani povezivali sa smrću, noći i obnavljanjem. U zagrobnim slikarijama prikazan je kako stoji nad mumijama, čuvajući im tjelesa, ili kao stražar na vrhu grobnice. Kasnije se, s povećanjem popularnosti legende o Ozirisu, Anubisu daje manji značaj te se navodi kako mu je Oziris, po smrti, bio predan kao dar.

Ra (kasnije Amon-Ra) je bio bog Sunca sa "sjedištem" u Heliopolisu, odnosno "Sunčanom gradu", gdje je smješten i njegov hram. Kasnije je Ra asimiliran u Horusa, a povezivao se sa sokolom. Ra je bio bog egipatskog monoteizma za vrijeme kojega su sva ostala božanstva bila smatrana tek manifestacijama i djelićima Jednoga.

Hathor je božica koja personificira Mlijecni put, našu galaksiju na koju se gledalo kao na mlijeko koje teče iz kravljeg vimena. Mlijecni se put smatrao putem u raj, nebeskim Nilom koji daje život zvijezdama. Hathor je bila smatrana zaštitnicom pustinjskih područja i prikazivana kao (sveta) krava s krunom na glavi. Simbolom je plodnosti.

Tot je bio božanstvo koje se smatralo srcem i jezikom boga Ra, a obično je prikazivan kao čovjek s glavom ibisa (vrsta ptice). Pridavala mu se uloga suca u borbi Dobra i Zla. U mitu o Ozirisu tvrdi se da je on bio zaslužan za Izidino uskrsnuće Ozirisa te mu se pripisuje stvaranje kalendara sa 365 dana u godini. Također, smatra se zaštitnikom pisara koji su u egipatskome društvu i inače bili visoka ugleda.

Egipatska je kultura, kao i sve ostale, bila pod velikim utjecajem religija, a može se ustvrditi da su gotovo bili "opsjednuti" zagrobnim životom, gotovo kao da su se još za života pripremali za smrt. Sve nam je ovo poznato na temelju nalaza iz njihovih grobnica. Prva asocijacija na riječ EGIPAT često je piramidalna grobnica koja je služila kao počivalište faraona, a koja danas, osim turističke atrakcije i potpirivanja teorija o izvanzemaljcima (tvrđavlo eurocentrički poričući sposobnost neeuropskih kultura za velika dostignuća) služi i kao glavni, često i jedini, izvor informacija o egipatskoj religiji, odnosno mitologiji.

Piramida se, kao oblik građevine, razvila iz prizemne pravokutne grobnice mastabe (arap. mastaba= klupa). Židovi i stropovi prostorija piramide prekriveni su molitvama i uputama pokojniku za drugi svijet napisanim hijeroglifima. Ti tekstovi, tzv. tekstovi piramide, prvi su oblici egipatske književnosti, a kraljevom smrću piramida postaje njegov dom na drugom svijetu.

U vrijeme dok su Europski još uvijek bili na primitivnim razinama, Egipćani se odlikuju izuzetnom civiliziranošću i dubokom religioznošću. Mnogo toga sugerira da su gradili piramide više kako bi afirmirali svoja vjerska uvjerenja, nego da bi slavili mrtve faraone, koliko god moćni oni bili. Također, bili su to rezervirani ljudi koji su dosljedno čuvali tajne svoje vjere, što se mora poštivati. No, s druge strane, uslijed urodene ljudske znatitelje i pohlepe, tužno je da većina znanja o toj kulturi proizlazi iz oskrvnjivanja počivališta najmoćnijih pojedinaca toga vremena, kako bi se potom poricala sposobnost postizanja takvih dostignuća jednoj drevnoj kulturi (barem sposobnost da bez pomoći izvanzemaljaca dostignu visoku civilizacijsku razinu).

IRSKA MITOLOGIJA

Od svih svjetskih mitologija, irska i keltska su među najpopularnijima. Stotine knjiga i filmova sadrže elemente irske i keltske mitologije, bilo da se pokušavaju držati izvornika ili ih u potpunosti izvrnu. Popularnost je dovela do toga da se elementi irske mitologije počnu smatrati simbolima same irske kulture, prvenstveno vrste viljenjaka zvana leprechaun. Irska mitologija je toliko bogata leprechaunima, sličnim stvorenjima ali i mitovima i legendama koje nemaju direktnе veze s takvim bićima da bi bilo kakav članak koji bi htio predstaviti barem malo detaljniji pregled zauzeo većinu ovog broja Eridana, ako ne i nekoliko brojeva. Pošto je tako nešto trenutno neizvedivo, u ovom sam se članku usredotočio na predstavljanje nekolicine mitoloških bića, tek da čitateljima pružim mali pogled u svijet irske mitologije.

Leprechaun

U irskoj je mitologiji I folkloru leprechaun vrsta vilinskoga bića (faerie) koja nastanjuje Irsku. Kao i ostala vilinska bića, povezuj se s narodom Tuatha Dé Danann, o kojima više u daljem tekstu. Leprechaune se može naći na sjeveru Irske, u mjestu Carnlough gdje ih, kako legenda kaže, svakoga prvoga kolovoza lokalno stanovništvo lovi i tjeri da piju viski dok ne natjeraju zimu da se povuče.

Leprechaun se obično prikazuje u obliku starijega muškarca odjevenoga u zeleno odijelo. Leprechauni uživaju u nepodopštinama, često gadajući djecu kamenjem i jašući na psima latalicama. Po zanimanju su najčešće postolari, a kaže se da su vrlo bogati te da svoje blago zakopavaju tijekom rata. Tipična obitelj leprechauna ima između dva i devet članova koje se od malih nogu (pet godina) svakodnevno pojti viskijem.

Prema legendi, dokle god leprechauna imate na oku, on ne može pobjeći, ali čim skrenete pogled s njega, makar i na djelić sekunde, leprechaun će nestati. Najbolji način da se spriječi njegovo nestajanje je napiti ga viskijem koji mu uvelike umanjuje sposobnost nestajanja.

Leprechauni se vrlo rijetko pojavljuju u pričama koje se bave baš

TEMA BROJA

njima kao glavnim likovima. Baš naprotiv, leprechaun je uglavnom tek sporedni lik u priči o ljudskom junaku. U većini priča prikazuje ih se ili kao manje-više bezopasna stvorenja, ili kao stvorenja prgave naravi koja uživaju u nepodopština. U oba slučaja smatra ih se bićima koja su iznimno bogata i skrivaju svoje zlato na tajnim lokacijama, najčešće u čupovima zakopanim na kraju duge.

Clurichaun

Clurichaun ("Kloo'-ra-kahn") je vrsta vilinskog bića koje nalikuje leprechaunu u tolikoj mjeri da neki čak opisuju clurichaune kao "noćni tip" leprechauna. Za razliku od svojih, u zeleno odjevenih, rođaka koji samo ponekad vole popiti, clurichauni su vječito pijani. Također su i vječno namrogđeni i grubi prema drugima. Kaže se da će vam, ako ste dobri prema njima, štiti vinski podrum, ali ako ih maltretirate, velike su šanse da će vam se vino iznenada ukiseliti. Također se vjeruje da je clurichaunima najdraže od svega naići na pijanca kako leži u jarku nad kojim onda izvode razne nepodopštine - kakve točno, ne želim znati.

Far darrig

Far darrig je još jedna vrsta vilinskoga bića nalik leprechaunu. Tradicionalno ih se prikazuje odjevene u crveni kaput i crvenu kapu. Legende kažu da su far darrigove nepodopštine, za razliku od onih njegova rođaka, vrlo okrutne.

Dullahan

Dullahan je jedno od najspektakularnijih stvorenja među irskim vilinskim bićima. Vjeruje se da dullahan tijekom određenih irskih festivala prolazi krajem u obličju konjanika u crnom. Dullahan se prikazuje kao bezglavi konjanik koji glavu nosi ili na sedlu, ili je drži u desnoj ruci (po uzoru na ovo stvorenje nastao je i bezglavi konjanik iz američke legende o Ichabodu Craneu koja je obradena u Burtonovu filmu "Sleepy Hollow"). Sama glava izgleda kao da je načinjena od tijesta ili pljesnjiva sira, glatke je površine s odvratnim smješkom i sitnim crnim očima. Čitava glava svijetli i dullahanu ponekad služi za osvjetljavanje puta. Na svakom mjestu na kojem se dullahan zaustavi - jedan smrtnik umre.

Dullahan posjeduje natprirodni vid, njegova glava može vidjeti preko čitave zemlje, čak i u najcrnjoj noći pa tako vidjeti i kuću osobe na samrti, ma gdje bila. Ljudi koji vide dullahana često oslijepaju jedno oko.

Dullahan jašće na crnom pastuhu, a kao bić koristi ljudsku kralježnicu. No, u nekim se krajevima Irske dullahan pojavljuje kao kočijaš na crnoj kočiji koju vuče šest crnih konja. Kočija se kreće takvom brzinom da se okolno grmlje zna zapaliti, a sve se gradske vratnice otvaraju pred kočijom, bez obzira na to koliko dobro bile zakračunate.

Dullahana glava smije progovoriti samo jednom tijekom svakoga putovanja, a i tada može reći samo ime osobe čiju smrt navješće.

Dullahana se smatra utjelovljenjem drevnoga keltskog boga Crom Dubha koji je svake godine zahtijevao ljudske žrtve kako bi žrtva uspjela.

Pooka

Nijednoga se vilinskoga bića Irce ne boje toliko koliko se boje pooke. Pooka se kreće zemljom po mraku i može preuzeti

nekoliko različitih obličja. Najčešće se pojavljuje u obliku vitkoga crnog konja sa sumporno žutim očima i dugom grivom koji ruši ograde, plaši stoku i uništava usjeve.

Drugi pojavnji oblici uključuju maloga, deformiranoga goblina, visokoga, krupnoga i iznimno dlakavog humanoida ili crnu kozu.

Sama pojava pooke može natjerati kokoši da prestanu nesti jaja, a krave da prestanu davati mlijeko.

U nekim dijelovima Irske ratari često ostavljaju jedan red žita nepokošenim. Taj se red naziva "pookin udio" i proizlazi iz vjerovanja da, ako mu se ostavi jedan red žita kao mito, pooka neće terorizirati ratara i njegovu obitelj.

Changeling

Nakon leprechauna, najpoznatiji dio irske mitologije su "zamijenjena djeca". Prema legendi, vilinska bića imaju problema s rađanjem potomstva - potomci koji se ne rode mrtvi budu užasno deformirani. Odrasla vilinska bića smatraju ih odbojnima i ne žele ih zadržati. Zbog toga će često pokušati zamijeniti svoju deformiranu djecu sa zdravom ljudskom. Najčešća su meta djeca koja nisu krštena ili ona kojoj se obitelj pretjerano divi. Osim vlastite deformirane djece, odrasle će vise ponekad na mjestu oteča ljudskog djeteta ostaviti komad drveta koji zbog magije nalikuje djetetu ili čak senilnu odraslu vilu.

Vilinsko "zamijenjeno dijete" nikada nije zadovoljno, osim kada nekakva nesreća ne zadesi nekog od ukućana. Većinu vremena "dijete" plače i vrišti, oči su mu vrlo tamne, a koža obično žuta i na dodir poput pergamenta. Nakon samo dva tjedna, "dijete" već ima sve zube, tanke noge i deformirane ruke prekrivene svijetлом dlakom.

"Dijete" donosi nesreću domaćinstvu u kojem je podmetnuto i uvijek je gladno, a jedina vrlina mu je nadarenost za glazbu pa zamijenjena djeca često pokazuju talent za glazbu koji ljudsko biće nikada ne bi moglo dostići.

Ova stvorenja ne žive dugo, rijetko dožive desetu godinu. Većina ih se smežura i umre u prve tri godine života među ljudima.

I odrasli ljudi također mogu biti "zamijenjeni", a vilinski dvojničar je gotovo uvijek arrogант и bezobziran prema obitelji i prijateljima.

Ako ukućani uspiju otjerati "dijete" iz kuće, njihovo pravo dijete nit će im vraćeno neozlijedeno, a najbolje tehnike za to su vatrica, vrućina ili natjerati "dijete" da otkrije svoju pravu dob.

Grogoch

Nalikuju malim ljudima, prekriveni su gustom crvenom dlakom, ne nose odjeću, ali su mjestimice prekriveni grančicama i lišćem. Prema legendi, ne postoje ženke grogocha. U potpunosti su otporni na vrućinu i hladnoću, a najčešće obitavaju u špiljama ili udubinama u stijeni.

Grogoch može postati nevidljiv te će tek određenim osobama u koje ima povjerenja dopustiti da ga vide. Ponekad se veže za pojedince i pomaže im pri sijanju i žetvi ili u kućanskim poslovima, a pritom je jedina naknada koju traži tek - vrč vrhnja. Prema pričama, postane li njegovo pomaganje u kućanskim poslovima samim ukućanima naporno, sve što trebaju učiniti je pozvati svećenika. Grogoch se, kao i većina drugih vilinskih bića, smrtno boji svećenika i odmah će pobjeći iz kuće u koju uđe svećenik.

Banshee

Banshee je žensko vilinsko biće koje se pojavljuje u tri oblija: privlačne mlade žene, starije gospode ili smežurane babe.

Ova tri oblija predstavljaju trostruk i aspekt keltske božice rata i smrti (Badhbh, Macha i Mor-Riogha). Bansheeobično nosi sivi ogrtac s kapuljačom ili posmrtni pokrov, a ponekad je odjevana kao pralja koja pere krvlju umrljanu odjeću osobe čiju smrt najavljuje. Noću svojim prodornim krikom najavljuje smrt članova obitelji O'Neill, O'Brien, O'Connor, O'Grady i Kavanagh.

Merrow

Riječ merrow dolazi od irskih riječi muir (more) i oigh (djeva) i odnosi se na ženke ove vrste. Mužjaci se viđaju rijetko, a često ih se opisuje kao iznimno ružne, prekrivene krljušti, sa svinjskim crtama lica i dugim oštrim zubima. S druge strane, ženke su iznimno lijepije i, što se tiče veza s smrtnicima, promiskuitetne.

Stopala su im ravna, a između prstiju na rukama imaju plivaće kožice. Nose posebnu odjeću koja im pomaže da putuju kroz morske struje: ili malu crvenu kapu s perjem, ili ogrtac od tuljana. Kako bi izšla na kopno, merrow mora skinuti kaput. Svaki smrtnik koji je u tom trenutku pronađe dobiva potpunu kontrolu nad merrow koja se ne može vratiti u more sve dok ne dobije kaput natrag. Na ovaj način ribari često pokušavaju navesti merrow da se uda za njih jer se smatra da je ova vrsta iznimno bogata zbog blaga s potonulih brodova koje im je čest plijen.

Ovo su samo neka od desetaka vilinskih bića koja nastanjuju irsku mitologiju. Detaljan opis svakog od njih zauzeo bi mnogo više prostora od onoga što mi je na raspolaganju pa prelazim na mitološki narod koji je u neposrednoj vezi s gore navedenim bićima, posebno leprechaunima.

Tuatha Dé Danann (djeca božice Danu)

Smatra se da Tuatha De potiču od pretkršćanskih bogova Irske, a kršćanski su ih prepisivači legendi sveli na povijesne kraljeve i junake. Tuatha De dolaze u Irsku iz četiri grada u kojima su stekli okultne vještine i sposobnosti. Faliasa, Goriasa, Muriasa i Finiasa. Priča kaže da su u Irsku stigli na tamnim oblacima, iako kasnije verzije, umjesto crnih oblaka, spominju dim brodova koje su Tuatha De spalili kako bi sprječili vlastito povlačenje, odlučni da ili osvoje Irsku, ili izginu.

Prema legendi, Tuatha De su posjedovali četiri velika blaga:

- 1) Dagdin kota - pripadao je bogu Dagdi i, prema legendi, mogao je nahraniti čitavu vojsku
- 2) Mač Svjetla - mogao je presjeći protivnike na pola i nije bilo načina da se izbjegne njegov udarac jednom kada ga se izvuče iz toka; ovaj je mač koristio Nuada
- 3) Lughovo koplje - goruće koplje koje se

TEMA BROJA

moralno držati u vodi u Dagdinom kotlu
4) Falov kamen - kamen koji bi se oglasio urlikom kada bi istinski kralj Irske stao na njega

Prvi kralj Tuatha De bio je Nuada, znan i kao Airgetlám ("Srebrna ruka"). Nuada je vodio svoj narod u rat protiv prethodnih stanovnika Irske, naroda Fir Bolg. U posljednjoj bitci s pripadnicima Fir Bolga Nuada je izgubio ruku boreći se protiv Sreng-a, vode Fir Bolga. Iako su bili brojčano nadjačani, Sreng i njegovih tristo ratnika zakleli su se da će se boriti do posljednjega čovjeka (hmm, gdje sam to već čuo). Nuada i Tuatha De smatrali su ih preplemenitim ratnicima da bi dopustili da budu istrijebljeni te su im ponudili da zadrže petinu Irske, a u zamjenu za primirje.

Nuada je pak izgubio pravo na prijestolje čim je izgubio ruku jer drevna tradicija Tuatha De nalaže da na prijestolju bude kralj koji je tjelesno potpun.

Tako je kraljem Tuatha De postao Bres koji je bio polu-Fomorijac. Fomorici su bili rasa divova pa je kralj Bres tjerao Tuatha De da plaćaju poveći danak Fomorijcima. Što se tiče samih Fomorijaca, postoje oprečne legende o njihovom izgledu: prema jednoj su bili potpuno jednaki ljudima, samo veći, prema drugoj su imali tijelo čovjeka i glavu koze, dok treća kaže da su bili golema jednooka, jednonoga i jednoruka čudovišta.

Cijelo je to vrijeme Nuada želio oslobođiti svoj narod Bresove tiranije i povratiti prijestolje. Sedam godina kasnije, bogovi Dian Cecht i Creidhne zamijenili su Nuadinu odsječenu ruku srebrnom i Nuada je ponovno mogao postati kraljem.

Mala digresija o Dianu Cechtu: on je bio bog iscjelitelja i blagoslovio je izvor zvan Slane pa je svaki Tuatha De ratnik koji bi se kupao u njemu bio trenutno izlijecen od svih bolesti i ozljeda – osim, naravno, dekapitacije. Dian Cecht je imao sina zvanog Miach. Miach je godinama kasnije zamijenio Nuadinu srebrnu ruku novom, ovoga puta načinjenom od krvi i mesa. Njegov ga je otac zatim ubio iz čiste profesionalne ljubomore. Ako se može izvući ikakva pouka, onda je to da, ako ste bog, nikada ne pokušavajte biti bolji od vlastita oca.

Nuada je s prijestolja zbacio Bresa te oko sebe počeo okupljati najbolje i najveštije ratnike. S vremenom ih se nakupilo toliko da su stražari ispred Nuadina dvorca dobili naredbe da ne puštaju više ratnika da pristupe Nuadinoj vojsci, osim ako se ne radi o zaista iznimnim borcima.

Lugh je bio unuk Balora, fomorijskoga ratnika, koji je svoj izgled naslijedio od majke koja je bila ljudska žena. Balor ga je pokušao ubiti u djetinjstvu jer je saznao za proročanstvo prema kojem će ga ubiti vlastiti unuk. Lugh je uspio pobjeti i godinama kasnije odlučio se pridružiti Nuadinoj vojsci. Iako je bio ne samo ratnik, već i kovač, pjevač, harfist, povjesničar i čarobnjak, stražari su ga pustili u Nuadin dvorac tek kada je pitao imaju li nekoga tko je SVE to.

Nuada je potom poveo Tuatha De u rat protiv Bresa koji je u napad poveo Fomorijce i njihovog najvećeg ratnika Balora. U ratu koji je trajao dvadeset godina cilj Bresa i Fomorijaca bio je ponovno osvojiti Tuatha De.

Sam Balor bio je najveći fomorijski ratnik, toliko moćan da je i samim pogledom mogao ubiti ljudi. Ovakvu su ulogu Fomorijci namijenili Baloru: Balor je preko oka nosio čelični vizir koji je sprečavao da ubija svoje suborce. U borbi bi Balor bio doveden pred neprijateljsku vojsku i vizir bi bio podignut,

izlažući neprijatelje smrtonosnom pogledu. Na taj je način Balor ubio Nuadu i skoro porazio Tuatha De. Ali, jedan se mladi ratnik suprotstavio čudovišnom Fomorijuču u trenutku kada su Tuatha De bili spremni na predaju. Bio je to Lugh koji je jednim potezom porazio Balora. Pritom je, prema jednoj legendi, koristio kopljje, dok druga kaže da se poslužio pračkom (hmm, mlađić koji kamenom iz pračke porazi divovskog ratnika, to mi nekako poznato zvuči). U svakom slučaju, rezultat je jednak – toliko je jekao pogodio Balora u oko da je udarac probio lubanju i izbio mu oko na drugu stranu glave, izlažući Fomorijce njihovom vlastitom najjačem oružju.

Fomorici su se nakon toga predali i Lugh je postao kraljem Tuatha De.

Godinama kasnije, Lugh je dobio sina i nazvao ga Cuchulainn. Cuchulainn je postao ratnik kao i njegov otac, a u borbi je koristio kopljje zvano Gae Bulg. Gae Bulg je bilo nazubljeno kopljje koje je trgalо tijelo mete kada bi ga se pokušalo izvući.

Kao što to biva u legendama, Cuchulain se zaljubio u prelijepu djevu, plemkinju Emer. Emerin otac Forgall nije bio oduševljen idejom da se njegova kćer uda za Cuchulainna i tražio je od njega da trenira za ratnika kod slavnog ratnika Schathach, nadajući se da će rigorozni trening ubiti prosca njegove kćeri. Cuchulain je otišao k Schathach, a Forgall je bezuspješno pokušao udati Emer u njegovom odsustvu – svaki je potencijalni prosac, čuvši da mu je suparnik Cuchulainn, odustao od prosljede. Po svom je povratku Cuchulain zatražio Emerinu ruku i Forgall nije mogao odbiti.

Ulsterom, gdje se Cuchulain odlučio oženiti s Emer, u to je doba vladao Conchobar mac Nessa. Kralj je po tradiciji imao pravo provesti prvu braču noć s ženom svakoga od svojih podanika i tu je nastao problem, barem što se tiče kralja. Znao je, naime, da će, odustane li od svog prava u Cuchulainnovu slučaju, izgubiti autoritet pred podanicima. S druge strane, bojao se što će mu učiniti Cuchulain obeščasti li mu suprugu. Ipak, rješenje se našlo: Conchobar je spavao s Emer u noći njene svadbe, ali je druid Cathbad, kraljev savjetnik, spavao između njih te time omogućio kralju da tehnikalijom sačuva i autoritet i živu glavu.

Rekao sam da Tuatha De imaju neposredne veze s vilinskim bićima opisanim u prvom dijelu teksta. Veza je sljedeća: narod Tuatha De izgubio je zemlju na isti način kao i narod Fir Bolg prije njih, porazom u ratu protiv osvajača iz strane zemlje. Tuatha De i Irsku napao je narod koji se nazivao Sinovi Mila (Milesians). Nakon dugotrajne borbe protiv osvajača, Tuatha De su poraženi te im je dat izbor: ili će biti istrijebljeni, ili će otići i nastaniti se u podzemlju. Bog Dagda poveo ih je u podzemlje gdje su se, prema jednoj verziji legende, pripadnici Tuatha De s vremenom pretvorili u vilinska bića.

AZTEČKA MITOLOGIJA

Prva stvar koja se uočava kod aztečke mitologije jest činjenica da se imena bogova čitaju teško, a izgovaraju još teže. Čini se da je opaska kako bi se, bacajući Scrabble kockice, uz nasumični dodatak slova x, mogao složiti čitavi aztečki panteon – opravdana!

Na spomen Azteka, na pamet padaju slike krvava žrtvovanja, jarkih boja i šarena perja. Jedan od razloga zašto danas vrlo malo ljudi poznaje mitove Srednje Amerike jest i taj što su mitove skupljali fratri nakon španjolske

konkviste od kojih se, iako su njihovi naporci da sačuvaju vrijedne ideje hvalevrijedni, teško moglo očekivati da ih shvate i prenesu u cijelovitom obliku, dijelom i zbog toga što je malo vjerojatno da su aztečki svećenici radosno podijelili svoje spoznaje s osvajačima i širiteljima kršćanstva.

Smatra se da se pleme Azteka u Srednju Ameriku doselilo iz područja sjeverno od Colorada te se tijekom 14. stoljeća smjestilo na otočićima jezera Tescoco da bi u sljedećih nekoliko desetljeća zavladalo najvećim dijelom Meksika – potpovat je to koji svjedoči o velikom strateškom znanju i moći ratovanja toga nomadskog plemena. Legenda kaže da je seobu Azteka iz Aztlan-a, mjesta na dalekom sjeveru, potakla ptica koja je zapjevala tihui, što na aztečkom jeziku znači 'hajdemo', na što je voda i bog rata Huitzilopochtli poveo narod prema jugu. Nakon godina lutanja, naišli su na prizor kojime se ispunilo proročanstvo: otok usred jezera i sokol koji je sletio na kaktus nočtli. Huitzilopochtli je pozvao narod da se na tom mjestu, Meksičkoj visoravni, naseli te da naporno radi i uživa plodovima svoga rada: voću, kakau, dragom kamenju, perju i pamuku.

Nakon što su svladana domorodačka plemena, osnovan je glavni grad Tenochtitlan koji je bio sazdan od nasipa i kanala, trgova i tržnica, piramide, hramova, palača, dućana i rezidencija. U vrijeme španjolskog osvajanja, stanovništvo je doseglo brojku od 200 000 ljudi. Aztečko je društvo bilo slojivo – na vrhu hijerarhije stolovao je vladar, štovan

gotovo kao božanstvo, za njim je na nižim stupnjevima slijedilo plemstvo, veliki svećenici, puk, kmetovi i, na kraju, robovi. Slično je bilo i u svijetu bogova – na vrhu je bio Tlaloc, bog kiše, koji je vrhovništvo dijelio s Huitzilopochtlijem, bogom rata.

Svaki mit ima četiri osnovne funkcije: mističnu, kozmolosku, sociološku i pedagošku. U svakoj mitologiji postoje pitanja: Otkud dolazimo? Kamo idemo? Kako da živimo ovaj život? Na prvo od ovih pitanja odgovaraju mitovi kreacije.

Budući da su Azteci uklopili različite tradicije predaka – Tolteka i ostalih predaka jezika nahuatl – u svoju mitologiju, imali su različite mitove o kreaciji. Jedan od njih počinje s boginjom Coatllicue koja je bila savršeni monolit, bez ijednog otvora na tijelu. Zatrudnjevši s nožem od oksidijana, rodila je boginju mjeseca Coyolxauhqui, kao i mnoštvo sinova koji su postali zvijezde. Jednoga je dana našla pernatu loptu koju je spremila u njedra. Kad je kasnije potražila perje, ustanovila je dvije stvari: da je perje nestalo, ali i da je ponovno trudna. Čuvi tako

TEMA BROJA

naivnu priču, Mjesec i zvijezde su se naljutili te je odlučili ubiti. Dok su djeca kovala plan za njezino smaknuće, Coatlicue je rodila boga rata kojemu je nadjenula ime Huitzilopochtli. On je, uz pomoć vatrene zmije, ubio svoju braću i porazbacao ih po nebu, a Coyolxauhqui je odrubio glavu i njezino tijelo bacio u planinski pročep. Od svih bogova, ostali su tek Ometecuhtli i Omeciuatl, dvije zvijezde koje su stvorile boga proleća – Xipe Totec, pernati zmiju Quetzalcoatl i mračnog boga Tezcatlipoca, kao i ljudi. U tim je vremenima na zemlji voda bila početna materija u kojoj je plivala Coatlicue proždirući svojim bezbrojnim ustima sve što bi vidjela. Kada su bogovi Quetzalcoatl i Tezcatlipoca uvidjeli što se događa, pretvorili su se u zmije od kojih je jedna zgrabila Coatlicue za desnu ruku i lijevu nogu, a druga za lijevu ruku i desnu nogu te su je stale povlačiti. Čudovište se tako raspolovilo. Donji se dio čudovišta uzdigao i oblikovao nebesa, dok se gornji spustio i postao zemljom. Ostala su se božanstva naljutila i, da osvete raščetvorene Coatlicue, od njezine kose stvorila stabla, travu i cvijeće, od njezinih očiju izvore i spilje, od usta rijeke, od nosa brijege i doline, a od ramena planine. Unatoč tome, Coatlicue je obnoć plakala jer je željela jesti ljudska sreća i nije htjela urođiti plodom, osim ako je ne poškrope krvlju. Život se, dakle, mora žrtvovati velikom biću koje održava život.

Tu dolazimo i do priče o žrtvovanju. U drevnoj su Americi ljudske žrtve u početku bile dobrovoljne. Za svetkovinu u čast boga Tezcatlipoca ubijalo se samo jednog mladića koji je godinu dana

prije toga uživao najveću čast – učili su ga svirati flautu, biti blagim i ljubaznim u govoru, odjeća mu je bila kao u boga, imao je pratrnu osmorice, oženili bi ga s četiri djevice. Pet dana prije same svetkovine odavala mu se počast velikom gozborom i plesom. Na poslijetku, mladića i njegove žene smjestili bi u čamac i oni bi otplovili do podnožja malog brijege, gdje bi djevojke bile ostavljene, dok je osam slugu pratilo mladića u oskudno opremljen hram. Na svakoj bi stepenici mladić slomio po jednu flautu na kojoj je svirao tijekom čitave godine, sve dok ga na vrhu ne bi dočekali svećenici koji bi ga polegли na žrtvenik, svezali mu glavu i ruke, a onda mu u grudi zarinuli kameni nož kojim bi iskopali srce i primijeli u Suncu. Ovaj je obred označavao istinskoga čovjeka koji mora naučiti slaviti boga kroz čulne doživljaje, lijepu odjeću, glazbu i ples, a sve to kako bi postao dostojanim da, jedno po jedno, uništi sva čula te da izgubi život kako bi ga stekao – žrtvovo se, naime, fizičko srce kako bi se, u jedinstvu s bogom, pronašlo pravo srce.

Na pitanje Kamo odlazimo? odgovaraju mitovi o podzemnom svijetu. Općenito vrijedi pravilo – kaži mi kako živiš i reći će ti kamo ideš. Kod Azteka su postojale tri vrste posmrtnoga svijeta. Prvi i najniži bio je Tlalocan kamo bi odlazili ljudi koji su za života žudjeli za dobrom hranom i veseljem. Tlillan-Tlapallan je bilo mjesto za ljude koji su postigli besmrtnost neovisnu o prolaznom tijelu, primjenom nauka bogakralja Quetzalcoatla. Ako je čovjek bio zle sudbe, slijedio mu je Mictlan, mračno mjesto gdje su duše živjele bezbojnim životima.

Na pitanje Kako da živim ovaj život?, najbolje odgovara nauk boga Quetzalcoatla. Bio je to vladar petoga doba ili petoga sunca

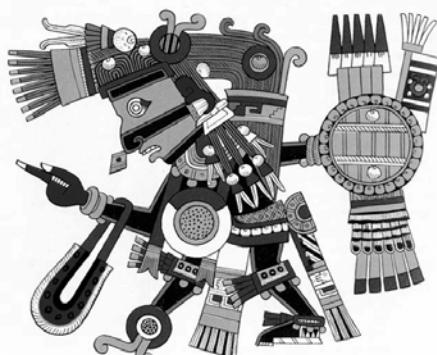
koji, kao pernata zmija, simbolizira životinjsko biće oslobođeno u duhovnom letu. Najveći je broj mitova vezan upravo uz Quetzalcoatla – spominje ga se kao izumitelja knjiga i kalendara, zakonodavca, milosrdna i sućutna kralja koji je narodu donio kukuruz, kao simbol smrti i uskrsnuća. Takoder, Quetzalcoatl je stvoritelj ljudi petoga doba. Mit govori da se spustio u podzemni svijet i vlastitom krvi poškropio kosti prethodnih ljudi, čime je u njih ponovno udahnuo život. Nakon godina vladanja, brojnih iskušenja i borbi s Tezcatlipocom, bogom pojavnoga svijeta, Quetzalcoatl je ipak odnio pobedu i odlučio napustiti zemlju, rekavši da ga je Sunce pozvalo. Na splavi se otisnuo u nepoznatom pravcu. Narod je nastavio očekivati njegov povratak, a legenda kaže da je posljednji aztečki vladar, car Moctezuma, vjerovao da je španjolski konkvistador Cortes sam Quetzalcoatl, kao i da je ta nezgoda koštala Azteke carstva.

Isprepletene zmije iz mita o kreaciji simbol su neodvojivosti vremena i prostora, što je vrlo moderna ideja koju susrećemo tek u fizici 20. stoljeća. Duboko shvaćanje astronomije i matematike očitava se u kalendarskom sustavu Azteka. U osnovi kalendara bio je ciklus od osamnaestodnevnih razdoblja koji su se množili s dvadeset, što iznosi 360 dana kojima se, da bi se dobila godina, dodavalо pet dana ‘izvan kalendara’. Tijekom tih dana ljudi su pazili da ne zaspnu, da se ne svadaju i ne spotiču u hodu jer su vjerovali da će ono što učine tada morati činiti uvijek, iz čega je uslijedio običaj da se tih dana ne obavljaju teži poslovi. Vrijeme se dijelilo na 52 dana, a godina se sastojala od pet dijelova koji su odgovarali

četiri stranama svijeta i središtu. Nakon 52 godine Sunce je moral po novootvjeti ili bi nestalo svijeta. Tako je nastao i običaj da se svake pedeset i dvije godine,

kao simbol vječnog ponavljanja prostora ivremena, gradi jedna piramida povrh druge. Vrijeme je bilo personificirano – svakome danu, mjesecu i godini odgovaralo je jedno božanstvo.

Kako se mijenjaju životni uvjeti, priče se, da bi se izraziča njihova bezvremenska istina, trebaju pripovijedati na drugačiji način. Ako profesionalni vjerski vode ne mogu narod poučiti mitskome nauku, možda umjetnici i književnici trebaju preuzeti tu svećeničku ulogu i donijeti nove spoznaje izgubljenom svijetu. Treba još reći da 95% današnjega stanovništva Meksika čine deklarirani rimokatolici, a prvo što pada na pamet na spomen Meksika su – sapunice.

PRIČA

Limit

Autor: Ed Barol

Sitna se prašina kovitlala zrakom nad malenom četkom od konjske dlake s kojom je Andrea polako čistila komadić kosti koji se otkrivalo iz tla, jednako kao i zemlja koja ga je okruživala. Lagano puhe, usta spojenih kao da hladi čaj, i otpuhne sitna zrnca kako bi imala bolji pogled. Ovo je bio, sada je bila gotovo sigurna, acromion scapulae. Nagadala je to po veličini ženskoga kostura. Trebat će još barem dva sata rada da se komad u potpunosti izdvoji iz okolne zemlje. Nakon toga će ga katalogizirati, obilježiti i spremiti u jednu od, za to predviđenih, kutija. Pravi će posao uslijediti tek na sveučilištu, nakon što tamo dopreme nalaze. Mukotrpno odvajanje šljunka i pijeska s okamenjenih kostiju izvoditi će se polako zubarskim brusilicama i trajat će mjesecima, sve dok budu upisivali još poneki sitni redak na, inače gotovo prazan, list povijesti tog razdoblja.

Ali, ovo je ionako bio posao u kojem je riječ žurba bila svetogrđe. Sa čežnjom pogleda bocu vode odloženu pored njene torbe. Nabrekli trbuh pritisakao joj je mjeđuh, gorjela je od želje da se olakša, ali nije imala volje penjati se iz udoline i odlaziti do kampa. Izdržat će još barem pola sata, dok ne bude potpuno sigurna da je nalaz ispred nje ono što pretpostavlja.

Vukla je lagane poteze četkom, kao što to čini i brižni umjetnik preko svoga remekdjela, kad je čula kako je netko doziva.

- Andrea! Hej, Andrea!

Iznervirana, podigla je glavu i gore na rubu ugledala Davida kako joj maše. Podigne slobodni dlan i zavrti lijevo - desno u uitnoj gesti.

- Hajde dodi, našli su nešto za što misle da bi moglo biti važno!

To ju je trgnulo. Ako se dogada nešto značajno, svakako je željela biti tam. Polako se, s mukom, pridigla iz položaja u kojemu se već ukočila, odlžila četku na komad platna pored špatulica i krenula prema Davidu. Makne pramen kratke tamne kose sa čela i uhvati se za kratke drvene ljestve koje su trebale olakšati izlazak pa krene gore. David ispruži svoju bucmastu ruku i, uz stenjanje, povuče je gore. Tlo je ovdje bilo izdubljeno više od metra u dubinu i trideset u promjeru, sve sa četkama u rukama gomile revnih studenta koji bi radili sve dok ne bi našli na nešto što se činilo zanimljivim. Tada bi na scenu, s ostalim asistentima, stupala ona.

- Gdje? - upita dahćuci.

- Na jednom odvojku prokopa.

Krenuo je žurno ispred nje, ali ga ona zaustavi.

- Čekaj, molim te.

- Što je sad?

- Moram se olakšati, pripazi, molim te, da netko ne naide.

- Oh, zaboga! – zakuka, dižući ruke.

Ogledala se oko sebe i zašla za mali brijege. Ovdje je bilo nekoliko niskih grmova iza kojih se mogla skruti. Osjećaj je bio gotovo božanstven. Obukla se i pošla prema Davidu koji nije čekao, već je, gundajući, nastavio hodati.

- Stvarno ne razumijem zašto si došla u tom stanju?

- Kao prvo – odgovori Andrea zadihanu – nisam ni znala da sam trudna kad smo došli prije skoro četiri mjeseca. Kao drugo, ne bih ovo propustila ni mrtva. Ovdje

ima građe, ne za jedan, već za tri doktorata.

- Nećeš moći još dugo, znaš – David je stigao do prokopa i stao se ljestvama spuštati unutra.

- Još mjesec dana i prva pošiljka nalaza kreće na sveučilište. Tada mogu i ja s njima, a nastaviti cu nakon poroda.

Oprezno se prebacila preko ruba, prokljinjući način na koji se moraju spuštati. Kad joj je ovdje na nalazištu prvi put izostala mjesečnica, mislila je da je to zbog uzbudjenja i promjene vremenske zone. Uskoro ipak više nije mogla negirati očito i napravila je nekoliko testova. Ovo joj se nije moglo dogoditi u gore vrijeme. Zatrudnjela je, unatoč zaštiti, s tipom s kojim i nije bila u vezi, samo par usputnih izlazaka. Na kraju je odlučila zadržati dijete. S trideset godina, poslom koji je zaokuplja i svojim izgledom koji je opisivala kao neugledan, nije se nadala nekoj trajnijoj vezi, niti ju je željela. Ali, željela je jednom imati dijete pa je, umjesto nje, odluku očito donijela priroda.

Krenuli su kroz tri metra širok kanal kroz koji je trebao prolaziti cjevovod, ali je pronalazak kostura zaustavio radove. Da je kompanija znala da se tu radi o kostima djeteta koje je živjelo prije više od 30 000 godina, vjerojatno bi sve brzo zatrplali i nastavili radove. Ovako je cjevovod premješten gotovo kilometar na jug, a oni su dobili nalazište, naseobinu kromanjonaca, o kakvome su mogli samo sanjati. Prva su datiranja pokazala da bi ovo moglo biti i jedno od najstarijih ikada pronađenih nalazišta na ovome kontinentu.

Sjajno očuvanome kosturu novorođenčeta, kojemu je nedostajala glava i desna noga, brzo su se pridružili i drugi. Sada su imali fragmente gotovo dvadeset kostura – neki od njih bili su gotovo potpunih - te mnoštvo komada i dijelova alata i oružja.

Stigli su do rupe u onoj strani kanala koja je izgledala kao prirodni tunel. S ulaza je bilo uklonjeno kamenje, zemlja i koriđenje koje je skrivalo prolaz. Odmaknuli su prozirnu zaštitnu ceradu s ulaza i ušli unutra. U kutiji na ulazu stajale su, poredane, malene boce komprimiranoga zraka, opremljene remenom i pripadajućim maskama. Pričvrstila je svoju i opasala bocu oko struka, nastojeći stegnuti remen što je manje mogla. Prošavši niz tunel, došli su do dijela koji je bio zatvoren kamenjem, a ispred kojega je čekala znatiželjna grupa ljudi.

- Vidiš li što? – pitao je profesor Molnar.

Čovjek kojemu je pitanje bilo upućeno gledao je u maleni ekran, okomito obješen na njegovom pojusu, na stroj iz kojega se odmotavao kabel koji je nestajao u šupljini između dva velika kamena bloka.

- Samo trenutak da pojačam osvjetljenje. Evo ga, bili ste u pravu, vide se dijelovi, ovo bi zaista mogla biti grobnica.

Profesor se Molnar, s ostalima koji su imali pogled na ekran, nagnuo i gledao kako se na njemu pomicu nejasne crno-bijele slike. Andrea je sa začelja promatrala njegov napet izraz lica, nastojeći po tome otkriti što se zbiava. Molnar je bio visok mršav muškarac s prosijedom kosom vezanom u rep, malenim žičanim naočalama i bradom koju je, na dužinu od nekoliko milimetara, uvihek brijao isključivo električnim aparatom. Izgledom bi na filmu lako mogao utjeloviti idealnog arheologa-pustolova. U stvarnosti je bio tih i odmjeren, sporih pokreta i zamisljenog, odsutnog pogleda. Dao je znak i muškarci su krenuli s odmicanjem kamenih blokova s ulaza. Andrea se progurala naprijed, bezobzorno iskoristavajući činjenicu što je trudna i što su

joj se zbog toga ostali uklanjali s puta. Ušla je treća u omanju kamenu nišu, nekoliko metara duboku i nekoliko široku. Unutra su se zaista nalazile kosti, i to poprilična gomila kostiju. Gledajući taj nalaz, od ushita se tresla, sve dok nije uočila činjenicu koja joj je niz kralješnicu poslala hladni drhtaj. Izuzev nekoliko kostura odraslih žena, hrpa naslagana uz rub zida nasuprot ulaza, bila je sačinjena od kostiju potpuno male djece. Sudeći po veličini, bile su to kosti novorođenčadi. Sumnjujući u ono što je uočila, prišla je korak bliže. Ipak, nije se prevarila. Svi kosturi beba imali su neproporcionalno velike lubanje, ogromne za ostatak tijela. Sve su one na sebi imale jasne znakove trauma, daleko veće od onih do kojih je moglo doći pri porodu, a neke su bile i potpuno smrvljene. Sva ova djeca, njih, na prvi pogled, preko pedeset, očito su na neki način stradala odmah po rođenju.

- Hidrocefalus - prošaputa netko iza nje – nevjerojatno, i to kod sve ove djece.

- Ne, to nije to – odvrati netko desno od nje – ovo je nešto drugo, nekakav gadan poremećaj, mutacija.

- Ništa čudno da su mutantsku djecu ubijali odmah po rođenju. Nisu bila sposobna za život. Zamisli samo koliki bi im mozgovici bili kad se učetverostruče u razvoju. Ali, pogledaj samo koliko ih je. Kao grobnica malih aliena.

- Pričekaj samo dok se ovoga dočepa žuta štampa. Vanzemaljci u kamenom dobu vršili eksperimente na prvim ljudima. Opširnije u ...

- Dobro, dosta gluposti, polako, – upozori ih profesor Molnar – krenimo polako s vađenjem i sortiranjem. Ovu čemo skupinu prvu poslati natrag na analizu na sveučilište.

Okrenuo se i pogledao Andreu koja je još uvijek ukočeno promatrala prizor, držeći ruku na svom trbuhu.

- Ti se vraćaš prva i, molim te, bez ubožajenih prosjeda.

Andrea samo klimne i poako kreće van iz kamene prostorije.

*

Ritam bubnjeva njenoga srca odzvanjao je u njenoj glavi muklo, duboko, bijesno. Sjene su plesale u tami, pokretane plamsanjem vatri, duhovi plemena koji su naricali nad njihovom sudbinom. Pričali su svoju priču strave glasom vjetra što je zvizađao kroz šupljine u kamenu. Vrisne, zazivajući Boginju da joj pomogne.

Gruba ruka staroga Šamana prešla je preko njena znojnog čela. Dok ju je bol razdirala, ispusti još jedan vrisak i stane tiskati svom snagom. Bol se gotovo nije ni smanjila kad su žene iščupale dijete iz njene utrobe. Zajeca dok je gledala kako male točkice nade gasnu u starim očima njena plemena. Znala je što slijedi. Vrijeme je da se novorođeno biće iz međusvijeta, još ne sasvim prisutno, vezano pupčanom vrpcem za svijet duhova, preda nazad tami. Ovdje za njega nije bilo budućnosti.

*

Andrea se jecajući trgne iz noćne more koja joj je nakon svakog budenja izmicala iz sjećanja, padajući natrag u tamu. Još je uvijek bila u šoku, peti je dan ležala u sveučilišnoj bolnici, u privatnoj sobi kamo su je, nakon poziva profesora Molnara, smjestili. I treći i četvrti detaljni pregledi potvrdili su ono što su otkrili prvi i drugi. Dijete koje je nosila imalo je abnormalno veliku glavu. Nakon onoga što je vidjela na nalazištu, ovo s čime se suočavala djelevalo je poput užasne

PRIČA

noćne more iz koje se jednostavno ne uspijeva probuditi.

Tih kucanje najavilo je posjetu. Vrata su se polako otvorila i u sobu su ušli profesor Molnar i David. Vratili su se nakon što su saznali što se dogada. Andrea sa sebe zbaci pokrivače i sjedne na krevet, navlačeći ogrtac. Profesor uzme njezin dlan i položi ga između svojih te prošapne:

- Žao mi je, djevojko.

- Što se događa? Zašto se ovo događa? – upita ga ona suznim očima osjenčanim tamnim podočnjacima.

- Čim smo saznali što ti se događa, ispitali smo stvar. Takvo nešto nije moglo biti slučajno, s obzirom na ono na što smo naišli. Ne radi se o nekom od poznatih poremećaja kod kojih bi se moglo kirurški intervenirati. Nije stvar u lubanji, već u veličini mozga koji se povećao zbog vanjskog utjecaja.

- Obična bakterija, nažalost – priključi se David – po prvom nalazu, mora da si je pokupila na početku trudnoće. Na njoj su bile začahurene spore. Ludo je i nevjerljivo koliko dugo su se održale. Srećom, ne prenosi se zrakom, valjda si imala nekakvu ogrebotinu na rukama.

- Ali, kako? – zajeca Andrea.

- Znaš – Molnar joj odgovori

– već dugo postoji teorija da su se ljudski mozgovi razvili preveliki i da nam za efikasno preživljavanje tolika inteligencija nije bila potrebna. Evolucija je obično svršishodna, napravi točno ono što treba i ništa više od toga. Korteks ljudskoga mozga u jednom je trenutku naglo povećao svoju masu do krajnjih granica. To je bio ključni trenutak razvoja Homo erectusa, dosad neobjašnjiv, a ovo što smo pronašli moglo bi objasniti uzrok tome – organizam koji je nastojao povećati izglede za opstanak vrste na koju se prilagodio, a samim time i sebi. Samo, ova je mutacija prekoračila limit i time presudila i sebi.

- Obična je doza antibiotika sve sredila – nadoveže se David, gledajući u pod – ali za tvoje je dijete već bilo prekasno.

Andrea ih je slušala otvorenih usta, gledajući kroza njih.

– Hoćete reći da je sve ovo – obuhvati pokretom ruke sobu u kojoj su se nalazili – samo nepotrebni hir prirode.

- Žao mi je – ponovi Molnar – Razgovarao sam s doktorom Beckom i on se slaže da bi, unatoč poodmakloj trudnoći, terminacija bila najbolje rješenje. Doduše, mogla bi trudnoću iznijeti do kraja i roditi carskim rezom, ali dijete će biti nesposobno za samostalni život. Nikada neće moći držati glavu uspravno i, sudeći po pretragama, čeka ga život pun fizičke patnje.

- Hej! – uzvikne David – ali, s druge strane, ako smo mi bili sposobni za sve ovo, možda ćeovo dijete biti supergenije. Otkrivac konačne teorije i pronalazač ...

Bijesni pogled što mu ga je uputio profesor natjerao ga je da zašuti i ponovno obori glavu.

- Na tebi je što ćeš učiniti. Dušo, razmisli još malo – brižno je potapšao Andrein dlan.

*

Andrea je stajala uz prozor, zagledana u snježne pahuljice koje su tiho lebdjele između nebodera grada, padajući na gusi kaotični promet dolje na cesti. Jedna se suza spustila niz njen obraz, dok je, ukočeno stojeći, donosila svoju odluku.

Postati Pegazar

Autorica: Ivana D. Horvatinić

*Kroz oblake vremena letim do prošlih dana,
sva ograničenja iza mene ostaju.
Budućnost i prošlost, sve je u mojoj ruci,
jer Pegaz mi kazuje, ključ je u mom umu.
Biće poezije, Svetlosti,
svih visina Inspiracije,
tvoj družbenik ja ću biti,
nove zemlje s tobom otkriti.*

Nije lako biti čudak. Ideš kroz život pokrenut neprekidnom željom da slijediš svoj put, briješ svoj film jer te jedino to čini istinski sretnim. Kad shvatiš da te ljudi izbjegavaju ili ti se izruguju u svom nerazumijevanju i neprihvaćanju različitosti, sve što želiš je da te puste na miru. A oni upravo to ne žele učiniti. Teško je nositi se s time i kad si odrastao i već formiranog identiteta, a kad još k tome imas sedamnaest godina, živiš u zadrtoj zajednici od kojih deset tisuća stanovnika od kojih te barem polovica ismijava i maltretira, još je teže.

Kristina je, po tko zna koji put, ponavljalas mantru *Ne diraju me zatucane budale* dok je svoj ruksak izvlačila iz jarka u koji su ga bacili njezine nazovi kolege iz razreda. Čak je pokušala razmišljati o epizodi Zvjezdanih staza koju je potajno, da njen brat cinkaroš ne vidi, pogledala prije polaska u školu – no ovoga puta niti to nije upalilo. Blatinjavi je ruksak bio jedno, ali pogled na mokre i uprljane knjige, kako školske tako i one koje je redovito čitala za vrijeme nastave, ispunjavao ju je čistim očajem. *Ubit će me starci*, razmišljala je, odleppljujući blato s pernice.

Njezini su prsti napipali nešto tvrdo i iz blata je iščepkala kamen. Zamahnula je s namjerom da ga baci, bijesna na cijeli svijet, no iz nekog, njoj nepoznatog, razloga nije mogla. Umjesto toga, obrisala je blato s njega i pažljivije ga pogledala.

Savršeno okrugao, koja tri centimetra u promjeru, bio je siv, ali šare su po njemu bile bijele i vijugale su, tvoreći krug isprepleten od nekoliko niti usred kojega se nalazila mala rupa. Zadivljeno je zurila, odjednom uvjerenja da su šare previše savršene da bi nastale prirodnim putem. Njezina je bujna mašta odmah počela sanjariti o svemircima koji su artefakt svoga postojanja ostavili upravo njoj da ga promade, a kada je osjetila da iz kamena izbija toplina, oduševljeno je podigla glavu i zagledala se u nebo, gotovo sigurna da će se pojavit brod koji će je odvesti u neko bolje sutra.

Vrat ju je već zabolio, a ništa se nije dogodalo. Nikakvih svjetala niti brodova poput onih u Zvjezdanim stazama nije bilo na vidiku. Razočarana, slegnula je ramenima. *Ni prvi ni zadnji put da sam zabrijala*, pomislila je, prevrćući kamen u ruci. Bit će zgodan privjesak, zaključila je i iz džepa izvukla tanku kožnu vrpu koja je već neko vrijeme čekala da postane nakit. Provukla je vrpcu kroz rupu na kamenu i zadovoljno ga objesila oko vrata, osjećajući njegovu toplinu koja je prodirala čak i kroz jaknu. Odjednom, kamen bljesne, ona zajedno s njim, a u glavi joj se zavrti i ona potone, padajući na tlo koje je bilo negdje duboko, daleko...

Prvo čega je postala svjesna bila je trava na kojoj je ležala i koja ju je šakljala po licu. Zatim je došao zvuk – potmulo tutnjanje

i zujanje od kojega su je uši lagano boljele. S mukom je otvorila oči.

Preda njom se prostirala livada koja se u daljini pretvarala u šumu. Miris cvijeća bio je snažan, egzotičniji od ičega što je ikad osjetila, a trava pod njezinim prstima mekana kao da je tek izrasla. Dotakla je cvijet i pogledala ga – bio je žarko ljubičast, velik poput dlana, sa svilenkastim laticama koje su se presijavale poput tekućeg srebra. Pokušavala je pojmiti gdje je i što se dogodilo, no um joj je još uvijek bio ošamućen. Polako se uspravila i osvrnula.

Posvuda cvijeće žarkih boja, nježno zelena trava, drveće koje je izgledalo kao da je preliveno glatkom plastikom. Miris je bio neopisiv – i toliko snažan da se osjećala drogiranom. U daljinu, daleko iza šume, nazirale su se kupole, njih desetak, poput grozda koji je izvirivao iz zelenila, a oko njih je bljeskalj kao da se nalaze u središtu oluje, iako je nebo bilo sasvim vedro.

“Ne miči se!” drekne glas iza nje i Kristina se ukoči, odjednom obuzeta strahom. Zaokupljena ljepotom idile oko sebe, sasvim je smetnula s uma da nema pojma gdje je. “Tko si?”

“Kristina”, promuca ona.

“Okreni se”, halazi glas i na posluša. Vlasnik glasa je bio visok i mršav muškarac od kojih četrdeset godina, a u tankoj je ruci držao nešto što je izgledalo kao srebrni pištolj s dvije spljštene cijevi. Da nije bilo njegove modro plave kože i tog pištolja, skoro pa bi izgledao poput njena oca. Pored njega je stajao jednak visok i jednakom plavokožni, ali nešto mlađi, muškarac. I njegovo je oružje, također nalik pištolju, bilo upereno u nju. Obojica su je promatrala ispitujućim pogledom, kao da je skeniraju od glave do pete.

“Otkud si i što radiš ovdje, svjetlokoža?”, upita stariji.

“Ja... zapravo ne znam.”

“Da nije Narcissina uhoda?”, ubaci se mlađi. “Ima bijelu kožu.”

“Ne bijelu, već... prije narančastu”, ispravi ga stariji, i dalje oprezno promatrajući Kristinu. “Rekla si da se zoveš... Kreestina?”

“Kristina, da”, obuzdala je poriv da se nasmije zbog načina na koji je naglasio prvi slog njena imena. Smijeh zasigurno ne bi bio prikladna reakcija u situaciji u kojoj se nalazila.

“Pa, kako si dospjela ovamo?”

“Iskreno, ne znam. Našla sam taj kamen, odjednom je bljesnulo i probudila sam se ovdje...”

“Čekaj malo”, prekinuo ju je, odjednom djelujući vrlo napeto. “Kamen?”

“Da.”

“Pokaži nam ga.”

Iz jakne je izvukla kamen i okrenula ga prema njima. Izmijenili su znakovite poglede, a zatim, uz uzdah, spustili oružje.

“Ah, pa ona je Pegazar”, reče mlađi s olakšanjem.

“Pegazar?...”, Kristina nije razumjela.

“I to novak.”

“Znaš li išta o Pegazima?”, upita stariji. “O Mandaloriji? Kraljici Narcissi? Ratu Plavih i Bijelih?”

Zbunjeno je slegla ramenima, a stariji muškarac uzdahne.

“Podi s nama, objasnit ćemo ti”, pokazao je prema mlađemu. “Ovo je Sardyr, moj sin. Ja sam Zehnon. A ovo sve...”, raširio je ruke, “jest Mandalorija. Bili smo na putu u Londien, grad koji možeš vidjeti tamo u daljinu.”

“One kupole? Oko kojih bljeska?”

PRIČA

“Da, nadamo se da će napad prestati dok stignemo tamo. Otud i ovo zujanje koje čuješ. To su Kraljičini Lovci.”

“Lovci?”, pred očima su joj iskrasnule sve SF letjelice viđene na televiziji ili u njenj mašti. *Sanjam*, pomisli, *nema drugog objašnjenja za sve ovo*. Pošla je prema šumi sa čudnovatim muškarcima plave kože. Sardyr je bio štuljiv i, činilo joj se, vrlo sumnjičav, no zato je Zehnon bio voljan odgovarati na sva pitanja. A bilo ih je mnogo.

Mandalorija je bila ogromna i Zehnon najveći dio nije niti vidio. Imao je farmu mukolica (Kristina nije pitala što su to mukolice) koju su nedavno razorili Lovci kraljice Narcisse, kao kaznu za njegovo rogoborenje protiv prevelikih poreza. Iz tog je razloga sada sa sinom putovao prema Londienu gdje se moglo priključiti vojski Plavih.

Osnovu rata Plavih i Bijelih Kristina nije najbolje razumjela. Koliko je mogla shvatiti, radilo se o dvije mandalorijske rase koje su se razlikovale po boji kože. Stotinu je godinu na mandalorijskom prijestolju sjedio jedan Plavi, a stotinu godinu Bijeli vladar, a oni su unutar svoje rase bili birani komplikiranim postupkom koji je Kristina shvatila kao izbore. Tako se omogućavala ravnopravnost rasa. Prema Zehnonovoj priči, do rata je došlo kada je, nakon svojih stotinu godina Vladavine, Bijela Kraljica Narcissa odbila predati prijestolje, već je nastavila vladati, a njeni su Lovci ratovali protiv svih koji bi se usudili usprotiviti.

Na Kristinino pitanje znači li to da sada postoje država Plavih i država Bijelih koje su zaraćene, Zehnon nije znao odgovoriti. Nije uopće znao što je država. Plavi nisu imali vodu I, iako su postojali gradovi i sela koje su pretežno nastavali Bijeli i oni koje su nastavali Plavi, teritorij nije bio podijeljen. *Zbrkano*, zaključila je, odustavši od dalnjih političkih pitanja.

“A ti... Pegazari?”, upita. “Što su oni?”

“Ne znam mnogo o tome”, počešao se iza uha. “Oni ratuju protiv Kraljice. Ali nisu niti Bijeli niti Plavi. Jednostavno su... drugačiji. Poput tebe.”

“Zbog boje kože?”

“Da, ali ne samo zbog toga. Svaki Pegaz bira svog Pegazara, a kad ostane bez njega, traži novoga. Svi znamo da je krug na tvom amuletu znak Pegazara i da se Pegazari pojavljuju iznenada, kao da su iz nekoga drugog svijeta. Tko jednom naudi Pegazaru, navukao je na sebe bijes svih ostalih.”

“Kako da ih nadem?”

“Ne znam. Kažem ti, ne znam mnogo o njima. Zapravo...”, sa strahopoštovanjem je pogledao u tlo, “ovo je prvi put da vidim jednoga.” Kristina zausti da kaže da ona nije nikakav Pegazar, već samo neprilagođena tinejdžerica, no kamen na njezinim prsimu odjednom je postao tako vruć da ju je zapekao. Istovremeno, iznad njih se začulo ništanje poput konjskog, samo s nekim metalnim odjekom. Zastali su, a Zehnon i Sardyr spremno padnu na koljena. Kristina ih začuđeno pogleda.

“Što vam je?”, upita. Umjesto odgovora, Zehnon pokaze nekamo iza nje. Okrenula se i zamalo nasmijala sama sebi. Par metara dalje stajao je bijeli krilati konj. *Naravno*, pomisli Kristina, *Pegaz, krilati konj iz grčke mitologije. Što sam drugo mogla očekivati?*

Životinja je netremice gledala u nju. Leda su joj bila prekrivena nečim što je izgledalo poput sedla s nekoliko predmeta koji su visjeli. Riječi pjesme koju Kristina nikad

raniye nije čula počele su se formirati u njenoj glavi i ona polako, kao hipnotizirana velikim Pegazovim očima, pride.

“Kroz oblake vremena letim do prošlih dana”, počela je mrmljati, ni sama ne znajući zašto. Riječi su naprosto izlazile s njenih usana. “Sva ograničenja iza mene ostaju.”

Pegaz zarza, zatresavši malo krilima. Kamen na njenim prsimu žario je i pekao.

“Budućnost i prošlost, sve je u mojoj ruci, jer Pegaz mi kazuje, ključ je u mom umu.”

Prišla mu je dovoljno blizu da bi ga mogla pomilovati i upravo je to učinila, gladeći dlanom gusto kratko krvno na njegovu vratu. Okrenuo je glavu, i dalje je promatrajući.

“Biće poezije, Svetlosti, svih visina Inspiracije...”, nastavila je, kao u transu, “tvoj družbenik ja ću biti, nove zemlje s tobom otkriti.”

Kad je izgovorila zadnje riječi, nešto je bljesnulo između njena dlana i Pegazova vratu, a onda je kamen prestao peći, a Pegazove su oči postale ljudske.

“Dobro mi došla, moja družbenice u ratu i miru”, reče razgovijetno, glasom koji je podsjećao na neku davno zaboravljenu melodiju. “Budi odsadan znana kao Erreya jer ja sam Erithon, a vezani smo sudbinom.”

Kratko se osvrnula, pogledom pozdravivši Plave koji su i dalje osupnuto klečali, a zatim se jednim spretnim skokom uspela na Pegazova leda.

“Whoa!”, usklikne. “Vidi ovo! A nikad u životu nisam jahala!”

“Pegazarama ne treba ništa osim instinkta”, odvratи Erithon, vinuvi se u zrak toliko glatko da je to jedva osjetila. “Iako, priznajem, i dodaci koje vidiš ovdje mogu biti od pomoći.”

Pregledala je predmete koji su visjeli sa sedla. Bio je tu pištolj poput onih kakve su imali Zehnon i Sardyr, kožna vrećica s kuglicama, cjevčica od kojih deset centimetara te još nekoliko stvarčica kojima ni izdaleka nije mogla naslutiti svrhu.

“Možda sam se trebala pozdraviti sa Zehnonom i Sardyrom”, reče, zapanjena što ne osjeća nikakvu vrtoglavicu niti strah od visine, iako su se vrlo brzo uspeli. Pogled je zaista bio zapanjujući – sada je vidjela i planine daleko na zapadu, a sve se činilo sitnim, čak i kupole prema kojima su letjeli, a oko kojih je i dalje bljeskalos.

“Ako je suđeno, srest ćeš ih opet.”

“Znam”, nije mogla objasniti, ali zaista je znala. Kao i mnoge druge stvari koje kao da su bile zaključane duboko u njenom umu, a sada su napokon bile nadohvat ruke. Znala je, primjerice, da može stvari koje jedino Pegazari mogu, ali koje točno, još nije otkrila.

“Učit ćemo zajedno”, reče Erithon, pogadajući njene misli. Kimmula je i potapšala ga po vratu.

Svijet prije Mandalorije, njena škola i klinci koji su joj se rugali, roditelji koji su je smatrali čudnom i željeli je promijeniti... sve se činilo poput sna koji je nekoć davno sanjala i sad ga se jedva mogla sjetiti. Bila je stvorena za nešto veliko, za djela u Mandaloriji, za yječni let na ledima svog Pegaza, a njen joj je kamen, o kojem je zaista počela razmišljati kao o moćnom amuletu, svojom čudnovatom toplinom obećavao stvari o kojima se nikad nije usudila sanjati.

“Kamo idemo?”, upita, iako je već slutila odgovor.

“Prema Londienu.”

“Zbog napada?”

“Da.”

“Ali... ja ne znam...”

“Znat ćeš sve što trebaš znati onda kad za to dove vrijeme”, prekinuo ju je. “Vjeruj.”

Ubrzo su prošli cijelu ogromnu šumu kroz koju je, koliko je mogla vidjeti iz visine, napredovalo dosta ljudi, očito svi na putu u Londien. Kad bi je primijetili, uz usklike su pokazivali prema njoj i mahali joj. Osjećala je kako joj se srce širi od ponosa. Napokon je bila potrebna; bila je drugačija od njih, ali je ta različitost bila prihvaćena i dočekivana s veseljem i nadom, umjesto s ruganjem i maltretiranjem.

Kako su se približavali Londienu, izbrojala je ukupno devet kupola različitih veličina, priljubljenih jedna uz drugu poput mješurića od sapunice. Izvukla je cjevčicu i pogledala kroz nju. Kao da gleda kroz najjači dalekozor, mogla je vidjeti Lovce kako nasrču na stijenu kupola. Nije je začudilo što ipak nisu izgledali kako ih je prvotno zamišljala. Lovci kraljice Narcisse bili su Bijeli, s oklopima poput aluminijske folije, priljubljenima u tijela, i metalnim robotskim krilima. Bili su brzi i spretni, ubojiti oružja na rukama koja su ispaljivala salve bljeskova, a napadali su poput mrava, neorganizirano, ali uporno. Uočila je dio kupole koji je bio oštećen i napuknut i smjesta odlučila poći upravo tamo. Spremila je cjevčicu i Lovci su postali tek točke u daljinji. Pitajući se otkud joj hrabrosti i kako je odjednom uspjela postati toliko različita od one čudakinje kakva je bila u svom nekadašnjem svijetu, usmjerila je Erithona k napuknuću u stijenci.

Cim su se približili, Lovci su ih primijetili, a dvojica su se odvojila od kupole i poletjela prema njima. Kristina potegne pištolj iz korica, a u drugu ruku uzme nekoliko onih kuglica. Znala je što treba činiti.

Erithon spretno izbjegne prvu salvu bljeskova koji su poletjeli prema njima, a Kristina zapuca. Zelena zraka iz njena pištolja odmah pogodi prvoga Lovca i on se surva prema tlu, a ona, oduševljena prvim pogotkom, vedro usklikne. Drugoga je tri puta promašila prije no što ga je uspjela pogoditi, a zamalo je i stradala kad je njegov bljesak proletio točno pored njene glave. No, to je nije nimalo smelo.

“Dolaze drugi”, reče Erithon dok su se nastavili približavati kupoli. Okrenula je glavu – i zaista, nekoliko je Pegazara letjelo prema gradu sa zapada. Oduševljena kako pojačanjem, tako i spoznajom da će ubrzo upoznati druge Pegazare i saznati više o Mandaloriji i svojoj ulozi u tom svijetu, usmjerila je Erithona prema skupini od pet Lovaca. Ostatak bitke joj je, vjerojatno zbog naleta adrenalina, ostao u maglovitom sjećanju. Bilo je trenutaka kada je za dlaku izbjegla sigurnoj smrti, ali Erithon je dovoljno vješt izbjegavao bljeske, a ona je bila začudjuće precizna kako uガdanju iz pištolja, tako i u bacanju kuglica koje su, pokazalo se, bile poput malih navodećih projektila. Prema svojoj kasnijoj procjeni, sama je srušila barem dvadesetak Lovaca. S obzirom na to da su drugi Pegazari, ljudi koji su imali istu boju kože kao i ona, bili još precizniji, nebo nad gradom ubrzao se raščistilo.

Iz kupole su kroz velika vrata nagrnuli ljudi, kličući i mašući Kristini i ostalim Pegazarama koji su se spuštali prema njima. Kristinino je srce kucalo brzo i snažno, bilo je ispunjeno ponosom i čistom, neometanom srećom.

“Tvoj družbenik ja ću biti, nove zemlje s tobom otkriti”, promrljala je.

Našla je svoje mjesto u svijetu.

PRIČA

Znanstveni istraživački projekt

Autorica: Ivana D. Horvatinčić

„Zaista ne shvaćam.“, nakon dugotrajnog zurenja u veliki ekran, Levijan se zavalio u svojoj stolici, počešavši svojom dugačkom, kao grančica tankom rukom, desnu od svoje dvije glave. Obje su glave dotad pažljivo promatrala radnju na ekrantu, no sada se lijeva okrenula kako bi pogledala kolegicu koja mu je sjedila s desna. Sjedila je mimo, gledajući ga. Kao i sve mardonske ženke, imala je samo jednu glavu, ali s dva para očiju na njoj. Evolucija se pobrinula da izjednači spolove.

„Što ne shvaćas?“, upita.

„Pa ljudi i njihove navike.“, odmahnuo je rukom. „Od svih rasa u svemiru, mi smo morali dobiti baš Zemljane!“

„Tako ti je to kad nemamo debelih veza u Institutu, kao neki drugi istraživači.“, slegnula je svojim koščatim ramenima i popravila nabore na svjetlucavom kombinezonu koji je imala na sebi. Ponovno su obratili pažnju na ekran na kojem su se sada, umjesto slike, izmjenjivali nizovi brojeva i komplikiranih jednadžbi.

„Znači, da sumiramo ono što smo dosad napravili.“, reče Thejra, tipkajući po multifunkcionalnoj ploči veličine dlana koju je držala u ruci. „Naš uzorak ispitanika iznosi deset milijuna ljudi iz različitih krajeva Zemlje, podjednake proporcije sa svakog kontinenta, normalno distribuirani po dobi i spolu. Aktivirali smo hipersnimanje i podaci se već prikupljaju. Snimat ćemo ih ukupno jedan zemaljski mjesec, nakon toga krećemo na analizu podataka.“

„Jedva čekam.“, progundja Levijan sarkastično. „Sedamsto dvadeset sati po ispitaniku, ukupno sedam milijardi i dvjesto milijuna snimljenih sati za pregledati, sortirati i interpretirati.“

„Sve za znanost, kolega Levijane.“

„Ali ljudi mi nisu jasni. Prireduju hranu na najčudniji mogući način, uživaju u pomaknutim stanjima svijesti, padaju u trans zbog kakovofne treštavih zvukova...“

„To se zove glazba.“, ispravi ga jednoglava kolegica.

„Zatim, opredjeljuju se za provođenje života s jednim partnerom, a da bi druge partnere tražili kriomicu, izvan te zajednice... Čemu se uopće opredjeljavati za jednog partnera, ako jedinka ima potrebu za više njih? A, iskreno, ne mogu pojmeti svrhu parenja u neplodno doba i namjerna smanjivanja fertilitnosti.“

„Da, to je definitivno neobično. I rade to na vrlo nehigijenski način. Mislim, možeš li zamisliti da nečiji dio tijela ulazi u tvore tijelo? Prestrašno!“

Lica oba istraživača otkrivala su jasno gađenje. Kao i za sve Mardonice, za njih je parenje predstavljalo proces u kojem bi na dan signal, komplikiran kretnju rukom, ženka ispuštila jaje, mužjak bi ga oplođio, a zatim bi se jaje ugradilo u posebne inkubatore gdje bi dočekalo zrelost. Nije bilo potrebe opterećivati se udruživanjem u svrhu odgoja mlađunčadi jer su postojale za to zadužene institucije. Time se izbjeglo mnogo drama koje su ljudi, kako se činilo, proživljivali gotovo svakodnevno.

No, zaista je bilo teško pojmiti da je

evolucija u svemiru, u kojemu se većina rasa na nastanjениm planetima razmnožavala na način više ili manje sličan mardonskom, stvorila planet na kojem je većina vrsti imala sasvim drugačiji obrazac parenja, a nekoliko se od tih vrsti, ponajviše ljudska, parilo i u vrijeme kada nije moglo doći do oplodnje i upravo je to bilo najteže za shvatiti. Zbog tih zbnjajućih preliminarnih nalaza, Univerzalni Institut za Svemirska Istraživanja, podružnica na Mardonij, poslao je dvoje svojih znanstvenika, sa svom potrebnom opremom i popratnom tehničkom ekipom, da prouče Zemljane, ponajviše ljudе, do najsjajnijih detalja.

„Neke podatke možemo obrađivati i dok traje snimanje.“, Thejra je pritisikal složene nizove tipki na upravljačkoj ploči ispred velikog ekrana. „Ono što smo zasad dobili je podatak da se ljudi ne pare s bilo kim, i, iako su se u stanju pariti bilo kad, bez obzira na reproduktivnu sposobnost u tom trenutku, nekad to odbijaju, posebno ženke. Čini se da nagon mužjaka i ženki nije uvijek uskladan.“

„Ima li naznaka o kriterijima biranja partnera?“

„Još uvijek imamo premalo podataka za mogućnost generalizacije. Zasad se čini da pri odabiru nema nikakva logičnoga algoritma.“

Obje su Levijanove glave bile okrenute prema ekrantu. Napeto je promatrao nizove brojeva i znakova, nastojeći izvući još informacija iz njih.

„Zanimljive su mi njihove zajednice za odgoj, iako nisu toliko neuobičajene među drugim rasama.“, reče. „Čak i nakon što dovedu mlađunčad zrelosti, partneri najčešće ostaju zajedno, iako to evolucijski nema logike.“

„Ovo nije prvi planet na kojem nalazimo takav obrazac.“, upozori Thejra.

„Da, ali je prvi na kojem taj obrazac postoji kod vrste koja je najviša na evolucijskoj ljestvici. Shvaćaš li, Thejra? Na ovome planetu kada je evolucija napravila neobičan zaokret, ne baš unatrag, ali recimo za devedeset stupnjeva...“

„Iznimno zanimljiv planet.“, promrmljala je.

„Hoćemo li uzeti par uzoraka?“

„Pa, ne znam...“, Thejra je oklijevala. „To, doduze, nije u strogom opisu misije, ali... Pretpostavljam da dodatni podaci ne mogu škoditi.“

„Izvršno. Ja ću otići kapsulom za uzorkovanje.“, Levijan je doslovno i strastno istraživača nasmiješio. Njezin je kolega uvijek jedva čekao priliku da ode po uzorke, iako je to bio obični rutinski postupak koji bi gotovo svaki tehničar mogao obaviti.

Pola mardona kasnije (računalo je jedan mardon preračunalo u četiri zemaljska sata, no od mardonskih se istraživača nije očekivalo da u potpunosti prihvate tudi način računanja vremena), kapsula je pristala uz brod i Levijan se za nekoliko trenutaka pojavio na vratima kontrolne sobe blistajući od zadovoljstva.

„Apsolutno predivno!“, rekla je njegova lijeva glava. Levijan je, uostalom, najčešće i govorio lijevom glavom. „Doveo sam ih četvero, za početak, da ustanovimo osnovne parametre za daljnja ispitivanja. Dvoje su mlađi, dvoje stariji. Također, dva su mužjaci, a dvije ženke.“

„Izvršno.“, Thejra je također bila zadovoljna. „Rekao si tehničarima da ih smjestite u dvoranu za uzorke?“

„Da. Ubrzo bi se mogli probuditi pa možemo k njima.“

Oba su istraživača jedva čekala posvetiti se ljudima. Ta je rasa bila toliko

kontradiktorna i individualne su razlike bile toliko velike da je Institut uvjek bio u potrazi za novim podacima o njima. Anatomički, biokemijski i fiziološki podaci temeljito su prikupljeni dugi niz, kako zemaljskih, tako i mardonskih, godina i spoznaje su na tom području bile prilično definirane, no nisu adekvatno predviđale ljudsko ponašanje. Osim toga, mnogo je pitanja ostalo neodgovorenima. Istraživači Instituta godinama su pratili pojedine uzorce ljudske rase koji su bili označeni njima neprimjetnim čipovima, no za novim se podacima i objašnjenjima uvjek tragalo. Na to je neprekidno podsjećao natpis pisani geometrijskim mardonskim pismom koji je stajao nad velikim ekronom. „Glavna zadaća i svrha postojanja istraživača Instituta jest neprekidno otkrivanje novih podataka o svim poznatim i dosad nepoznatim vrstama koje nastanjuju svemir.“ Izvadak iz Statuta Instituta koji je krasio svaki istraživački brod Instituta, bio on mardonski ili ne.

Levijan i Thejra su prišli monitoru koji je prikazivao što se nalazilo iza zatvorenih vrata. U prostoriji je bilo četvero ljudi, očito uplašenih, koji nisu čak ni sjedili na, za njih, priređenim stolicama. Računalo ih je procijenilo neopasnima pa istraživači nisu sa sobom poveli naoružane tehničare, što je bila standardna procedura za uzorke agresivnijih vrsta. Ljudi su većinom bili previše uplašeni da bi pokušali napasti istraživače. Kad su ušli u prostoriju, a vrata se uz tihu zujanje zatvorila za njima, ljudi su se preplašeno stisnuli u kut prostorije, zureći u njih u šoku. Thejra je još jednom provjerila je li univerzalni prevodilac koji je bio sastavni dio njenog multifunkcionalno opremljenog istraživačkog kombinezona uključen, a zatim reče:

„Nemate se razloga bojati. Pozdravljamo vas dobrodošlicom.“

Ljudi su i dalje zurili u njih, stišćući se jedni uz druge, a onda se jedan, mužjak koji se činio starijem od ostalih troje, odvazio odgovoriti pitanjem:

„Tko ste vi i zašto ste nas doveli ovdje?“

„Molimo vas da sjednete pa ćemo vam sve objasniti.“, Levijan je rukom pokazao prema stolicama. Ljudi su posjedali, a stolice su odmah promijenile oblik u onaj koji im je anatomska najviša odgovarao, što je izazvalo kratki krik mlađe ženke.

„Dakle,“ započne Levijan. „mi smo istraživači Univerzalnog Instituta za Svemirska Istraživanja, s podružnicama na Mardonij. Sudjelujemo u opsežnom i dugogodišnjem projektu proučavanja zemaljskih vrsta, poglavito ljudske. Iako je naša primarna misija promatranje ljudskog načina života i kasnija analiza snimljenog materijala, naša istraživačka etika potakla nas je na prikupljanje dodatnih podataka o nekim pitanjima koja su kompleksnija i na koja dosadašnja istraživanja nisu bila u mogućnosti odgovoriti. Zato vas molimo za maksimalnu suradnju i pomoći univerzalnoj znanosti.“

Ljudi su se pogledavali, nesigurni, a onda stariji mužjak pokaže rukom prema stropu. „Znači, radit ćete... pokuse na nama? S... ovim gore?“ Strop je bio nakrcan raznovrsnim instrumentima za operiranje na uzorcima uzetim za fizička istraživanja. Izgledali su prilično zastrašujuće, Thejra je moralu priznati u sebi. Da razuvjeri ljudi koje je pogled na instrumente očito uplašio, široko se nasmijesila. Ipak je osmijeh bio univerzalan način komunikacije između različitih vrsta (osim, naravno, onih koje se nisu imale čime osmjehivati).

„Nećemo.“, rekla je, što je mogla

PRIČA

srdaćnije. „Ti instrumenti služe za fizička istraživanja, kojih je na ljudima rađeno sasvim dovoljno da bismo mi u Institutu mogli gotovo u potpunosti razumjeti fizički način vašeg funkcioniranja. Od vas trebamo podatke koje, vjerujem, najvećim dijelom možemo dobiti razgovorom.“

„Doveli ste nas ovamo da biste razgovarali s nama?“, glas mlađeg mužjaka, čija je koža bila znatno tamnija od kože ostalih troje, bio je ispunjen nevjericom.

„Da. Zar je to tako teško povjerovati?“

„Pa, s obzirom na sve priče o ljudima koje izvanzemaljci otmu i zatim na njima vrše bolne pokuse i što ja znam što sve ne...“

„Kao što je moja kolegica rekla, to su bili fizički pokusi.“, Levijan je, kao i uvijek, bio strpljiv. „Sada radimo na drugim aspektima projekta.“

„Morali bismo početi.“, Thejra se nakašlje. Ljudi su izmijenili poglede. „Prvo nam, molimo vas, recite vaša imena, dob i odakle ste, da vas možemo kodirati u bazi podataka.“

„Ja se zovem Ronald Beck.“, odmah odvrati stariji mužjak. „Imam četrdeset dvije godine i iz SAD-a sam, iz grada Houstona.“

„Dobro, Ronald. Idemo dalje.“, pokazala je prstom na mlađeg mužjaka.

„Bwan Mohr.“, odvrati on. „Trideset godina, Južnoafrička Republika.“

„Maria Perez, trideset devet godina, Španjolska, Madrid.“, starija ženka čija je duga, tamna kosa bila prošarana bijelim vlasima, bila je odrješita i kratka.

Mlada ženka se nervozno nakašlje. „Ja sam Kristina Josipović.“, reče. „Imam dvadeset dvije godine i iz Hrvatske sam. Ako ste uopće čuli za tu zemlju.“

„Kako da ne.“, vedro će Levijan. „U bazi imamo ispitanike sa svih krajeva Zemlje i vrlo smo dobro upoznati s vašim geografskim pojmovima i nazivima država.“

„Ronalde, Bwan, Maria, Kristina.“, Thejra je ponovila sva imena. Kod razgovora s ispitnicima uvijek se preferirao osobniji pristup.

„Zanimaju nas neki podaci o ljudskom načinu razmnožavanja.“

Ljudi su se nelagodno počeli vrpoltiti u stolicama.

„Zašto vam je ta tema neugodna?“

Pogledavali su se kao da čekaju tko će se ohrabriti i odgovoriti.

„Pa, znate, nemamo naviku sasvim otvoreno razgovarati o tim stvarima.“, odvrati Bwan. „Jednostavno, tako nas odgajaju.“

„U zajednicama za odgoj koje zovete obiteljima?“

„Da, ali ne samo u njima. To je... pa, univerzalno.“

„Nije sasvim.“, ubaci se Maria. „U nekim je kulturama odnos prema tome drugačiji. No, to su uglavnom zaostale kulture.“

„Kako nazivate proces parenja?“, upita Levijan, nimalo se ne obazirući na očite znakove nelagode kod ljudi.

„Seks.“, opet odgovori Bwan. „Ali postoje, ovaj, brojni drugi izrazi koji su... pa, nepristojni i neslužbeni.“

„Nabrojite nam ih nekoliko.“

„Ali... nisu svi pristojni i... radije ne bih...“

„Nabrojite nam ih nekoliko.“, Levijan je bio neumoljiv.

„Ahm...“, mužjak se nakašljao. „Dakle, seks, ševa, ahm, kresanje, ahm...“

„Vođenje ljubavi“, ubacio se Ronald. Ostali su se također priključili i,

nabrajajući različite izraze uobičajene u njihovim kulturama, ubrzo se sasvim opustili, čak se počeli smijati. Istraživači su bili zadovoljni takvim razvojem situacije.

„Na koliko načina vršite parenje?“, Thejra postavi sljedeće pitanje. Ovoga su puta ljudi pokazali znatno manje znakova nelagode.

„Oh, na vrlo mnogo.“, nasmijao se Bwan, očigledno najotvoreniji među njima. „Poza je koliko god poželite. U biti, sve što ne izaziva ozljede prolazi.“

„U nekim slučajevima čak i ono što izaziva ozljede.“, doda Ronald. „Mislim, ja osobno to ne prakticiram, ali postoje ljudi koji prakticiraju.“

„U nekim je položajima lakše postići orgazam, u nekim teže.“, reče Maria. „No, tu se ljudi jako razlikuju.“

„Orgazam? Definirajte taj pojam.“

„Vrhunac.“, spremno ispalii Maria. „Trenutak kada je užitak najveći, kada se cijeli svijet trese, kada misliš da umireš od zadovoljstva.“

„Trenutak nakon kojega većina muškaraca treba pauzu.“, nasmije se Bwan. „Naravno, čast izuzecima.“

„Neke žene ga teško postižu, vjerujem.“, reče Ronald. „No, nijedna moja partnerica nije imala problema s tim.“

„Vjerojatno su neke nekad glumile.“, bocne ga Maria.

„Glumile?“, upita Levijan. „Zašto?“

„Zapravo, ne znam.“, slegnula je Maria ramenima. „Neke žene valjda imaju potrebu uvjeriti partnera da ih je doveo do orgazma iako nije. Ja ga nikad nisam glumila. Ako ga ne doživim, kažem tako i gotovo.“

„Znači, u postupak parenja ulazite iz želje za postizanjem orgazma, a ne samo zbog razmnožavanja?“, Thejri se to činilo logičnim objašnjenjem za ljudsku potrebu za parenjem i kod niske reproduktivnosti.

„Ne uvijek.“, odvrati Maria. „Seks može biti dobar i bez orgazma.“

„A osim toga, do orgazma se može doći i bez seksa.“, doda Bwan.

„Kako?“

„Pa...“, nasmijao se. „Samozadovoljavanjem, masturbiranjem, drkanjem, nazovite to kako god želite.“

„Opišite mi to.“

„Uh...“, počešao se po glavi. Recimo ovako: osoba se dodiruje po, ahm, intimnim mjestima, zamišljajući da je dodiruje netko drugi. Tako se uzbudi i nakon nekog vremena svrši, dode do orgazma.“

„To svi ljudi rade?“

„Neki tvrde da ne rade, ali ja vjerujem da lažu.“

„Na koji način birate partnera za parenje?“, Levijan je prešao na sljedeće pitanje.

„Ovisi.“, odgovori Ronald. „Prema izgledu, osobinama, statusu u društvu...“

„Nekad jednostavno na temelju privlačnosti, kemije.“, doda Maria. „Nekad pomogne alkohol pa nam se kriteriji snize...“

Thejra nije mogla ne primijetiti da Kristina, najmlađa u uzorku, cijelo vrijeme šuti i još uvijek pokazuje znakove nelagode. Okrenula se prema njoj. „Zbog čega ti ništa ne govorиш?“, upita.

Lice mlade ženke odjednom pocrveni i ona obori pogled.

„Ja...“, promuca. „malо mi je neugodno... Ja se još uvijek nisam, kako vi kažete, parila ni sa kime. Bojim se da vam ne mogu puno pomoći.“

„Čak, štoviše.“, vedro će Levijan. „Raznolikost je u znanosti bitna. Možeš nam

dati dragocjene podatke. Recimo, koji je razlog što se još nisi parila?“

„Nisam još našla nikoga do koga bi mi bilo dovoljno stalo.“

„Znači, u parenje ulazite isključivo s emocijama?“

„Ne nužno.“, odvrati Maria. „Ponekad da, ali ponekad emocije nisu bitne, što ovisi o tome kakva je tko osoba i što mu je važno.“

„Emocije su uglavnom važnije ženama, nego nama muškarcima.“, dobaci Ronald.

Ispitivanje se nastavilo i, nakon dva mardona, ljudi su bili iscrpljeni, a istraživači zbuljeniji nego na početku razgovora. Shvativši da su ispitnici gladni i umorni, Levijan i Thejra su prveli ispitivanje kraju i, ljudsko zahvalivši svojim uzorcima na pomoći i obećavši im da će ih nahrani prije nego li ih vrate kućama, izašli iz prostorije.

Glavno je računalo imalo podatke o ljudskoj prehrani pa je tehničarima bilo lako iz jednostavnih molekula u laboratoriju stvoriti hranu koja je ljudima trebala odgovarati. Kad je to bilo riješeno, istraživači su se povukli u svoj glavni ured, analizirajući dobivene podatke.

„Ovo je nevjerojatno!“, usklikne Levijan, zavalivši se u svoj stolac. „Kakve varijacije u ponašanjima i sklonostima!“

„Moram priznati da sam još više zbuljena ljudskim ponašanjem nego prije razgovora.“

„I ja, ali ipak... Ne mogu vjerovati da još nikome iz Instituta nije palo na pamet da intervjuru ljudje o reproduktivnim ponašanjima! Ovo što smo saznali od njih može bar donekle objasniti zašto su podaci prikupljeni snimanjem tako nesukladni.“

„Da, ali na temelju njih četvero ne možemo zaključivati o cijeloj ljudskoj vrsti.“, upozori Thejra. „Trebao bi nam veći uzorak.“

„A da...“, Levijanova je desna glava došla do sjajne ideje, no lijeva se dvoumila iznijeti taj prijedlog ili ne. „Da intervjuiramo sve uzorce koje trenutno snimamo?“

„Levijane! To je ogroman posao! Sati i sati razgovora za analizirati, uza sve one silne slike snimanja koje si ranije spomenuo!“, negodovala je. „Nisam sigurna da je to posao za samo jedan istraživački tim. Osim toga, to nije u opisu naše misije, nemamo niti dozvolu za to...“

„Misliš da nećemo dobiti dozvolu Instituta kada im pokažemo kakve smo vrijedne podatke dobili od četvero ispitnika?“

„Kako ćemo im objasniti da smo uopće uzelni uzorce bez dozvole?“

„Preputi to meni.“, namignuo je s oba desna oka. „Zamolbu ću napisati tako da, uz priloženo izvješće, neće moći odbiti. Dat će nam i povećanje budžeta i produljiti putne naloge, vidjet ćes.“

Thejra je okljevala par trenutaka, a onda se široko nasmejši.

„U redu.“, reče. „Učinimo to.“

Levijan je proizveo kreštavi zvuk kojiime su Mardonci izražavali radost i oduševljenje te pritisnuo tipku na upravljačkoj ploči. Tehničar je ušao za pola sekunde.

„Izbriši ljudima sjećanje do trenutka uzorkovanja i odvedi ih natrag na Zemlju gdje sam ih kupio.“, naloži istraživač. „Točne se koordinate nalaze u glavnom računalu kapsule.“

„U redu.“, tehničar kimne i izade, a Levijan se ponovno okrene prema Thejri.

„Bacimo se na posao, kolegice.“, reče, zadovoljno trljajući ruke. „Mislim da nam je Orbitalna nagrada zajamčena..“

Dejan Svitlić - Fire

PRIČA

Posljednji i prvi

Autorica: Jadranka
Bukovica

Svemir je vječan.

Svemir nije beskonačna, gusta, neprobojna tama. On živi u svom postojanju i živjet će zauvijek u vječito promjenjivim oblicima, nikada stalniji i nikada nestabilniji u svojoj stabilnosti. U njegovoj se beskrajnoj veličini tiho kreću biljni i biljni zvijezda, radaju se i umiru planetе, pojavljuju se i nestaju naseljeni i nenaseljeni svijetovi. Rađa se i umire život upravljan nevidljivim rukama i, kao po nepisanom pravilu, tamo gdje bi ga trebalo biti, zauvijek nestaje da bi se, potpuno neočekivano, pojavio na nekom drugom mjestu.

Ili možda ne?

Koliko vremena treba proteći da od naoko ničega nastane nešto? Koliko vremena treba da iz gole svemirske materije nastane sasvim mala, u svemirskome prostranstvu neprimjetna, planeta, i da potom, iz njenih pustih oluja, nekontroliranih električnih pražnjenja i slučajnih ili namjernih kemijskih jedinjenja nastanu prvi životni oblici?

I što je to vrijeme na mjestu gdje je vrijeme nemjerljiva veličina?

Dio odgovora u svom je postojanju nosio kontrolor.

Osuden na vječno putovanje širokim svemirom, već je gotovo zaboravio što to znači stati na jednom mjestu, bar prividno, hodati čvrstim tlom koje se pod njegovim nogama neće neprekidno kretati (iako je znao da je i to varka jer sve se planete kreću na ovaj ili onaj način). Zaboravio je kako to izgleda buditi se u rana jutra, sobe okupane svjetlošću jutarnjeg sunca, ili zaspasti na prijelazu dana u noć. Ne sjeca se više, osim kada natjera svoj mozak na onaj maksimalni napor, ni zalazaka sunca koji su ga nekada, u djetinjstvu ostavljenu daleko na rodnoj planeti, znali raznježiti. Odrastao na planeti Zaar, već je od najranijih dana, od prvih svjesnih misli, znao čime se želi baviti kada poodraste. Cijeli njegov nauk i svi interesi koje je pokazivao vodili su uvijek i samo u jednom smjeru: biti kontrolor, biti putnik, biti onaj koji sve vidi i sve zna, koliko se znati može. Sijanje najrazličitijih zametaka života na djevičanskim svijetovima nije bilo ono što ga je zanimalo. Ali, tijekom milijardi godina koje su nailazile, pratiti sve faze, sve uspone i padove u njihovom razvitku, biti dio sveprisutnosti - to je nešto drugo.

Znao je kada je na kojem planetu počinjala bujati najraznolikija vegetacija, znao je kada je iz sjemena zemlje niknuo prvi život dovoljno razuman da bude svjestan svoga postojanja. Svaki, i najmanji, napredak radova je njegovu dušu, a svaki tračak nazadovanja pekao je njegovo dobro srce poput živoga plamena.

A trebalo je posjedovati i srce i dušu.

- Jesi li siguran da ćeš moći?

Mislio je da će moći.

Tek nekoliko vjekova star, prepun najrazličitijih znanja i željan prave, žive akcije, do savršenstva dovedena osjećaja za najtanjanije nijanse u evoluciji bilo koje od planeta pod njegovim poljem djelovanja, opraštao se tada, davno, tako davno da je to sada samo jedno od izgubljenih sjećanja u labirintima njegove svijesti, od svojih prastarih učitelja.

Sve je najteže ispite položio i bio je potpuno spremjan.

- Jesi li siguran da ćeš moći?

Zašto se baš sada, približavajući se ovom sistemu, morao prisjetiti tog nezgodnog pitanja vijeća Starca u vrijeme kada je već kretao prema svome prvom zadatku? I što bi se dogodilo s njim da je u tom odsudnom trenutku izlanuo: Ne, nisam siguran. Kojim bi smjerom njegov život tada krenuo? Bi li njegova duša tada latala odvojena od svoga fizičkog, kao što je znao susretati zaboravljene, izgubljene duše onih koji nisu imali jasnog cilja pred sobom? Što se to tako posebno i zabrinjavajuće događa u ovo vrijeme kad mu je ostalo tek kojih stotinjak godina do časnog otpusta iz duge i iscrpljujuće službe?

Pa, to je tek neprimjetan časak u beskonačnosti vremena.

- Jesi li siguran da ćeš moći?

- Jesi li siguran da ćeš moći?

Odzvanjalo je prazninom sjajne, užarene kugle koja je hvatala svoju stalnu putanjу oko Zvijezde koju su oni koji su živjeli pod njenim toplim okriljem zvali Suncem. Njezin stvarni naziv bio je i predugačak i prekomplikiran da bi se njime bespotrebno zamaralo. Ovako je bilo jednostavnije.

Zar se to njegovo nesvesno ruga njemu samome? Ili je vijeće Staraca bilo u pravu kad je donijelo odluku o njegovom prijevremenom povlačenju s dužnosti? Je li izgubio razum? I što su to oni mogli znati, a što je on previdio? Gdje je pogriješio?

- Gdje sam to pogriješio? - upita očajničkim glasom praznину svoje zlaćane kupole.

Sa strahom, njemu tako stranim, upitao je sedmeročlano Vijeće čiji su ga članovi pozorno promatrati, zaštićeni u svojim izoliranim prostorijama na Matičnoj planeti. (Znao je zasigurno da nikada neće postati njihov član.)

- Mi smatramo da je tvoja duša u ovome trenutku gotovo prazna, a twoje srce neće podnijeti još jedan bolan gubitak. Vrijeme je da se sjedine.

- O kakvom to gubitku govorite? Već odavno nisam izgubio niti jedan naseljeni svijet, a i onaj posljednji nije uništen radi moje pogrešne procjene već radi asteroida koji...

- E, vidiš. U tom asteroidu ništa nije bilo slučajno. Poslan je da u tom trenutku učini ono što je učinio, a ti si trebao raspoznati znake upozorenja koji su se jasno razabirali. Zanemario si potrebe i osobine životnih oblika tog svijeta, a oni su tako očajnički tražili tvoju pomoć. Vijeće je moralno uskočiti. U svom neznanju uništili su i sebe i sve oko sebe. Morali su biti uništeni baš na tom stupnju razvoja. Postali su preopasni, onako nezreli, ne samo za svoje zatvorene zajednice, već i mnogo šire. No, o tome sada više nema smisla razgovarati. Problem je riješen. Ostavljen ti je još samo ovaj jedan planet u sistemu i dobro pripazi - još jedna kriva procjena i katastrofa širokih razmjera proširiti će se cijelim svemirom poput najopakije bolesti.

Volio je svoje svjetove. Volio je tu svoju djecu i sve bi njihove grijehе najradije preuzeo na sebe. Ali, nisu mu dali. Vatrema je kugla zaustavila svoje vrtoglavog kretanje i zauzela položaj za promatranje. Na velikom se ekranu pojavi modra planeta koju je automatizirani tragač pronašao gotovo istoga trenutka kada je njegovim mislima odjeknulo - traži. On više nije posjedovao svoj tjelesni oblik koji je bio nepotrebni u stanju potpune osamljenosti u kojoj je kontrolor proveo čitav svoj dotačniji životni vijek u službi Vijeća. Njegovo tjelesno ja čekalo ga je pohranjeno

u trezorima Matične planete, baš poput tisuća drugih kojih su obavljali iste ili slične dužnosti. Čekalo je njegov povratak.

Mozak njegove okrugle letjelice bio je njegov mozak, tuga koju je on osjećao bila je i njena tuga. Iz tog je razloga ona ovog trenutka blještala žarkocrvenim sjajem.

- Oprez! - odjeknulo je pustom kuglom.

- Oprez! Svo svoje znanje i umijeće usmjeri sada prema ovoj planeti. Uloži svoje sposobnosti i spoznaj što možeš spoznati. Ocjeni pravo stanje, ne kakvo bi želio, već kakvo stvarno jest.

Sam je sebi držao predavanje kao da je zaboravio što sve kontrolor treba biti i što on stvarno jest. Sjajna kugla načas zasja narančastim sjajem.

- U čemu je nastala greška? - pitao se kontrolor. Sudeći po pojedinim segmentima, ovakvo stanje planete moglo se održati još stotinama godina.

Nastrojao je pomoći. On uvijek nastoji pomoći. Znao je da je dio svojih ogromnih znanja na polju matematike, kemije, fizike, prenio potpuno pouzdanim ljudima. Pa što je onda pošlo krivo?

Nije ništa vidio.

- Kompjuterska procjena? - upita.

Na velikom ekranu zasvijetli i ukažu se velike prašume sliva Amazone. Nešto nije bilo u redu. Šume su umirale, sada je to jasno video.

- Pod pojačanim, štetnim, kemijskim djelovanjima atmosferski se omotač stanjuje, dolazi do pojave sve većih ozonskih rupa što izaziva drastične promjene u klimi, dolazi do pojačanog "efekta staklenika". Ocjena održivosti: nula - crveno. S druge strane, naglim razvojem medicine i njoj srodnih znanosti, produljenjem životnog vijeka stanovništva, dolazi do prenapučenosti. Rezerve raspoložive hrane i pitke vode naglo se smanjuju. Postoji snažna potreba za preseljenjem na alternativne svjetove, ali najrazvijeniji dio stanovništva ne pokazuje sposobnost dijeljenja s manje uspješnima. Sve to vodi prema besmislenim ratovima pa samim tim gube pravo širenja svekolikim Svetim.

Ocjena: jedan - crveno.

Zaključak: ova Planeta proždire samu sebe zahvaljujući nepopravljivim pogreškama učinjenim u proteklih stotinjak zemaljskih godina. Mogućnosti za opstanak svedene su na najmanju moguću mjeru, a, na žalost, tek mali dio razumnog stanovništva, bez neke veće pomoći, neće uspjeti održati ili bar malo popraviti stanje.

Prijedlog: totalno uništenje.

Ali, kontrolor se nikako nije mogao složiti s prijedlogom. Bilo je to ono na što su ga upozoravali članovi Vijeća. Nije mogao uskladiti razum i srce, a to ga je moglo dovesti do kolapsa. Pa, kako da sad dozvoli uništenje cijele populacije u koju je toliko vjerovao i u koju je polagao toliko puno nade. Htio ih je unaprijediti u svemirske putnike, želio im je otvoriti široke vidike prostranstava za kojima su toliko čeznuli. A sada bi on, njihov duhovni otac, trebao uputiti posljednji udarac i izbrisati sve njihove nade. Iako je bio svjestan opasnosti kojoj bi izložio sve ostale naseljene Planete kada bi dozvolio širenje ljudskim naraštajima (ideja ratova već je odavno izbrisana iz sjećanja svih naprednih životnih oblika i jedna bolesna misao mogla je doista lako zaraziti i ostale, a tada bi to bio kraj svega onoga što on poznaje, a Vijeće priznaje), nije to mogao. Nije to mogao ni jednom davno prije pa je to učinio netko drugi, poslavši asteroid koji je jednim udarom izbrisao sav njegov trud.

PRIČA

S druge strane, znao je da će, ako ovako nastave zloupotrebljavati poklonjena znanja, ljudi sami uništiti Zemlju, samo što će to trajati duže i dovesti do lančane reakcije diljem bližeg i daljeg svemira, a ono što sigurno svemirom vlada savršen je red i logika, savršen red u kaosu koji to nije i gdje svaki uzrok ima svoju posljedicu.

Sjajna je kugla održavala svoju putanju podljeđe posljednje planete Sunčeva sistema, mijenjajući samo boje od modrozelenog preko žute i žuto-narančaste pa sve tamo do tamnocrvne, čak crne, odražavajući time osjećaje kontrolora.

- Zauzmi putanju oko Zemlje, do položaja mjeseca. – izda nalog a kugla zazuji i munjevitvo uleti u sustav.

Velike teleskopiske slike Zemlje vršili neprekidna snimanja svemirskog prostranstva zabilježili su tek čudan, kratkotrajan bljesak čije porijeklo nisu mogli odrediti. Pomislili bi tek da je riječ o zrcnu prasine što se prilijepilo na debela stakla, da pojava nije zabilježena na gotovo svim teleskopima koji su se nalazili u pogonu s ove strane zemljine polutke.

- To je sigurno krhotina s kojeg od ruskih satelita. Oni se i onako sve više raspadaju posljednjih godina zbog svoje dotrajalosti i lošeg održavanja. – zaključili su Amerikanci, što je mogla, ali i nije moralna, biti istina.

Dvanaestogodišnja djevojčica s juga Europe koja toga trenutka nije imala pametnijega posla nego da leži na rosnjoj, zelenoj livadi pored svog doma, ugledala je blještavu kuglu što se sakrila u sjeni punoga mjeseca.

- Znaš, mama, sudnji se dan bliži.

- Kako ti to znaš? – upita majka i nježno je pogradi po kovrčavoj, plavoj kosi čiji su pramenovi nestošno dodirivali visoko, pametno čelo.

- Vidjela sam Tvorca. Kažem ti sigurno, sudnji se dan bliži.

Majka se prekriži i promrmlja:

- Oprosti joj, Gospode. Ona je samo malo dijete i ne misli zla.

Kada je gusta tama zavila kućicu na vrhu brežuljka, djevojčica ustane iz tople postelje, približi se širom otvorenom prozoru i, onako u bijaloj, laganoj spavačici, bosih nogu i raščupane duge kose, sjedne na prozorsku dasku s koje se boja već skidala u krpicama i čeznutljivo pogleda prema srebrnome, okruglom mjesecu koji joj se smiješio s neba.

- Žnam da si tamo - prošaputa - od mene se ne možeš sakriti. Ja te vidim.

Vrata male sobice tiho se odškrinu. Majka zastane na dovratku i zabrinuto pogleda djevojčicu.

- Hajde, dušo, lezi u krevet. Pogledaj kako je zahladnjelo. Prehladit ćeš se tako lagano obučena pred otvorenim prozorom.

Djevojčica se na spomen zime primjetno stresne i okrene majci.

- Da, mama, odmah – i poslušno krene prema toploj postelji.

Majka krene prema prozoru.

- Ne! Ne diraj prozore! – pobuni se djevojčica. – Ostavi otvoreno. Želim gledati mjesec.

- Ali, hladno je.

- Meni treba baš tako. Molim te, mama. Ti to ne razumiješ.

Majka je zabrinuto klimala glavom. Ona to doista nije razumjela kao što svojim priprostim znanjem nije mogla razumjeti ni ovo dijete koje je rodila. Njezin govor i ponašanje nisu odgovarali njezinim godinama i majka je bila zabrinuta. Nije baš normalno

toliko vremena gubiti na buljenje u zvjezdano nebo. Sa strahom je razmišljala o tome što će se još izrođiti iz njezinoga čudnog ponašanja. U maloj, zatvorenoj sredini u kojoj je živjela i gdje se o svakome sve znalo, nije mogla izmaci pažljivom promatraju okoline. O njima se već dovoljno pričalo još od onoga dana kad se, kao mlada žena s malim djetetom u naručju, vratila iz velikoga grada u koji je pobegla u potrazi za novim i boljim životom u trošnu roditeljsku kućicu koja je poslije njezine smrti dugo stajala prazna. Nitko nikada nije pitao za oca malene djevojčice, ali zaključke su izveli sami na osnovi majčina prezimena koje je i mala nosila. Bila je to nekada velika sramota, ali danas je dašak civilizacije dodirnuo i malo selo u zabitu pa tako ni osude nisu pljuštale po njima, kako je to majka očekivala.

Njezina je Marta bila milo i tiho dijete i selo ju je ubrzo zavljelo, iako je njen ponašanje odudaralo od razigranoga, nestašnog ponašanja ostale djece. Uvijek se radije povlačila u osamu, čak i kao sasvim mala, i gubila u nekim, samo njoj znamen, mislima i idejama. Prečesto je svoje lijepo, tamne oči upirala visoko prema nebnu, kao da nešto od njega očekuje. Njezine priče o dalekim zvjezdama i nepoznatim svjetovima nitko nije razumio, a posebno ne mali, seoski, desetogodišnji zamazanci čiji je najveći doseg bila susjedova trešnja s koje su mamili slatki, zreli plodovi ili bacanje susjedova mačka u hladno more ne bi li vidjeli znaju li mačke plivati ili ne – to što je mačka bila crna da crnja ne može biti, sigurno nije imalo veze. Koliko ima Zvijezda na nebu, koliko još sunaca i naseljenih planeta, nije ih previše zanimalo. Kad bi Marta počela o tome govoriti, jedan po jedan napuštali bi njenu blizinu i odlazili u potragu za nekom zanimljivijom pustolovinom.

- Kako je čovjek dospio na Zemlju? – ovo prvo pitanje tada još petogodišnje djevojčice koja nije znala ni slova pročitati, potpuno je zbulnulo njezinu majku.

- E, moja Ana! To tvoje dijete kao da ne pripada ovom svijetu. – na prvome je roditeljskom sastanku zaključila seoska učiteljica. I nju je Marta zasipala sličnim pitanjima koja su prestala onog trenutka kada je djevojčica, začudnom brzinom, naučila čitati prva slova. Od tada je znanje cripila iz drugih izvora – iz školske knjižnice, na primjer, koja joj, istini za volju, uskoro nije bila dovoljna. S dvanaest je godina Marta odlazila u veliku knjižnicu obližnjega grada i uskoro je u zvjezdama, kvazarima i crnim rupama znala više od većine odraslih. Prve suze zbog neuzvraćenih simpatija ostavila je svojim razrednim prijateljicama. Mogla je do u tančina opisati nastanak novih zvjezda koje su, po njenim riječima, bile već jako, jako stare kad bi njezina svjetlost dospjela do Zemlje, ali nije mogla sa sigurnošću reći kakve su boje oči njenog prvog susjeda, zgodnog Damira.

- A ni ovo nebo, u stvarnosti, ne izgleda više ovako kako ga mi danas gledamo. To je davna, davna prošlost. Mnoštvo ovih zvjezda danas ne postoji, a umjesto njih nastajale su nove i nove. – pokušavala je na miran i strpljiv način prenijeti dio svojih spoznaja na majku, ali je ova nije mogla dugo slušati. Križala bi se, mrmljajući „Oče naš“, i odlazila svojim svakodnevnim, prizemnim poslovima. Ni jedan jedini izvanzemaljac neće oprati brdo blatne odjeće ili skuhati današnji rukac, a da se ne govori o pljevljenju korova u malom vrtu prepunom salate, blitve i rajčice čime je nadopunjavalda nedostatak novaca u novčaniku. – Ja te vidim. Ja znam da si tamo. – tiho su se pomicali Martine

usne dok je lagano tonula u san.

- U sljedećih dvadesetak godina - razmišljao je kontrolor - ova će se prelijepa planeta, ako se uništavanja nastave ovim tempom, promijeniti do neprepoznatljivosti. Pa dobro, što oni misle? Zar ne vide i sami kuda to vodi?

Napredno društvo koje je želio na Zemlji nikako nije trebalo ovako izgledati. Nije on to tako zamislio kad je nekolikini odabranih odasao toliku korisna znanja. Sve su upropastili. Ili je on za to krv? Možda ipak nisu bili dovoljno zreli i spremni prihvati i pametno upotrijebiti vrijedan poklon. A neko se vrijeme činilo... Da se nije umiješao, njihov bi razvitak trajao još stotinama godina, ali bar ne bi dospjeli u ovu bezizlaznu situaciju.

Morat će podnijeti još jedan u nizu poraza.

U nekoliko je navrata stanovništvo na Zemlji počinjalo od samih prapočetaka, nesvesno postojanja onoga prije. Milijuni godina prolazili bi bez većih problema, a onda bi sve pučalo na istim, naјslabijim karikama razvitka. Uvijek je netko mislio da je bolji od drugih. Čovjek nikako da nauči gradivo kako treba. Nije tajna u tome da se razvijaju kao pojedinci koji će vladati ostalima. Razvitak treba biti ravnomjeran za sve, za cijelo čovječanstvo, bez obzira na rasu i boju kože. Treba dostići razinu zajedničke svijesti. Tek će tada napredovati do zvijezda.

Dao im je skrivena znanja o Atlantidi. Možda nije trebao jer im to znanje nije donijelo koristi, kao što se nadoao. Nisu shvatili poruku. Snosio je puno odgovornost za sve ovo što se sada događa. On im je pomogao da postanu ovakvi, na njemu leži odluka o tome kada i kako udariti da sve ovo prestane. Samo tako pružit će se prilika nekim novim ljudima u sljedećim milijunima godina, što on više neće vidjeti. Znao je da će ga oprobavati.

Znao je da je razočarao i sedmeročlano Vijeće, i sebe, i ove ljude na Zemlji. Zašto baš Zemlja, od svih naseljenih planeta, mora biti ta koja uvijek zapinje i pada na istom ispit? Samo malo više razuma, samo malo više čovječnosti i planet bi mogao biti spašen.

Ovako...

Veliki se asteroid približavao Sunčevom sistemu vođen nevidljivom rukom. Vijeće je još jednom preuzimalo na sebe važnu odluku koju kontrolor nikako nije mogao donijeti. Previše ga je osjećaja vezivalo uz Zemlju i Zemljane.

Iako je pred prirodnom katastrofom koja se očekivala planeti ostajalo još nekoliko godina zemaljskog vremena, Vijeće je smatralo da, ako se već treba nešto poduzeti, to treba učiniti odmah, bez nepotrebognoklijevanja. Kontrolor se nije slagao.

- Šteta – progovori jedan od Sedmorice i prekine tisinu.

- Da, a sve je tako dobro krenulo – nadoveže se drugi.

- Ima nešto u tom Suncu što ne dozvoljava daljnji napredak. Poslije ove katastrofe najbolje bi bilo da se na tu Planetu više ne unosi dobro sjeme života.

- Ne slažem se. Smatram da bi joj trebalo pružiti barem još jednu priliku. Možda sljedećega put bude više sreće, a i zvijezda će biti starija.

- Sve ovisi o novom kontroloru. Vidjet ćemo hoće li se on malo ozbiljnije potruditi oko njih.

- Ja još uvijek mislim da stari kontrolor nije mislio ništa loše.

- A da mu pružimo još jednu priliku?

PRIČA

- Kasno je za to. Vrijeme istječe, asteroid je preblizu.

Sunce se uzdignulo visoko nad malo selo uz morskou obalu. Svojim je topim zrakama obasjavalo sive stijene na čijem su licu bezbrojne plime i oseke izazvane djelovanjem mjeseca ostavile trajan pečat. Tako je bilo tisućama godina. Ali, nešto se čudno događalo u posljednje vrijeme. Ona gornja granica do koje je more u svojoj silini dopiralo kada da se pomaknula naviše, gotovo do prvih kuća koje su mirovala visoko nad morem. Događalo se ponekad da silno jugo prebac valove preko ruba i slanom vodom natopiti kamene ograde i rijetku, crvenu zemlju što je ponegdje, blijeda i suha, provirivala u sivom kamenjaru.

Zemlja se tresla sve jače i sve češće. Što ne bi potres razorio, dovršile bi silne kiše koje su mjesecima lijevale iz mračna neba. I, kao da to nije bilo dovoljno, u ljetnim je mjesecima sunce nemilice pržilo žednu zemlju, usjevi su propadali, a ljudi i životinje ginuli bez pitke vode. Spas nije pružala ni najdebla hladovina jer su ljetne temperature nerijetko prelazile četrdeset i pet stupnjeva u hladu, što je bilo neizdrživo za sve bolesne i onemoćale, kao i za malu djecu. Da bude još gore, ako gore biti može, pobrinuli su se požari koji su izbjigali sami od sebe i do kraja uništavali sve što se uništiti dalo.

Činilo se da Tvorac nije mogao donijeti odluku kako da što brže uništi Zemlju pa je kombinirao sva zla koja je mogao zamisliti.

Bolesti...

Klimatski su poremećaji pogodovali nastajanju sve više teških i smrtonosnih bolesti koje nisu štedjele nikoga. Virusi su napredovali, razvijali svoje sposobnosti prezivljavanja, postajali otporni na sve novije lijekove što su ih ljudi pronašli radi izlječenja i zaštite. Pomoći nije bilo. Baš kad bi pomislili da su konačno pronašli rješenje za neku bolest, virusi bi se prilagodili, stvorili novi oblik otporan na lijek i nastavljali sa svojim smrtonosnim pohodom. Glad koja je oduvijek pritiskala nerazvijene države svijeta pritisnula je svojim kandžama i one razvijenje. I opet, umirala su djeca, bolesni i starci čiji organizam nije mogao podnijeti tolika tlačenja. Pitke je vode bilo sve manje, a razine oceanaa polako su se podizale jer više ništa nije moglo spriječiti topljenje vječnoga leda i snijega na polovima Zemlje.

- Zemlja je na izdisaju. - prišapnula je jedno jutro Marta svojoj majci. - Nitko od nas neće preživjeti. Ostat će samo virusi. Znaš, majko, oni su ipak najnapredniji životni oblik i Zemlja u stvari pripada njima. Ništa ih ne može uništiti, pa čak ni najjača sunčeva eksplozija. Mi smo samo njihovi slučajni suputnici u jednom kratkom vremenskom razdoblju. I znaš, virusi nikada ne bi uništili cijelu planetu kao što to činimo mi, ljudi. Zato nas ni Tvorac ne želi više.

Majka je slušala i nije slušala, a i ono što je čula, nije razumjela.

A Marta, i da je vikala cijelom svijetu, malo je onih koji bi željeli razumjeti.

- Uništili smo ono što nam je bogom dano i zato moramo biti kažnjeni. - zaključila je.

Marta i odšetala do svoje livadice s koje je u miru mogla promatrati mjesec koji se tek nazirao na nebnu, čineći tako društvo Suncu koji, kao da iz nekog inata, nije željelo zaći za obzor.

„Razorni su potresi i danas do temelja uništili nekoliko gradova na Bliskom istoku“, javlja je radio, „Strašne poplave odnijele su cijela naselja na jugu Azijskog kontinenta.

Materijalne štete su neprocjenjive. I indijski se podkontinent ne prestaje tresi, unatoč milijunskim ljudskim žrtvama. Stanovništvo, mahom najsiromašnije, bježi u panici.“

- O životinjama više nitko ne govori. Eto, to je to. Ljudski su se životi sveli na puke brojke, onako, usput rečeno, a životinje kao da i ne postoje. Ma, koga je briga za tamo neke krave i ovce, slonove, tigrove i zmije koje su na svoj način uljepšavale ovu Planetu. - prigovarala je Marta s vremenom na vrijeme, slušajući tužne izveštaje. Ona je znala da će biti još i gore.

Ovoga sunčanog jutra i ona je donijela tešku odluku. I sama je uvidjela da nema koristi od upozorenja koja je pokušala prenijeti svojoj okolini. Nitko je nije želio slušati. Djeca su je izbjegavala jer je bila različita, a odrasli su smatrali da joj nisu sve daske na broju, majka se neprekidno krstila i promatrala je s nerazumijevanjem.

- Ja znam da si tamo. Od mene se ne možeš sakriti. - šaputala je tiho.

Marta je prestala govoriti.

Riječi i onako više ništa ne znače.

-Ovo je vremenska katastrofa. - posljednje je što je majci prošaputala.

- Ja više nemam riječi. - Okrenula se od stola na kojemu ju je čekao pripremljen doručak. Trebalo je krenuti u školu. Marta je svoju školsku torbu prebacila preko ramena i izašla iz kuće. Majka ju je dugo pratila pogledom, sve dok joj se iza prvog zavoja nije izgubila iz vida.

Nikada više nije vidjela svoje djetete.

Marta je dobro znala da je majka gleda. Osjetila je njen dragi pogled na zatiljku, ali se nije željela okrenuti. Da je to učinila, potčrala bi nazad, u majčin topli zagrljaj i odustala od svoje namjeri, a njezin je cilj bio nešto sasvim drugo. Željela je još samo učiniti jedno: uspeti se na najviši vrhunac do kojeg su je slabasne nožice mogle odnijeti i moliti se Tvorcu da pošesti Zemlju i ljudi na njoj samo još ovaj, posljednji put. Nije osjećala glad, nije osjećala strah, tek silnu potrebu da učini ovaj posljednji napor. Kad je već ljudi ne žele čuti, možda će Tvorac imati više razumijevanja. Dok je polagano koračala pustim šumskim stazama posutim opalim lišćem, stazama kojima već odavno nitko nije kročio, osjećala je da čini dobro. Trebalo je izbjegći miješanje misli u gustim, naseljenim oblastima i pronaći mjesto na osam gdje će samo njene pozitivne misli dospijeti do Tvorca.

Posljednjih je dana osjećala da u svojim idejama nije onoliko osamljena koliko joj se to činilo proteklih godina. Kao da je buđenje počelo. Ali, bojala se da je prekasno. Svojim je mislima hvatala još neke, vrlo slične, emisije, kao da joj je netko nešto želio priopćiti, netko blizak i dalek u isto vrijeme, podržavajući je u njezinim nastojanjima.

Po nekoj se inerciji kretala naprijed, sljedeći samo svoj instinkt. Svaki brežuljak na koji bi se uspela nije joj izgledao dovoljno visok. Tako bi znala da to nije pravo mjesto.

- Pravo mjesto za što? - pitala se poluglasno. Izgledalo je kao da je netko zove, ali nije mogla razlučiti pravi razlog zašto. Sve je bilo nekako zbrkano. Nije li to Tvorac već čuo njene usrdne molbe? Ma nije, to ne može biti. Znala bi to.

- Bit će da nas ima više. - pomislila je.

Citala je ona jednom o kolektivnoj svijesti svih živih bića na Zemlji, ali nikako nije mogla prihvatići činjenicu da netko tam, na Sjevernom polu ili u dalekoj Australiji, može znati baš o čemu ona razmišlja ovdje, u srcu

Mederiana.

Zadnjih je dana sve više razmišljala o toj kolektivnoj svijesti. Možda bi na taj način uspjela objasniti svim ljudima na Zemlji koliko grijese u zanemarivanju i uništavanju ove predivne, modre planete koja će to biti sve kraće.

Majka je tog dana dugo očekivala Martin povratak iz škole. Djeca su dolazila i prolazila, ali nje nije bilo. Čekala je do večeri. Možda se mala zaigrala s ostalim djevojčicama ili je, po svom običaju, sjela na neku usamljenu livadu i razmišljala o svojim zvjezdama, mislila je.

A tada je shvatila da je njen djevojčica nestala.

Brzo je organizirana potraga. Svi su u selu htjeli pomoći. Jadna, uplakana žena sjedila je pred otvorenim prozorom i tužno promatrala veliki sjajni mjesec koji kao da joj se smijao sa vedrog noćnog neba osutoga zvjezdama.

- Za sve si ti krov! - urlala je na mjesec, dok su se susjedi u čudu pogledavale, misleći da je i majka, eto, poludjela poput kćeri. Nije to dobra krv, mislili su, a i otac. Tko zna tko je i što je učinio Ani i njezinu djetetu. Pred jutro potraga se okupila pred Aninom kućom.

- Djeteta nigdje nema. - obavijeste je. - Pretražili smo i šumu, i polje, i morsku obalu. Kao da je u zemlju propala.

Majka pognute glave uđe u kuću i za sobom zatvori vrata. Nije mogla podnijeti sažalne i znatnije poglede suseljana.

Njoj nitko više ne može pomoći. Znala je da je njezina Marta otisla tražiti svoj mjesec i da se više neće vratiti.

- Možda je samo malo dalje odšetala, ionako je bila čudno dijete. - govorili su susjedi. - Možda se mala sama vrati jednoga dana, iznenadne, baš kao što je i nestala.

Kontrolor je, skrivajući svoju sjajnu kuglu u sjeni Mjeseca, pažljivo promatrao i bilježio najnoviju zbivanja na Zemlji. Količina potresa i poplava koja je zasula sve kontinente nije prošla nezabilježena. Znao je što to znači.

Vjeće se umiješalo.

Iz njegovih su iščitavanja izveli zaključak jednak njegovu i poduzeli sve potrebno za potpuno uništenje života na planeti. On se sam ne bi bio složio, ali mu više nisu dali pravo izbora. Približavanje tajansvenog asteroida koji će uskoro ući u Sunčev sistem da bi dospio do svog cilja

- Zemljine površine - izazivalo je sve jače i razornije potrese. Temperatura se u atmosferi povećavala. Bujice blatne, zagađene vode koje su pred sobom nosile iščupana stabla i kuće, prouzročile su povratak bolesti za koje se mislilo da su iskorijenjene.

Samo se Europa još nekako držala.

I kontrolor svoje snažne detektore usmjeri prema njoj. Možda se još nešto da spasiti? Tko zna...

Sumrak se tiho spuštao kada se Marta stala približavati visokom vrhuncu za kojim je težila.

- Samo još malo. - hrabrla je samu sebe. Već je odavno osjećala glad, posljednji sendvič koji je ponijela sa sobom u školskoj torbi pojela je prije dva dana, a kupinama na koje je nailazila prolazeći pored niskog grmlja, nije se mogla zasiliti.

- Zašto na hranu nisam mislila? - pitala se ljuta na smu sebe. Kako je mogla biti tako glupa? Prije polaska trebala je pročitati knjigu o preživljavanju u prirodi koju je vidjela na jednoj od polica u gradskoj knjižnici. Bila je okupirana zvjezdama i drugim svjetovima, a nije se sjetila nečega toliko logičnoga i

PRIČA

prizemnog.

- Ludo jedna. – prigovarala je poluglasno. – i glupi bi se dječaci toga dosjetili.

- Točno. - Glas koji je odjednom začula iza niskog grma toliko ju je prestrašio da je gotovo sjela od straha, toliko su joj se noge tresle.

- O, Bože! – prošaputala je, držeći ruku na srcu koje je udaralo kao ludo.

- Tko si ti?

- Bog nisam. Samo sam glupi dječak koji za sebe misli da je pametan, osobito stoga što je mislio na ono nešto na što, očito, pametna djevojčica poput tebe, nije. Pridi bliže. Ja imam hrane.

Iza visokog grma krio se pravi mali logor. Marta znatiželjno pogleda. Mali šator, pažljivo sakriven granama i lišćem, naslanjao se na visoku stijenu pored koje su rasle mladice bora. Već pripremljene suhe grančice na malom, okruglom ognjištu načinjenom od kamenih oblatak, čekale su potpalu. Pored ognjišta dječak je pripremio dva ležaja od grančica i suhog lišća i prekrio ih šatorskim krilima.

- Zar je još netko s tobom? – upita Marta.

- Ne. – kratko odgovori dječak.

- Pa, kako onda...

- E, jesu glupa. Tebe sam čekao, zar ne znaš?

- A kako si znao...

- Ako me još jednom upitaš nešto tako glupavo, pomislit ću da nisi ona za koju mislim da jesu. – negodovao je dječak.

- Dobro, ne ljuti se. Ti si dakle, onaj čije sam misli povremeno čula pored svojih?

- Tako je.

- Sad mi je lakše. – nasmije se ona i spusti svoju praznu torbu pored jednog od ležaja.

- Mogu li ovdje sjesti?

- Možeš. Jesi li jako gladna?

- Još pitaš? – Marta zakoluta

svojim lijepim, tamnim očima. Znatiželjno je promatrala dječaka. Bio je nešto viši i nešto stariji od nje, po njezinu mu je procjeni bilo negdje oko petnaest godina. Njegova gusta, crna, kovrčava kosa nestasno je okruživala usko, duguljasto lice na kojem su se posebno isticale svjetle, rekla bi, zelene, oči, ali nije bila sigurna zbog sumraka koji je polagano padaо nad mali logor. „Zgodan je.“, pomislila, „baš imam sreće. U ovoj zabitici nađem na najsladčega dečka kojeg sam si mogla poželjeti.“ Tamnozelena majica, usko pripljena uz njegovo tijelo u razvoju i crne hlače izvrsno su poslužili za skrivanje u grmlju. Da joj se nije javio, prošla bi pored njega. „A to bi već bila šteta“, pomislila je i tajanstveno se smiješći.

- Ja sam Marko, a ti? – prekine on njezine misli.

- Marta- kratko odgovori.

- E, baš lijepo. Tko li nas je samo složio?

Marta se nasmije. Činilo joj se da zna odgovor, ali nije željela ispasti glupu. Zato ideju koja joj je došla sama od sebe, zadrži za sebe. Dugo je i pažljivo žvakala veliki komad kruha i mesa, a za to se vrijeme tama spustila nad šator i dvoje čudne djece. Marko zapali vatru na malom ognjištu i uskoro su sjajne iskrice veselo razbijale gustu tamu.

- Kako lijepo grijе ova vatrka.

Tišina je smetala znatiželjnoj Marti. Željela je saznati o njemu sve i to što prije. A on je šutio.

- I ti voliš gledati zvjezdje, zar

ne? – upita ga.

- Nešto me tamu gore jako privlači.

- I mene. To je Tvorac, zar ne?

- Ne znam. Možda.

U vedroj noći, daleko od svjetala velegrada, zvjezde su na tamnom nebnu sjale posebnim sjajem. Dok se na njih spuštala noćna vлага, dvoje je djece sjedilo u tišini.

Velika, srebrna kugla obasjavala je vodenu površinu u daljinu. „Tamo je negdje moje selo“, mislila je Marta.

- Ja znam da si tamu. Od mene se ne možeš sakriti. – šaputala je neprekidno.

Marko tihu krene prema ležaju.

Vatra se već odavno ugasila, samo je još miris nagorjelih grančica lebdio u zraku.

Marta se nije ni pomaknula.

Kontrolor je pažljivo osluškivao disanje osuđene Planete. Kad bi bar mogao...

Ali, ne. Odmah bi otkrili prijevaru i tko zna kakva bi kazna uslijedila.

Vijeće je Zemlju i sve oko nje držalo pod budnim nadzorom. Znao je da je svaki njegov potez strogo kontroliran i dobro proučen.

A ta ideja koja mu je sinula, načas, u mislima...

Možda ipak za nju dobije dozvolu?

Sedmorica su se nalazila u stanju duboke koncentracije.

Ništa nije smjelo izbjegći njihovo pažnji, ništa što bi kontrolor još mogao učiniti.

Asteroid je dotaknuo vanjsku orbitu oko Sunca i brzo se približavao Zemlji. Astronomi sa Zemlje snimili su prijeteću masu kad je već bilo prekasno za bilo kakve spasilačke akcije. Kao da se pojavila niotkuda. Izračunavši putanje asteroida, znali su da će udariti negdje u Tih ocean. Nikakvo zemaljsko oružje nije više moglo sprječiti katastrofu. Visokorazvijene zemlje uvijek su se pripremale samo za opasnosti sa Zemlje, strahujući jedni od drugih. Sada su tek shvatili odakle dolazi prava opasnost.

Saznanje je polako dopiralo do svijesti svekolikoga čovječanstva.

Potražiti spas u Svemiru? Nema dovoljno letjelica. Dva postojeća šatla mogla su ponijeti samo desetak ljudi. Svemirske su postaje brojale minimalne posade i to je bilo sve. Samo će oni preživjeti katastrofu, a tko zna koliko će i kako živjeti dalje.

Prizor koji će promatrati iz sigurnosti Svemira bit će nešto što još nikada nisu i više nikada neće vidjeti. Sada su se prisjećali i dinosaure i Atlantide. Zar će i oni tako završiti? Panika i nevjerica proširele su se posvuda. Znali su da je poslije udara u kojem su nestali dinosauri Zemlji trebalo milijarde godina da uspostavi novi život.

Poslije razdoblja u kojem je uništena Atlantida, Tvorac je bio milosrdniji i napredak je trajao kraće, a ni cijelo čovječanstvo nije bilo uništeno...

Sudeći prema veličini asteroida koji je pristizao, kataklizma će ovoga puta biti potpuna.

Marta je svoj očajnički pogled upirala prema srebrnome mjesecu. U njemu je vidjela svu nadu.

- Znam da si tamu. Pomozi nam, molim te. Pomozi nam. Nijema je molba dodirnula srce Kontrolora.

- Mogu li?

Njegove misli krenu put sedmorice.

- Učini to. – dobije odgovor.

Istoga trena crvena, sjajna točka odlijepi se iz

tamne mjeseceve sjene i krene prema Zemlji.

- Znala sam da ćeš doći. – smješkala se Marta sjajnoj kugli iznad svoje glave.

- Dodi, Marko, zove nas.

Uhvati zbumjena i zanimjila dječaka za ruku i povede ga prema osvijetljenom ulazu u letjelicu koja se pojavit pred njima. U trenutku kada su stupili u nju, vrata se nečujno zatvore i sjajna kugla poleti prema tami Svemira.

Uskoro je zauzimala isti položaj kao i prije, u sjenci velikoga, srebrnog mjeseca koji je po posljednji put osvijetljivao planetu od koje je nastao.

Udar velikog Asteroida doista je bio strašan.

Zemljine je gravitacije na trenutak nestalo, ali i taj je jedan tren u kojem je planeta silinom udarca bila izbačena iz svoje putanje bio dovoljan da sve s njezine površine jednostavno - nestane. Uznemirena kretanja tekuće utrobe Zemlje izazvala su silna pomicanja kontinenata koji su se sudarali, međusobno se podrivajući još dugo nakon udara. Lava je izbijala na nebrojenim mjestima, planine su se stvarale tamo gdje ih nikada nije bilo. Zemlja se otvarala dugačkim usjecima, pokazujući svoju unutrašnjost. Oceani su nestali u oblaci pare uslijed silne vrućine koju je izazvao neposredni dodir sa smrtonosnim sunčevim zračenjima.

Dijelovi stijena i zemlje letjeli su posvuda praznim prostranstvom, a jedan se veliki dio kopna koji je nekada činio sastavni dio velikoga azijskog kontinenta odvadio od planete i uskoro se zaustvio na suprotnoj strani od one na kojoj je bio dosadašnji zemljini jedini satelit – Mjesec.

Dok se stanje na zemlji polako smirivalo, dok su novonastali kontinenti zauzimali svoje nove, potpuno različite položaje od prijašnjih, na novom je nebu osvanuo još jedan mjesec.

Ledeni su pokrivači na polovima dobili novi kontinuitet, a vode s neba polako su, pretvarajući se ponovno u kišne kapi, punile nove oceane.

- Mirujte! – Naizgled praznom kuglom odjekivao je silan glas.

- Žlo vas nije ni dotaklo. Mirujte sad.

Posljednje što su Marta i Marko vidjeli bili su silni oblaci prašine, dima i vode koji su okružili njihov voljeni Planet.

Zemlja nije nestala.

Nastavila je svoje postojanje očišćena od svih živih bića koja su gmizala njezinom površinom, prepunjena tisućljećima u kojima će se obnoviti njezina ljepota. Tada će, poput Feniksa, iznići iz pepela prijašnjih grijeha, još ljepša i stvarnija no dosad.

Sjajna je kugla putovala Svemirskim prostranstvom noseći u sebi uspavane posljednje i prve stanovnike jedne nove Zemlje u jednoj dalekoj budućnosti.

PRIČA

Počinak

Autorica: Shrike

Kasno poslijepodnevno sunce uzaludno se probijalo niz atmosferu krcatu oblacima; nijedna zraka topline nije pronalazila puta do tla. Marko je kroz zrak, kojemu je njegov vredni dah dao prigodno sablasnu mlijecnobjelju boju, proučavao fasadu zapuštena zdjana, neveštima grafitima uništenu žbuku, vlagom izjedene zidove i poluraspadnuti leš pregažena goluba. Više nije znao je li u pitanju profesionalna deformacija, njegov urođeni cinizam ili se svijet zaista uvijek njihao na rubu truljenja. Možda je smrt doista bila sveprisutna i nužna, poput praznine između protona i neutrona, samo je on bio perceptivniji na nju. Oduvijek su mu govorili da je bio senzibilno dijete.

Pogled mu se nevoljko uspne gore, k sedarnaaestom katu koji se kočio na sumornom nebu i tamo hladno očrtavao svoje neprirodne, šiljate konture. Koliko je prošlo? Tjedan dana? Dosad je policija uklonila svoje žute trake, žalosne unatoč svojoj jarkoj boji, a interes se javnosti usmjerio na najnoviju vijest s naslovnicu. Nezainteresiranost živih potvrđena je i nekoliko minuta kasnije, otključanom bravom terase na vrhu nebodera koja se škripavo prepustila Markovom dlanu i otvorila zahrdala vrata koja vode k mjestu na koje nitko nije želio ići. Nitko osim njega.

Zakoračio je preko sirovo izbetoniranoga poda prekrivena smećem, lišćem i opušćima, osluškujući kako mu krhotine smrvljenih boca škripe pod poplatima dok se približavao ogradi koja se ispriječila između njega i surovog neba. Dolje, toliko daleko ispod da do Marka nisu dopirali njegovi mirisi i zvuci, nalazio se Svet - hektičan, složen i samoljuban - sićušan poput igračke na dohvati djetetove ruke. Kako perfidna iluzija. Markovi su se prsti stegli oko ledene šipke ograde, on duboko udahne i pusti mrzli zrak u svoja pluća pa zatvori oči da se lakše usredotoči. Tjedan dana nije puno, trebao bi lako ući u trag.

Znao je da će doći, nemilosrdno poput hladnoće željeza koje mu je palilo dlan. Prvo je osjetio samo natruhu, tek lagano povlačenje kraja njegovog kaputa ručicom plaha djeteta, osjećaj kojega mogu iskusiti svi ako dovoljno očiste um i samo obrate pažnju. Marko bolno stegne vilicu u iščekivanju, dok mu je dah postajao nepravilan i drhtav. Nikada se neće naviknuti na ono što slijedi. Živ čovjek to jednostavno ne bi trebao...

Poriv koji ga preplavi gotovo ga obori s nogu, povlačeći njegovo tijelo onkraj, protiv svega što nagon za samoodržanjem nalaže. Jedan svjestan djelić njegova uma uputi panicičnu poruku njegovoj ruci da jače stegne grubo oblikovanu željeznu šipku i ne pušta, ma što bilo, jer je ona postala njegova jedina nit poveznica sa životom. Vidio je da su mu zglavci pobijeljele od napora, a onda ga zapuhne zadah onog preko, jureći kroz njegovo tijelo i dušu poput ekspresnoga vlaka болi, straha i očaja. Toliko podmukla očajanja. Previše. Teški, neprozirni val ništavila sruči mu se na glavu i on osjeti kako tone sve dublje u opipljivo beznade.

Noge, koje više nisu bile njegove, ponove pokret koji je već jedno tijelo sunovratilo u smrt. Nebo je pred njegovim očima izvelo salto mortale i zamijenio ga je prizor sićušnoga parkirališta u podnožju nebodera koje je izgubilo sve draži svoje minijature bezazlenosti. Pretvorilo se u pustopoljinu

sivoga betona, tvrdog, neumoljivog i gladnog. Jedna budna faseta Markove svijesti s bespomoćnim užasom je promatrala kako mu prsti, milijunima kilometara daleko, popuštaju pod teretom tijela usisanoga gravitacijom, jedan po jedan. Povijest se ponavlja.

Svijet je tada izveo kolut unatrag i nešto ga je usisalo, fizički i metafizički, iz crne rupe u koju je jurnuo naglavce. Nešto ga je povuklo preko ograde i natrag u život, vratilo ga u vlastito tijelo. Opet je osjećao tvrdoču golog poda i zadah smoga. Tople, ženske ruke na njegovim obrazima. Poznato lice. Gabrijela.

„Znala sam da ćeš doći ovdje! Znala sam!“, vikala je na koljenima, još zadihana od napora i previše prestrašena da bi bila istinski ljuta. Cijelo joj se tijelo počelo tresti zbog opuštanja nakon preživljenog šoka, no strava u očima nije jenjavala.

„Moraš sam, Gabi, znaš da sam morao.“, promrsi. Hrapav mu se glas jedva cijedio iz usana. Ovaj je put bilo gusto. Pregusto. Nije joj smio ni dati do znanja koliko. „Sve sam imao pod kontrolom.“

„Lažeš!“, ispali bez da trepne. Bila je izravna. Poznavala ga je već predobro da bi bila fina, pogotovo s nekim tko inzistira na opetovanom hodanju po užetu iznad ralja smrti. „Da te nisam slijedila, sada bi bio masna mrlja dolje na betonu!“

„Dugujem to...“

„Nikome od njih ti ništa ne duguješ!“, lice joj je bilo strašno, maska gorčine i bijesa.

„Dugujem to sebi.“

Njegove zadnje riječi odrezale su raspravu poput noža, označivši početak duge, teške tišine. Muk se oko njih slijegao poput taloga. Nije pokušavao ustati, ne znajući koliko se može pouzdati u vlastite noge. Pravi šok, kada njegovo tijelo uistinu spozna ono što je psiha već apsolvirala i odluči otkazati poslušnost, tek slijedi, pa si odluči kupiti vrijeme dijeleći s Gabrijelom ono što je vidio. Želio ju je poštediti, no nije htio biti sam s dojmovima koji su mu se još živopisno rojili u glavi, groteskno iskrivljeni i zaglušujući do boli. Bol je lakše nositi ako se podijeli. Provjero.

„Ovoga je puta u pitanju bila djevojčica“, poče pa zastane, pokušavajući se prisjetiti bitnoga, svjesno izbjegavajući sjećanje na more melasaste, neprobojne crnime u koju je uronio, ovaj put dublje no što je htio. Dublje nego ikada prije. Ona to nije morala znati.

„Mlada djevojka“, ispravi, „Skočila je... Sama...“ Nagne glavu u stranu i nabora čelo u naporu da u riječi pretoči bujicu emocija, slika i sjećanja koja nisu bila njegova. Skupljao ih je poput djelića slagalice, tumačio i od njih pokušavao sastaviti koherentnu priču, objektivnu stvarnost. „Razvedeni roditelji. Godinama... njen otac... kad bi bili sami...“

Gabrijela obori pogled, nervozno prode rukama kroz kosu i glasno šmrce, sabirući se dok je polako shvaćala njegovu priču. Zlostavljanje djece, pedofilija, zloupotreba moći, izdaja ljubavi i odricanje od života. Nije joj prvi put da se susreće s tim, bio je to tek djelić spektra bolesti ljudske prirode koje joj je Marko tijekom godina priuštil. Tko da je krivi što je oguglala? Znao je da ona, za razliku od njega, više brine za žive nego za mrtve. Vjerojatno je i bila u pravu.

„Idemo kući“, tihо reče ona, s naporom ustajući s prljavog poda. Podočnjaci na blijedom licu svjedočili su koliki je danak briga uzela njezinu mladost. Tko zna koliko ga je tražila ovoga puta, listajući stare novine, tražeći loše vijesti, upijajući tolike smrti.

Marko blago odmahne glavom: „Ti idi. Ja moram još nešto obaviti.“

Ona ga ošine pogledom otvorena nepovjerenja. Zasluzio je to.

„Samo idi.“, reče joj umirujuće, „Bez brige, ovo je bila zadnja predstava za danas. Preumoran sam za bis.“ Napuknuto se nasmiješi, bez efekta. Njezine su ga oči pribole za pod poput šiljaka za led, njišći se između suza i provale gnjeva. Tanku je liniju između ljubavi i mržnje.

„Mala je imala mlađu sestruru.“, pomirljivo objasni, „Željela je skrenuti majci pozornost... Moram joj reći istinu.“

Djevojka ga odmjeri s blagim prezirom, ali je Marko bio bolno svjestan da taj prezir nije upućen njemu, već njoj samoj. Da ga barem prokune, okrene se i ode bez okretanja. Da si barem da šansu za sreću. Ovo nije bio njezin rat, imala je izbora, no on je već unaprijed znao što će odabrati. Ona posegne u džep i izvadi ključeve pa bezizražajno reče:

„Idemo onda. Čekat ću te u auto.“

Marko je unorio ruke u vrelu sapunicu s aromom limuna, uživajući u njenoj topolini i mekoj teksturi. Uzalud, ništa nije poništavalo hladnoću koja mu se već odavno bila zavukla u kosti. Neki ljudi doista umiru iznutra prema van. Prao je suđe s jednim poluzainteresiranim okom na utakmici kojoj je upravo završavalo prvo poluvijeme, nastojeći čim više okupirati um svakodnevnim trivijama. Pospremanje ostataka i prljavoga суда bilo je najmanje što je mogao učiniti za večeru koju im je priremio Branimir. Od početka je njihovoga zajedničkog života kao cimera među njima vladala napisana podjela posla po kojoj je dio oko kuhinje zapao Branimiru, najstarije dijete u brojnoj obitelji u kojoj je životnom nuždom naučio voditi kućanstvo. Po tom mu je pitanju Marko bio poput mladega brata, nesposoban da preživi sam, no i netko nužan da Branimiru daje osjećaj potrebitosti i vrijednosti. Zajedno su činili simbiozu komplementarnosti. Yin i yang, crno i bijelo, u slučaju cega nije bilo dileme tko je od te dvojice predstavlja crninu.

Branimir je ispoljavao, za Marka nedostiznu, moždanu isključenost dok je hipnotizirano gledao u TV ekrani sa limenkonom piva u ruci, manje budan i živ od nekih koji su već prešli na drugu stranu. Da mu sad padne strop na glavu, bi li uopće zamijetio razliku ili bi nastavio s drugim poluvremenom?

Marko ispušti prljavu vodu niz sifon, otresre ruke i obriše ih. Spremao se na jednu svrhovitu šetnju prije spavanja.

„Ideš van?“, nonšalantno doleti Branimirovo pitanje sa strane, bez da mu se pogled odlijepi sa ekrana. Možda i nije bio toliko odsutan koliko se činio. Marko prokune u sebi kraj poluvremena. Loš tajminig.

„Samo nakratko. Oko kvarta.“ odvrti ravnodušno, dok je oblačio jaknu i namicao šal. Bit će to hladna večer, kako god da se okrene.

„Sam?“

Znao je da se u šturoj formulaciji pitanja zapravo krilo ime Gabrijele koja je bila bliska s obojicom. Marko je isprva mislio da se djevojka Branimiru sviđa, a onda je počeo moliti nebo da to bude istina. Nažalost, izgleda da je njihova najčvršća veza bio iracionalan afinitet prema jednome neprilagođenom čudaku koji vidi prikaze, a to bi bio on.

„A-ha.“, uzeo je ključeve i otvorio vrata. Gotovo je uspio. Branimir se okreće i prebací ruku preko naslona kauča. Ovaj put mu nije namjeravao omogućiti lak uzmak, „Možda bi se i Gabrijela voljela prošetati?“

Sranje.

PRIČA

„Drugi put.“, jedna Markova noga već je zakoračila preko praga.

„U zadnje vrijeme ne jede baš previše, jesli li primjetio?“

Iskreno, nije. Zastane da promisli je li joj uobičajena odjeća na visila, no ustanovi da se uopće ne može prisjetiti što je nosila kad ju je zadnji put vidi. Ni onaj put prije toga, a niti onaj još ranije. Pojma nije imao kada ju je zadnji put zaista pogledao. Da, bio je zamijetio da je bljeda, ali to ništa...

„Zašto joj ne daš priliku, znaš da je oduvijek bila zaljubljena u tebe.“, Branimir prekine tok njegovih misli. Ah, znači tu smo.

„Nisam ja tip kakvog ona treba, vjeruj mi.“, odmahne glavom, „Ništa od toga, tako je bolje.“

„I onaj jedan put je bilo ‘ništa’?“

Znači, znao je. Je li se to Marku samo učinilo ili se u Branimirovom glasu doista osjećao žalac predbacivanja?

„To je bila greška. Neće se ponoviti.“

Da je Branimir na to odvratio, Marko bi se kladio da bi odgovor bio: „Gade.“ Izraz njegova lica bio je nepogrešivo čitljiv. Izgleda da je Gabrijela bila granica do koje je sezalo njihovo muško prijateljstvo. Nebitno. U sebi je ponovio da svatko ima pravo na svoje mišljenje i nastojao se emotivno distancirati od svega, uvjerajući se da nije ništa osobno. Ništa. Živjeti je većinu vremena neosobno. Ni sve one smrti koje je proživio neposredno u prvom licu i koje su se zauvijek zavukle pod njegovu kožu - ni to nije bilo osobno. Pita se samo koliko je osobno njega preostalo u toj tudioj, sve tješnjoj, koži.

Pojma oni nemaju.

„Slušaj“, Marko odluči promijeniti temu, otvarajući karte. Došao je do stupnja kada je i iskrenost bila samo jedna od taktika na koje je igrao kad je zatrebal. Nije se volio rasipati detaljima svojih „moći“, što su svi upućeni u njegovu tajnu cijenili, no ovaj ga je put Branimir doveo do zida. „Video sam jednoga kako tumara po susjedstvu. Mislim da me želi odvesti do tijela.“

Nije bilo neobično da ljudi, otuđeni u miličunskom gradu, umrnu sami i budu pronađeni tek nakon što mjesecima ne plate najamninu. Od svih, Marku su ovakvi slučajevi bili najmanje mučni jer su njihove duše većinom bile pomirene i spokojne i samo su tražile malo pjeteta prije no što krenu dalje. Prava stvar za laku noć.

Čak je i poslije svog ovog vremena, po nesvesnoj napetosti Branimirova tijela na samu natruhu Markovih sposobnosti, bilo očito da se ovaj nije navikao na to da mu prijatelj živi jednom nogom u ovom, a drugom u onom svijetu. „Oprosti stari, morao sam“, pomisli Marko sa žaljenjem, uočavajući dlake što su se u hipu uspravile na Branimirovoj ruci.

Branimir je bio, poput većine, prosječan čovjek koji se čvrsto držao svojih pet osjetila i bio potpuno zadovoljan informacijama koje je dobivao od njih. Sve iznad bilo je za njega previše, znanje s kojim se nije znao i nije htio nositi. Nikad nije previše pitali i Marko se trudio poštediti ga kad god je mogao pa mu nije rekao da ih je isti duh jučer, dok su se vraćali iz kafića, pratilo kući.

„Samo nemoj donositi posao doma.“, Branimir se blijedo osmijehne. Diverzija je uspjela. Da je samo znao da „posao“ sjedi do njega na kauču, čekajući da Marko izade...

Prijatelj mu uzvrati osmijeh, skrivajući gorki cinizam iz šale. Branimir nije želio vidjeti i nije bilo na Marku da narušava njegov mir. Blaženo neznanje. Iskreno mu je zavidio.

Prekorači i drugom nogom preko praga pa zatvori za sobom vrata, tonući u tamu hodnika.

„I, kakvi su ti planovi za večeras?“

Preko telefona je Gabrijela zvučala kao da se trudi biti vesela. Zaista trudi. „Lijep pokušaj, hvala Gabi.“, pomisli Marko. Možda je Branimir ipak pretjerivao, s njom je ipak sve u redu.

„Ništa posebno.“, odgovori, prstom okrećući šalicu s espressom, „Bit ću doma.“

„Gdje si sad?“

„Vani na kavi. Uživam na terasi.“ Sjedio je sam za stolom u kutu i čitao crnu kroniku. „Hvatam malo sunca.“

Ispred njega, neka je žena besciljno hodala kroz vrevu i očajno zazivala nasumične prolaznike, tumarajući od jednog do drugog već umorna od pokušaja. Plakala je, čupala kosu, kukala, da bi se trenutak poslije bijesno obrušila na sljedećeg namjernika, ogoljujući zube u neljudsakom gnjevu.

„A kasnije?“, nje se dala Gabrijela.

„Rekao sam ti, doma.“ Laž.

„Aha, čuj, starci su u vikendici pa sam posudila par filmova i pozvala neko društvene. Ništa posebno, sve ljudi koje već znači“ Markova nedruželjubivost bila je već notorna, ali mrzio je što si je ona uskraćivala socijalizaciju. Kao da ponekad upravo želi biti sjebana poput njega. Kvragu, ljudi bi trebali biti društvena bića, zar joj nitko nije rekao?

Nakon nelagodne pauze, ona pokuša s posljednjim argumentom, „I Branimir će biti tamo.“ Njeno očekivanje ostalo je opipljivo visjeti u zraku. Pretvorit će se u još jedno razočarenje.

Marko uzdahne tražeći način da je pristojno odbije nekom uvjeljivom izlikom koja je neće povrijediti, no činilo se da ih je već odavno sve iskoristio. Nije mu bilo do društva živih koji su, poput aristokracije koja je zatvarala oči na postojanje bijede, egzistirali u svom ograničenom, samodostatnom svijetu zvijždeći vesele pjesmice i odbijajući shvatiti, a kamoli pomoći.

Pored njih se osjećao nevidljivim i samim poput duha.

Na ulici ni prolaznici, ni gosti kafića nisu obraćali pažnju na očito poludjelu ženu. Nisu je ni čuli. Kao što se to zna dogoditi kod naprasnih smrti, ona još nije bila svjesna da je mrtva.

„Gabi, čuj...“

„Nemoj ti meni ‘Gabi’ ništa!“, neočekivano je eksplodirala, dobivši punu Markovu iznenadenu pozornost. Nije ni slutio da se toliko bijesa nakupilo u njoj, a opet, zar se imao pravo čuditi? „Svaki put kad to čujem, ZNAM da je neko sranje u pitanju!“

„Ali, samo te ja tako zovem. Oduvijek...“, zatečeno promuca. Osnovna škola, srednja škola, sada faks. Oduvijek.

„MRZIM taj nadimak, čuješ li? Mrzim ga!!“

„Gabrijela...“, ustane da ne izgubi tumarajući ženu iz vida. Nije imao vremena za isprike i objašnjenja. Ako je on ne uzme za ruku i ne pomogne joj prijeći, bit će osuđena na vječnost lutanja po prepunučenom svijetu, za nju pustijim od pustinje. Bit će zauvijek sama. Bit će u Paklu. Ima li za ljudsko biće ičega goreg od ignoriranja? Izvukao je zgužvanu novčanicu iz džepa i bacio je na stol, ne čekajući sitniš. Ženu više gotovo nije video.

„Gabrijela, oprosti ako sam te povrijedio, nazvat ću te kasnije.“, u trku je verglao isprazne fraze, dok su oboje dobro znali da su u pitanju samo uglađene, „bezazlene“ laži.

„Tebi su svi ostali bitniji od nas! Bitniji od tebe samog!“, histerično se nasmijala visokim tonom, kao da je odjednom sišla s uma, „Ljudi kojih uopće NEMA važniji su ti od vlastita života!“

„Moram ići.“, prekine vezu i spremlja mobitel, no ne prije nego što je kroz sičušnu slušalicu utopljenu u zaglušujuću gradsku buku odjeknula posljednja Gabrijelina rečenica, zlosutna poput prijetnje.

„Dosta mi je tvog ignoriranja!“

Na Markovo iznenadjenje, kad se navečer vratio u stan našao je prijatelja pred televizijom.

„Zar nisi na filmovma kod Gabrijele?“, upita još s vrata.

„Nah.“, odmahne Branimir rukom, udubljen u rezultate kladijonica na teletekstu.

„Otišla je.“

„Otišla!? Kamo?“, neodređena praznina u želudcu, koju se trudio ignorirati cijeli dan, jače razjapi svoje ralje.

„Van. Otkazala je sve i rekla da te ide naći, da zna gdje si.“

Branimir slegne ramenima, ne shvaćajući loše pritajeni nemir u prijateljevu glasu. „Znaš da ona uvijek brine kad se upustiš u svoje...“, neodređeno izgestkulira rukom po zraku, „Valjda je čula da opet ganaš neki vjetar.“

„Nači me?“, Marko je osjetio kako mu se tlo pod nogama opasno zaljuljalo. Obuze ga zla slutnja, a barem je on znao da intuicija nije tek puko umišljavanje. Nije mogla znati gdje tražiti, a on je sigurno nije sreo.

Ne, samo da to nije istina. Ruke mu počnu drhati, zveckajući ključevima koju su još visjeli između prstiju. Branimir se okrene, preneraženo ga gledajući.

„Rekla je da će te tražiti dok te ne nade... da zna gdje će te naći. Izgledala je prilično odlučno.“

Marko teško sjedne na pod - marioneta kojoj su prerezane upravljačke niti - i zarije glavu u dlanove. U jednom trenu sve mu je bilo jasno. Bio je tako glup!

„Otišla me tražiti... otišla me tražiti... otišla je...“, riječi su se nesuvliso kotrljale.

„Marko, plašiš me.“, Branimir promuca, krznavo se približivši slomljenoj prilici svoga prijatelja. „Što se događa?“

„Otišla me tražiti.“, ponovi kao da te riječi objašnjavaju sve. Branimir susretne zastrašujući pogled čovjeka koji u sebi jedva zadržava bujicu болi. Ili ludila. „Otišla me tražiti tamo gdje zna da će me naći, na jedino mjesto na koje ću se sigurno vratiti!“

Mrtvačko bljedilo koje se proširilo Branimirovim licem i bez riječi potvrdi da je shvatio prijateljeve strepnje.

„Misliš da je...“, mozak je zahtijevao odgovor, ali su njegova usta odbijala oblikovati pitanje. „Misliš da je... otišla? Tamo... preko...? O, Bože.“

Marko mahnito zavrtil glavom, tupa pogleda, fiksirana ni u što. Zrak kao da je prestao stizati u njegova pluća, srce kao da mu je utihnulo, Zemlja kao da se prestala okretati. Kada bi je samo mogao zavrtiti u drugom smjeru i vratiti vrijeme... samo za nekoliko sati, nekoliko pišljivih sati.

„Ne?“, slabašno se ponada Branimir.

„Ne,“ Marko kao da ga nije čuo, „ne, ne, NE! Ona ne shvaća! To tako ne funkcioniра! Neće me naći tamo! NE MOŽE me naći tamo! Tamo više nema slobodne volje da vidi, čuje, čini! Tamo je zarobljena u crnom moru očajanju... crnom, mrklom moru...“ On stade kršti ruke, zagravljiva i slomi se, ridajući kao da otkida vlastitu dušu uz tijela.

PRIČA

Branimirova ruka krene k njemu pa zastane, vrati se i ostane mlijatovo visjeti uz tijelo.

„Rekla je da će te naći... bila je sigurna.“, izgovarale su njegove usne ispod glasa, kao da same sebi objašnavaju nešto u što moraju vjerovati jer je alternativa bila neprihvatljiva. „Rekla je... čuo sam da je rekla... čuo sam, ali je nisam slušao. O, Bože, Marko oprosti mi, ČUO SAM, ALI JE NISAM SLUŠAO!“

„U redu je.“ Markov promukli glas prene Branimira iz vrtloga panike; neprimjerena sabranost bila je jezivija od bolnih jecaja. Koliki je tek bio njegov dio krivnje. Marko shvati da je umoran, mrtvački umoran. „Nisi ti kriv, računala je na to.“

Prijatelj ga u čudu pogleda, drhtave brade.

„Željela je da se posvetim i njoj. Ostavila mi je poruku utisnutu u svoju svijest u trenutku smrti. Želi da je čujem.“

Branimir dlanovima zagrljao laktove i tiho zajeca, puštajući suze da mu otvoreno klize niz obraze. Izgledao je poput iscrpljena, napuštena djeteta.

„Hoćeš li...?“, gotovo zacvili.

Umjesto odgovora, smrknuto Markovo lice otkrivalo je njegovu namjeru. Kao da ima izbora. Kao da je ikad imao izbora.

„Kako znaš gdje...?“

„Znam.“, tmurno stigne odgovor.

„Mjesto naše ‘greške’.“

Markove oči ponovno potonu izvan fokusa, prizivajući slatko-gorko sjećanje koje ga je progonilo.

„Njen krevet.“

Nije se iznenadio kada je ulazna vrata stana našao otključana, vrata koja su se smanjivala kako je on rastao, prolazeći kroz njih bezbroj puta od djetinjstva. Neuobičajenom tišinom ovijen, dobro poznat, put do njene sobe pa kvaka koja je udobno ležala pod njegovim dlanom i za koju je znao baš koliko treba pritisnuti da pokrene šarke i ude. Slijeva prozor pa radni stol, ormari, a desno... krevet.

Na starom prekrivaču na kojem su odgledali stotine filmova i podijelili stotine tajni – ona. Varljivo snena pod toplim svjetлом stolne lampe, kao da će svaki tren ustati i ispričati se, poput pažljive domaćice, što ju je prevario san dok je čekala gosta. Samo što je tom gostu dugo trebalo da dode. Predugo.

„Gabrijela...“, njegove ruke posegnu za njom i prije no što je svjestan dio njega shvatio da to želi. Još ne sasvim hladna, ležala je posve i zauvijek odvojena od ovoga svijeta, ostavivši za sobom samo tijelo i sjećanje na sebe. „Oprosti mi.“, šaputale su Markove usne. Uzalud. Već mu je bolno nedostajala.

Pope se pored nje i zagrljio je, baš kao onda, privijajući uza sebe tijelo otežalo od smrti, tijelo koje je toliko volio. Osnovna škola, srednja škola, fakultet. Oduvijek. „Nisam mogao...“, plakao je tiho, „Nisam smio. Već sam ti nanosio previše boli...“

Uz svjetiljku zamijeti otvorenu bočicu tableta za spavanje. Barem je otisla bez agonije. Popila je cijeli sadržaj, pohlepnija za onim svijetom od Romeove Julije, ne ostavivši svom ljubavniku sredstvo za prelazak.

Znala je da mu neće trebati. Znao je i on.

Zatvorio je oči i zaronio licem u njenu kosu, posljednji put udišući poznat, umirujući miris. Onda ju je osjetio. Blago poput povjetarca koji ubrzano jača u orkan, u silu kojom se nemoguće othrvati. Bila je ponovo tu, samo ne u svom, već u njegovu tijelu, tjerajući ga da proživjava njenu bol, odbačenost, njeno slomljeno srce.

On grčevito zagrljio Gabrijelino tijelo, sve ga manje osjećajući u svom naručju. Gubio se krevet, njena soba, on sam. Stvarnost se, poput oštećena filma, pretapala u crnu prazninu, uranjujući Marka u viskoznu tamu što mu je napala svijest, prijeteći da je preplavi, zdrobi, uništi. Slijedio je njezinu dušu u spiralnom padu prema dolje, k neprozirnoj površini mora pa i ispod, u nepoznato. U zabranjeno.

Dugovao joj je to.

Ćutio je njezin strah, svijest o onome što je počinila, o nepovratnosti, žaljenju, nepraštanju. Dijelio je njen teret moleći neznanoga Tvorca da nekako, negdje, njezin dio postane lakšim. Nije je želio ostaviti samu, kao dosad. Ne više. Ulovio se za zadnju nit koja je ostajala za njezinim prolaskom i nije puštao, iako je svaki dio njega vrištao da bježi jer je, uz sav čemer, iz njezine duše toplo sjala ljubav. Ljubav toliko iskrena i bezuvjetna da je jasno, poput kriesnice u noći, označavala njezinu putanju, nestajući pod mrkim valovima kao pahuljna na katranu. Morao je sići niže, morao ju je slijediti. Strogoslavljinjeva sve brže dok nije izgubio pojam brzine. Bezumlje mu prodorno zasikće na uho.

Marko odjednom shvati da su vrijeme i fizički svijet nestali u moru mraka, da je izgubio osjećaj za smjer, da je zaronio preduboko. Osjećao je da prestaje postojati, da mu se svijest urušava sama u sebe dok mu oštra, ledena tama struže um i ogoljava sirovu jezgru od stečenih iskustava. Više nije znao tko je i odakle dolazi, nije se sjećao prošloga života niti ljudi u njemu. Preostala je još samo jedva stvar – njegov konačni izbor. Prestao je biti čovjekom i postao sâma volja u potrazi za topalom pahuljom, pipajući po mramoru, lutajući, tražeći Je vječno.

Daleko, daleko, u tunelu iznad njega naziralo se sićušno svjetlo stolne lampe, a onda i ono zatreperi i ugasne.

Tihi ubojica

Autorica: Jadranka
Bukovica

Dva mjeseca, koja su se gotovo dodirivala, sjala su srebrnim sjajem na tamnoj pozadini neba kojim su, u neprekinitom nizu, bljeskala sićušna svjetla roja meteora. Crvena, velika kugla bacala je posljednje fotone u ovom stoljeću.

Već je tisućama godina stajao je na ovom istom mjestu i ugasiši se pogledom opraštao od jedinoga poznatog života. Humanoidna osmatračnica, ostavljena tko zna kada, kao posljednja uspomena na jedan davnji, kratkotrajni posjet. Što se njega tiče, svrhu je vlastita postojanja već odavno izbrisao iz memorije i sada mu je bilo svejedno što će s njim biti. Nije mogao umrijeti jer se njegova svjesnost već davno ugasila, a preostali tračak neispisane memorije koji je još imao neke vizualne dodire sa stvarnošću bio je manji od nule.

Kada posljednji fotoni zamru u ugasloj kugli, ugasit će se i on. Gotovo da se radova tom trenutku. Samo su još ponekad bljeskovi sjećanja, sve rijedi i rijedi, u njemu izazivali bolan osjećaj tuge i napanuštenosti.

Nije volio biti sam. Nikada nije volio.

- Zategni čeono jedro! Kormilo 10 * ulijevo! Brže! Zaglavit ćemo u prostoru bez vjetra, a onda...

- Neka nam Bog pomogne! – Liana je završila rečenicu koju je već toliko puta čula, ali su riječi završile u području ovratnika njena odijela. Leni je u kriznim situacijama u igru uvijek uvlačio Boga. Na trenutak se zbungio, a tada je njegovim licem preletio zadovoljni smiješak. Brod je zauzeo povoljniji položaj.

Mrtvo more, mrtvaja, prostor bez vjetra, tihi ubojica.... Ni sam nije znao koliko je naziva čuo za najopasniji dio ovog dijela Svemira. Stotine prijavljenih letjelica završavalo je u nišavilu iz kojega nitko i ništa nije moglo izići. A neprijavljenih...

Nitko sa sigurnošću nije mogao reći što se kriloiza zamišljene granice iz jednostavnog razloga što se nitko nikada nije vratio. Lenija je to podsjećalo na stara vjerovanja kako negdje, u nepreglednom nebeskom prostoru, postoji Bog, svemoćno božanstvo koje vrši pravdu nad ljudima i dobre šalje u raj, zamišljeno i idealizirano mjesto na kojem se nikad ne umire, mjesto gdje nema ni boli ni suza. Samo što se ovdje nije radio o raju, već prije o njegovom pandanu – paklu.

Senzorna su svjetla treperila crveno i obavještavala ih da su desnim bokom na trenutak ipak okrnuli veliko ništa. Leni nije mislio da je sletjelica bila toliko blizu.

Visoko, luminozno, čeono jedro zadovoljno je zaškripalo kada se cijelom njegovom površinom prostrala svjetlost jedne od rubnih zvijezda Galaksije.

Zvijezda, koja je u svom okrilju čuvala četiri nevelika planeta od kojih je jedan bio sazdan od smrznutih, a dva od tekućih plinova s krutom jezgrom, dok je tek jedan, onaj najbliži, bio donekle pogodan za razvoj bilo kakvoga života pa su se na njega okomili ljudi, bila je u svom najjačem razdoblju i sjala maksimalnim sjajem.

Liana je zadovoljno zabrundala i podigla ruku, dajući mu znak da je sve u redu, kao da on to nije i sam znao.

- Liana, bila si opasno blizu.

PRIČA

-Znam, dušo. No, nema straha. Moje vrijeme još dugo neće doći. – odgovorila je uz duboki, grleni smijeh koji je ispunio njegovu malu kabinu.

-Nije li vrijeme da uđeš? – upitao je, iako je znao da će ona učiniti samo i isključivo ono što ona želi.

-Ti si lud! Moram dotaknuti ovo prekrasno jedro. Barem jednom.

-I bilo bi ti jednomo. Liana, ne igraj se, ne želim te izgubiti. Žar ti moram ponavljati da bi te toliko količina fotona na jednom mjestu jednostavno spržila, pretvorila te u paru.

-Sunce, sunce, sunce... volim sunce. – pjevala je.

-Sunce je daleko. Do njega ipak ne možeš stići.

-Da....da. Imaš pravo. – na trenutak se snuždila. - Hah! Nema veze, i u ovim Galaksijama ima sasvim dovoljno zvijezda čiju snagu mogu osjetiti na goloj koži.

Liana je detoturala iz prostora za dekompresiju i, uz glasan uzdah zadovoljstva, sa sebe zbacila zaštitno odijelo koje se, uz glasan štropot, našlo na podu kabine.

Izazvan dobro poznatim zvukom, Leni je okrenuo glavu.

-Kad ćeš već jednom naučiti da se odijelo pažljivo odlaže u ormarić nakon što se pažljivo pregleda. Što bi bilo da, uslijed ovakvoga tvog postupka, na njemu nastane pukotina?

-Odnio bi me vrag. Pa što s tim?

-Liana, Liana. Nikada nećeš odrasti.

-Zar samo zato što se ne bojim smrti?

-Ugrožavaš i mene, i sebe, i misiju.

-Ah, misija! Moraš li opet o tome? Zar si zaboravio da sam za dlaku izbjegla smrt? Ipak mi je potrebno malo suojećanja.

A kako bi on to mogao zaboraviti?

Liana je bila jedna od desetak časnica na velikom međuvjezdanim brodu koji je, u svrhu istraživanja još neispitanog dijela Svetimira, poslan ovamo, na rub ničega, da pronađe nešto.

Brod je, smješten u orbiti Planete najbliže velikoj, crvenoj Zvijezdi stajao usidren već nekoliko mjeseci. Posada se još uvijek vrzimala njime poput mrava u mravinjaku jer je gradnja ljudske naseobine zapela uslijed nedostatka ventilacijskih uredaja na koje su morali čekati još barem dva mjeseca. Galaksija u kojoj su se stacionirali bila je trideset svjetlosnih godina udaljena od njihova matične planete kojega su davnji naseljenici, zbog rasporede zvijezda u zviježđu, nazvali Lane i pet mjeseci od najbliže postaje na kojoj su mogli nabaviti potreban materijal.

Kako su tehničari podcijenili potrebnu količinu raskladih uredaja za instalaciju, većina je posade moralna odložiti svoje poslove i beskrajno se dosadivati.

Izleti, nazvani vježbama samo da bi njihov naziv manje podsjećao na zabavu, kakve su poduzimali Liana i Leni, bili su uobičajena stvar.

-Leni, dušo, kako bi bilo da uzmemo šator i otperjamo na površinu? Nisam bila dolje već dva mjeseca.

-Ne znam. Dolje me baš ništa ne privlači. – odgovorio je.

On nije bio ljubitelj prirodnih ljepota. Bar ne u tolikoj mjeri kao ona. Lianu je pustolovni duh nebrojeno puta doveo u situacije iz kojih ju je izvlačila samo visoka inteligencija i luda hrabrost.

-A što ti se dolje može dogoditi? Ionako ćemo se za koji mjesec potpuno prebaciti u bazu.

-Baza je jedno, a priroda drugo. Baza ima čvrste zidove, tekuću vodu, staklenu kupolu s idealnim omjerom plinova u zraku i, iznad svega, baza nema komaraca.

-Kukavico. Kao da ti ta jadna, mala stvorena mogu ne znam kako i koliko nauditi.

-Mogu, mogu. Oni su prijenosnici raznih bolesti, a ja volim što sam zdrav.

-Leni, dolje nema autohtonog stanovništva pa ne možeš oboliti od njihovih bolesti.

-To ti samo misliš. - Liana ga pogleda zabrinuto.

-Leni, znaš li ti nešto što ja ne znam?

-Žašto to misliš? – tiho se nasmijao.

Dvoumio se bi li joj rekao za rezultate najnovijeg pohoda u područje ledenoga pojasa na krajnjem jugu planete. Slučajno se zatekao u komandnoj prostoriji kad su im naučnici s tog područja poslali snimke velikih ledenih gromada u kojima se mogla nazrijeti sjenka bijela slična čovjeku. Najnovije pitanje koje su si svi postavljali bilo je gdje su svi ostali.

Ono što također ostaje nepoznanim je jest i to da nigrdje pa ni na, uvjetno rečeno, umjerenom pojusu nije pronađen nikakav trag građevine ili nekog drugog znaka civilizacije. Činilo se da planetu uspavano egzistira u očekivanju naseljenika.

-Pa dobro. – progovorio je, nakon nekoliko trenutaka tišine - dolje je sigurno netko nekada bio.

-Žašto bio? – prekinula ga je.

-Zato što je trenutno spremlijen u ledeni grob pa ne može biti. Zato je bio. Prošlo vrijeme. Razumiješ?

-Hajde, pričaj još.

-Nemam ti što više pričati. Više će se dozнатi kad to što je dolje izrežu iz leda i otope. Problem je što ledenu gromadu moraju dopremiti na brod jer laboratorij u bazi još nije u funkciji.

-Što je to? Tko je to? Moram to vidjeti!- Liana je bila još odlučnija u svojoj namjeri da se sutradan nade na mjestu dogadaja.

Nakon što je Leni sigurno uveo njihov mali brod u prostor namijenjen pregledu i rekonstrukciji letjelica koje su imale dodir s mrtvim prostorima, Liana je iskočila i nestala negdje, ne obznavanju mu gdje će biti.

Leni i Liana nikada nisu vidjeli Zemlju, planet sa kojega su potekli, osim, naravno, u trodimenzionalnim prikazima koje su upijali kao djeca. Postojala su pitanja na koja nikada nisu dobili odgovor. Jedno od najčešćih bilo je zašto je, unatoč svim genetskim modifikacijama koje se izvode rutinski, ljudski vijek. Ni dva njihova života ne bi bila dovoljna da ikada ugledaju taj predmet svojih skrivenih snova.

Rođeni iz zamrznutih embrija čiji je genetski kod bio prilagođen uvjetima života koji su daleko premašivali svojstva njihovih roditelja, od rođenja u prilagođenom inkubatoru, smatrali su se bratom i sestrom, iako im roditelji nisu bili ni u kakvoj vezi.

Unatoč svojim različitostima, ne samo u izgledu, već i u psihičkim osobinama - ona je, naime, bila zvrkasta, ludo hrabra, ponekad nepromišljen, visoka crnka duge kovrčave kose i izrazito zelenih, mačjih očiju čiji je pogled prodirao u dubinu duše, dok je on bio suhonjavni intelektualac kojem je pepeljastoplava kosa već početkom tridesetih počela bježati s glave pa mu se čelo produžilo gotovo do tjemena i koji je šedio svoj razložni smedi pogled i uglavnom gledao ili u konzolu

pred sobom, ili u nešto u svojim rukama koje su uvijek držale neki od dragocjenih instrumenata - oni su se, na neki čudan način, privlačili.

Bilo je pitanje dana kad će se njihovi bratski osjećaji početi pretvarati u nešto više. Iskreno, na brodu kojim su putovali nije bilo gotovo nikoga njihovih godina, a glava boli od starih, sijednih i mudrih brada koje su posjedovale nemjerljivo znanje, ali nisu bile pogodne ni za što drugo.

Leni je lijeno prstom vrtio veliki globus, kada je Liana uletjela u njegovu kabinu.

-Opel se igraš! Hajde, pokreni već jednom tu svoju lijenu guzicu. Dobila sam dozvolu za napuštanje položaja. Idemo na južni pol.

Bjelina ledenog prostranstva zabljesnula je Lianine oči i ona na trenutak nije vidjela. Tada je, u izmaglici, ugledala malu skupinu istraživača koja se motala oko nečega što je podsjećalo na ledenoga patuljka.

Lik koji se prikazao pred njima podsjećao je na dijete od kojih pet, šest godina. Uzrastom. Sve ostalo nije sličilo čovjeku. Velike, uglašle oči koje su zurile u njih kroz ledeni obruc bile su tamne i ispresjecane svjetlim nitima nalik mreži. Kapci na njima ili nisu postojali, ili su nestali tijekom vremena. Uši su stršale iz nečega što je podsjećalo na naborani vrat starca, stupajući se s golom kožom na tjemenu.

-Ovako ćeš ti izgledati za koju godinu.- bocnula je Lenija.

-Sram te bilo. Ti mene mrziš!- pobunio se.

Na malenom su se biću jasno očrtavali mišići na rukama i nogama. Kako su bili podjednako razvijeni, a ruke su bile poduze, zaključili su da se biće kretalo četveronoške. Tijelo bez ikakva traga dlaka. Jedini ustupak razumnom ponašanju, onaj koji je dokazivao da ovo ni u kom slučaju nije bila životinja, bio je smotuljak papira ili nečega sličnog -biće ga je čvrsto stiskalo u rukama.

Cijela ta slika koja se pokazala pred njihovim očima doista ih je zaintrigirala. Postojalo je bezbrije pretpostavki o tome kako se „ovo“ našlo ovdje.

-Meni se čini da je jedno stvorene bilo iznenadenjem nekom katastrofom koju nije moglo predvidjeti. Pokreti u kojima je zaledeno otkrivaju uzaludan pokušaj da se od nečega zaštiti. I oči -ovako širok otvorene, iako bez sjaja života, odaju strah... I još toliko toga.

-A što li mu predstavlja ovaj smotuljak u ruci? I gdje su ostali njegove vrste? I zašto nema građevina? Gdje je stvorene živjelo? Čime se hranilo? – zasula ih je pitanjima.

Voditelj se ekipe uhvatio za glavu.

-Govori li ona uvijek ovoliko?

-upita Lenija.

-I više. – odgovorio je, uz stidljivi smješak.

Onajevijek bilao je postavljalj pitanja. A on je čekao. I zaključivao.

-Leni, uzmi šator i hranu. Idemo u potragu. Hoću razjasniti ovo prije nego li se vratim na brod.

-Zar ne možeš čekati da to učine oni koji su stručni za pronalaženje odgovora?

-Mogla bih čekati do beskonačnosti. Gospodi se ne žuri. Ionako će ovoga jadnika proučavati godinama u laboratoriju. Djeca su dobila novu igračku. Miševi im više nisu zanimljivi. Hoću svog osobnog laboratorijskog miša, ali u prirodnom okolišu. Ako nećeš sa mnom, reci to odmah.

PRIČA

- A kako da te pustim samu? – gundao je i na leđa vraćao naprtnjaču s opremom koju je odložio kad su stigli do ekipe.

Uzalud se radovao da će ovdje ostati i vratiti se s njima na brod. Njoj tako nešto nije padalo na pamet.

Sumrak se brzo spuštao nad njih. Krečući se danima prema sjeveru, uspjeli su dodirnuti rubove šumskoga pojasa kojim su se sada kretali. Šuma, sastavljena od visokih stabala čije su krošnje sakrivale pogled na nebo, pružala je sigurno sklonište od sunca koje je danju zagrijavalo zemlju do neizdrživosti. Sreća da je Leni, razuman kao i uvijek, ponio sobom šator od materijala koji je bio otporan na toplinu i imao ugrađen uredaj za klimatizaciju. Bez njega bi već odavno dehidrirali. Tekućine je ovdje bilo malo. Izgledalo je kao da je sva voda s Planete pobjegla na ledeni južni pol. Tek bi ponegdje čuli žubor nečega što je mogla biti rijeka, ali bi se ubrzo razočarali. Ništa osim obične obmane. Jedino što im je davalo malo osvježenja bila je ranojutarnja rosa. Dragocjene su kapljice sjale na velikim listovima udaljenih krošnji, čineći tako sliku krajolika kojim su prolazili ne samo nestvornom, već i očaravajućom.

Nisu pronašli ni traga bilo čemu što je nekada moglo biti živo. Iz njihove se perspektive činilo da se stvorene ovdje našlo sasvim slučajno i neočekivano.

- Bilo bi najbolje da se vratimo na brod. – napokon je prigovorio Leni.

- Ne dolazi u obzir. Još nam je preostalo vremena do povratka. Naša nas letjelica čeka na istome mjestu.

- Nije u pitanju letjelica. Meni je dosadilo. Mrzim ovo mjesto. Želim udobnost svoje kabine. Želim normalan obrok u kome ću uživati bez pomisli na to da će me netko napasti.

- Leni, ovdje nema života. Nema ničega osim ovih stabala i trave po kojoj gazimo. Jesi li primjetio da nema ni mrava ni ostalih insekata?

- To smo znali i prije. Da nisu zaboravili ponijeti opremu potrebnu za bazu i da onim idiotima iz laboratorijske nije bilo dosadno pa su iskopali „ono“, sad bih uživao u bazi. Baš bih uživao.

- Leni, jesam li ti rekla da si dosadan? Uostalom, ako želiš, vrati se sam. Ja svakako idem dalje.

Leni nije odgovorio, kao ni toliko puta prije. Nastavio je tapkati za njom. Rukom je u džepu opipavao komunikator. Razmišljao je kako će prvom prilikom kad se ona malo udalji pozvati brod. Zamolit će kapetana da joj naloži...

- Leni, dodi ovamo! Brzo! – uzviknula je i mahnula prema njemu, uspravivši se iz grmlja u koje je ušla iz samo njoj poznatog razloga.

Potrcalo je k njoj i naglo zastao. Pred njim se pojavilo malo udubljenje u zemlji, jedva dovoljno veliko da se u njega može skloniti malo dijete. Na najnižem se dijelu udubljenja nalazio otvor, taman i prijeteći.

- Nadam se da ti ne pada na pamet da uđeš?

- Nego što? Stajati ovdje i čekati da se netko drugi toga sjeti? Rekla sam ti. Želim svoje malo biće.

- A tko ti garantira da ćeš ga baš tu naći? I, ako ga i nađeš, znaš dobro da na planeti svo ovo vrijeme koliko smo ovdje nije pronađen niti jedan trag života. Ako je dolje, mrtvo je. Uz malo sreće, pronaći ćeš kostur.

- Brrr. Al si morbidan! – nasmijala se, glumeći strah.

Liana skine rukavice i golim rukama počne otkopavati ulaz koji se, uslijed vremenskih nepogoda, pomalo urušio. Nakon nekog su vremena pred njima osvanula vrata od neke nepoznate vrste metala. Posljednje su se zrake svjetlosti odbijale od njihove površine. Kako brave nije bilo nigdje, ona lagano gurne. Pojavio se otvor kroz koji su mogli ući.

- Ti stvarno... – počeo je

Nije mu odgovorila. Nestala je u unutrašnjosti, dok je on zabezecknuto gledao za njom

- Liana! Liana, čekaj! – prošaputao je i rukom proširio otvor.

Tama se spustila oko njega. Tama se otvorila pred njim. Kroz ravan je i uzak hodnik kojim je bio prisiljen hodati pognut, dopiralo treperavo svjetlo koje je Liana ostavljala za sobom. Upalio je malu svjetiljku i ogledao se oko sebe. Zidovi koji su ga okruživali bili su izrađeni od uglačane stijene. Gotovo da je bio siguran da je cijelo čudo izdubljeno u jednoj stijeni.

Liana je tihom pjevušila. Njen se glas odbijao od stijene i dolazio k njemu poput šapta vjetra u krošnjama.

Iznenada je svjetlo pred njim nestalo.

- Liana, gdje si, za Boga! – uzviknuo je i potrcao.

- Kukavico! – nasmijala mu se u lice, iskočivši pred njega iz hodnika koji se sada razdvajao u dva smjera.

- Ti nisi normalna.

- I to je nešto što već odavno znam. Otkrivaš mi toplu vodu. Nego, dodi da ti nešto pokažem.

Uhvatila ga je za ruku i naglo povukla za sobom.

Prostorija koja se pred njim pojavila nikako se nije mogla ovdje naći. Tu joj nije bilo mjesto!

- Gospode! – uzdahnuo je.

Tisuće je lampica neumorno bljeskal po konzolama koje su se protezale cijelom širinom trokutastih zidova. Visoko nad njima, kroz uski otvor koji se morao nalaziti u nekoj od krošnja poređ koje su prošli, dopirala je svjetlost tisuća zvijezda. U sredini prostorije nalazio se stroj koji je tihom zujao, javljajući da je još uvjek u funkciji. Jedna jedina stolica koja se lako mogla pretvoriti u ležaljku, stajala je naslonjena na zid pored vrata.

- Sto to znači, što misliš? – upitao je.

- Pa i sam vidiš. Upravo smo pronašli mjesto odakle potiče naše majušno stvorene. Ovo je njegov dom.

- Kako znaš da ih nema više?

- Opet postavljaš blesava pitanja. Već bismo ih odavno otkrili.

- A možda i ne bismo.

- Zašto?

- Što misliš, dopiru li signali s ovog mjeseta do našeg broda?

- Normalno da da.

- E, vidiš, varaš se. Provjerio sam još kod ulaza, kako zaštitno polje blokira sve signale. Mi smo dsjećeni od ostatka ekipe.

- Jesi li pokušao stupiti u vezu preko satelita koji smo ostavili u nižoj putanji?

- Ništa. Rekao sam ti.

Lianasenjeninajmanjezabrinjavala. Znala je da će on pronaći rješenje. Ona je sve ovo htjela proučiti prije no što mjesto prepusti drugima. Konačno je pronašla način na koji će se udaljiti od drugih. Dosadilo joj je da bude tudi potrčko i čini sve što joj drugi nareduju. Leni ju je mogao razumjeti, nebrojeno se puta našao u istoj situaciji.

Prošetala je prostorijom koja je bila

ugodno osvijetljena. Sa strahopoštovanjem je dotakla tipku na najbližoj konzoli koja je sijala zeleno. Namjera joj je bila skinuti nepostojeći sloj prašine, ali je naglo trgnula ruku kad se iz hodnika za njima začuo tih tih šum.

- Sto si to sada učinila!

- Ništa. Samo sam...

Leni je potrcao niz hodnik. Ubrzao se vratio, a u očima mu je mogla pročitati silan bijes. Tako nešto za njega je bilo potpuno neuobičajeno.

- Krasno. Sad si nas još i zavorila u ovu grobnicu.

- Vjerujem da se vrata mogu i otvoriti. – pokušala je ublažiti posljedice nepromišljenosti.

- Aha, baš. U svakom slučaju, ležaj je moj, ti se snadi.

- Leni, kakav si ti to kavalir?

- Nikakav. I nimalo me ne peče savjest. I još nešto -ti si nas u ovo uvalila, ti nas i izvuci. Ja neći prstom mrdnuti.

- Sintetička vlakna, prilagoden viziri, sakupljač energije... Meni se čini da znam što je onaj stvor. – prošaputala je.

Leni se pravio da spava. Na ove je riječi ipak digao glavu s naslonu stolice.

- Daa?

- Ono je robot. I to ljudski. Ljudi su bili ovdje. Ovo je baza.

- Ne budali. Da se itko ovdje iskrcao, ne misliš li da bi o tome postojali službeni podaci?

- Nisam sigurna. Uvijek su postojali pustolovi koji su sve radili na svoj način. I sam znaš da se ne zna broja onima koji su nestaliiza granice postojanja.

- Aha. Upravo sam dobio još jedan naziv za to mjesto.

Liana je pritiskala dugmad u uzaludnom pokušaju da pronađe bilo kakav trag zapisanih podataka. Bila je sigurna u ono što govorи.

- A što ako je stanicu postavio netko s druge strane?

- Da, a ja sam Petar Pan. – nasmijao se.

Liana se okrenula i isplazila mu jezik.

- No, sad se baš ponašaš odraslo.

Nije mu odgovorila.

Sve se dogodilo iznenada. U jednom su se trenutku svadali, u drugom se prostorijom prolomio pisak koji ih je natjerao da zatvore uši. Pisak nije prestajao.

- Sto si, do vraga, sad učinila? – vikao je.

- Ništa, majke mi. – odmahivala je glavom.

Otvor nad njihovim glavama počeo se polako, ali sigurno zatvarati.

Gledali su se u očaju, svjesni da ovim prostorima vladaju sile koje oni ne razumiju.

Kad se otvor potpuno zatvorio, pojačalo se osvjetljenje. Pisak je prestao naglo, kao što je i počeo.

- I što ćemo sada?

- Čekati.

- Ma da, a tko će nas pronaći?

- Ostavili smo za sobom ucrtanu rutu. Nije to valjda neki problem za naše istraživače? – Liana je još uvjek bila optimistična.

- Bilo bi to u redu kada bi naše skretanje s putanje kad smo otkrili ulaz bilo zabilježeno.

- Leni, nisi valjda...

- Nisam razmišljao kad sam za tobom ušao u prolaz.

PRIČA

Na brodu se oglasila uzbuna. Nešto se u prostoru tihog ubojice dogadalo. Promatraljući ovako, sa sigurne udaljenosti, činilo se da se prostor iza kojega nije bilo zvijezda nabire i mreška. Kapetan je, u skladu sa svojim ovlastima, donio odluku da se sve ostavi i da se što prije napusti orbita oko Planete.

- Najbolje bi bilo skočiti što dalje, čini mi se da ni ova Galaksija više nije sigurna.

Nitko se na brodu nije sjetio dvoje tvrdoglavaca koji se nisu dali dozvati. Posada se uzbunila tek kad je Lianino mjesto za konzolom za komunikaciju ostalo prazno, no tada je već bilo prekasno. Brod je bio predaleko. Iz sigurne su udaljenostipromatrali kako Galaksija koju su istraživali polako, ali sigurno nestaje iza zamišljene granice. Stajali su sve dok i posljednji tračak svjetlosti nije nestao u ništavilo, a s njim i Leni i Liana. Jedini trag koji je ostao i koji ih je podsjećao na Planetu bio je robot izrađen od nepoznata materijala, s tragovima organskih dijelova čiji im je genetski trag ostao nepoznat.

Liana se lijeno rastegnula u sjedalici – ležaljci. Leni joj je ipak, nakon nekog vremena, prepustio mjesto.

- Dušo! – pozvala je tiho. – Nisi li malo gladan?

- Ja sam uvijek gladan, ali ne znam što bih ovdje mogao naći jestivo, a da nije tisućljećima staro.- odmahnuo je rukom.

- To sam riješila. Ne baš ja, ali netko drugi jest. Otvori ormarić sa svoje lijeve strane.

Leni je pogleda i namršti se.

- Hoćeš reći da već odavno znaš za hranu ali mi nisi htjela ništa reći

- Pa da mi sve pojedeš!!!

Leni je otvorio vratašca. Pred njim se pojavila ogromna zaliha nekvarljive hrane prilagodene duljem boravku u Svetmiru. Nije okljevao. Otvorio je prvi omot koji mu se našao pod rukom, otkinuo mrvicu i stavio u usta.

- Nije loše. Upoće nije loše. Zar ti nećeš? – okrenuo se prema njoj i upitno je gledao.

- Ne pada mi na pamet. Hoću se prvo osvjedočiti da tebi neće ništa biti. Ti i tvoj želudac bili ste mi garancija da će zamka uspeti.

Unatoč tome, Leni nije htio ispljunuti hranu. Njemu je bila dobra.

Upravo su uživali u obroku, pronašli su i vodu za piće, kapljala je iz gole stijene u malom hodniku, kad se otvor nad njima iznenada počeo otvarati. Zrake sunca naglo su nahrupile unutra i osvijetlile stroj u sredini prostorije. Stroj je veselo zabrunđao i pojčao snagu. Oboje su potrcali prema izlazu, u strahu što će ih tamо dočekati. Pojma nisu imali što se vani dogadalo u ovih nekoliko dana koliko su proveli u potpunoj izolaciji jer nikakvi svukovi izvana nisu dopirali do njih, a instrumenti su im i dalje bili nepoznati.

- Leni, vidi! Vrata su otvorena.

Gurnula je glavu kroz otvor. Svjetlost ju je zabljesnula i na trenutak joj se zavrtjelo u glavi. Tada je hrabrije gurnula vrata i izišla. Leni se polako vukao za njom.

Sve je izglesalo kao i prije, bar im se tako činilo. Doduše, neke su se promjene vidjele na lišću i travi, kao da su u trenutku uvenule i ponovno izrasle, ali nisu mogli biti sigurni.

Leni se popeo iz udubine i stao

na rub šume. Pritiskao je dugmad na komunikatoru i vikao u njega. Uzalud. Vraćao mu se odjek njegova glasa, kao da se nalazi ispod neprozirne, nevidljive kupole.

Liana je gledala nešto visoko nad njima.

Tada je i on podigao pogled.

S jedne strane sjala je ogromna, crvena kugla, dok su s druge strane svoju prigušenu, srebrnkastu svjetlost na malu planetu bacala dva mjeseca. Dva mjeseca kojih prije nije bilo na njihovu nebu...

ZNANOST

Otrovi

Autorica: mr. ph. Ivana Božić
(uz malu pomoć sestre)

Općenito o otrovima

Po definiciji, otrovi su svaka tvar, biljka ili životinja koja u dovoljno malim količinama može izazvati smrt ili oštećenje organizma ako se proguta, udahne ili apsorbira kroz kožu. Količine moraju biti dostatno male jer i kuhijska sol (NaCl), ili čak voda, mogu biti smrtonosne u velikim količinama.

Toksičnost se najčešće izražava kao srednja letalna doza LD₅₀, odnosno kao ona količina otrova, primjenjena jednokratno, koja u ispitivanom uzorku ubije 50% ispitivanih životinja.

Nazivlje potječe iz grčkoga jezika. Toxicon označava luk kojim su se odapinjale strijеле. Toxeuma je strijela, a toxicos otrov koji se stavlja na vrh strijele da bi ona bila smrtonosnija.

Protutrov je svaka tvar koja neutralizira djelovanje otrova ili ima njemu suprotan efekt te mu time poništava učinak

Povijest otrova

Otrovi su oduvijek zvani oružjem kukavica zbog hladnokrvnog planiranja i produživanja patnje. Koristili su ih već prvi ljudi prilikom lova (npr. tubokukarin). Znanje o otrovima, kao i o lijekovima, bilo je rezervirano za istaknute članove zajednice, šamane, plemenske iscjelitelje i sl.

Prvi je pisani trag, koji datira u 4500. godinu pr.Kr., iz Mezopotamije, a potječe od Sumerana koji su otrove vezali uz božicu Gula, vladaricu čarolija. Nadalje, i u Egiptu su poznivali otrovne biljke i otrove poput bakra, arsenika, olova, opijuma... Egipćani su uspjeli ovladati umijećem destiliranja pa su i ekstrahirali otrov iz ploda breskve, a otrov je bio primjenjivan i kao kriminalno oružje. I stari su Grči poznivali arsenik, ali i druge otrovne tvari kao što su olovo, bakar, živa, zlati i srebro. Od biljnih otrova najvažnija je bila kukuta koja se često koristila, bilo kao sredstvo za plemenito samoubojstvo, bilo kao službena kazna - njome je pogubljen i Sokrat. Spominje se i u Perziji oko 405. g.pr.Kr. te u Rimu oko 331. g.pr.Kr. Neron je koristio cijanid kako bi pogubio neželjene članove obitelji. Kineski običaj Chou Ritual postoji i danas, a sastoji se od pet otrova od kojih su poznata ova četiri: živa, arsenik, bakar sulfat i željezo(II)-željezo(III)-oksid (magnetit). Navedeni otrovi sagorijevanjem daju pare koje se primjenjuju izvana.

U srednjem su vijeku ljekarnici bili ti koji su imali glavnu ulogu u proizvodnji i prodaji otrova. Najčešće su u upotrebi bili arsen, cijanid, strihnin, opijum, atropin, akonit i teški metali. S obzirom da nije bilo forenzike ili toksikologije koji bi mogli dati dokaze o prisutnosti trovanja, ono se proširilo, kao i metode zaštite, od kojih su neke uključivale rog jednoroga i nosoroga, kalcificirane kosti žaba, dragu kamenje, amajlje, talismane i, naravno, napitke.

Kroz 14. i 15. stoljeće trovanje je postalo prava umjetnost. Talijanski su alkemičari shvatili da kombiniranjem otrova mogu dobiti smrtonosnije oružje. Najpoznatiji alkemičari toga doba bili su članovi obitelji Borgia. Tako je Cesare otrovao svoga oca, papu Aleksandra VI., već tada popularnim

Borgijinim receptom koji je, uz druge sastojke, zasigurno sadržavao i arsen. Do 17. se stoljeća u Veneciji i Rimu otvaraju škole za trovanja, a osniva se i "udruga" alkemičara zvana Vijeće desetorice. Vijeće bi se, za određenu svotu novaca, pobrinulo ukloniti bilo koju osobu. Tada se pojavljuje i naše gore list, Dubrovčanin Ivan Stojković, zvan John of Ragusa, koji se, tvrdnjom da vlastitom kolekcijom otrova može ukloniti bilo koga iz društva, suprotstavlja Vijeću. 1589. godine čak je izdana publikacija nazvana "Neopoliani Magio Naturalis" u kojoj se opisuju razne metode trovanja, a posebno trovanje vinom koje je u ono doba bilo najpopularnije. Porta, autor spomenute publikacije, daje formulu za "Veninum Lupinum", smjesu otrova koja se sastoje od akonita, tise, kaustičnog vapna, arsena, gorkih badema i stakla u prahu. Ipak, najozloglašeniji trovač 17. stoljeća bila je žena zvana Toffana. Njezin se recept, otopina pod imenom "Aqua Toffana", prodavala u epruveticama koje su predstavljale svece, najčešće sv. Nikolu iz Barija, a sadržavala je arsen. Prodavala ih je pod kriškom kozmetičkih pomagala, a na taj je način pomogla smrt šestotinjak ljudi, najčešće muževa.

U 16. se stoljeću trovanje širi u Francusku. U Parizu je oko 1572.g. bilo gotovo 30 000 čarobnjaka, a trovanje je postalo epidemija, kao i sam strah od trovanja. Iz tog je razloga Henry IV. za posjetu Louvreu jeo samo jaja koja je sam skuhao i ogulio te pio samo vodu koju je sam izvukao iz rijeke. Godine 1662. Luj XIV. konačno donosi zakon o zabrani prodaje arsena, osim osobama koje ljekarnici osobno poznaju te uvodi upotrebu registara u koje se upisuje tko i zašto treba otrov. Trovanja su se javljala i na engleskom i španjolskom dvoru.

I vitorijansko je doba obilježeno epidemijom trovanja. Arsen i strihnin su i dalje bili dostupni, a novinari su znatiželjno pratili slučajeve trovanja koje postaje pomodan zločin. Toj je modi pridonijela i pojava životnog osiguranja - kako bi se tko osigurao, tako bi se i počeo bojati za vlastiti život. Toksikologija je i dalje bila nepouzdana, a njezin je razvoj započeo krajem 19. stoljeća. Najpopularniji otrov i dalje je arsen koji se koristi kao sastojak pudera za lice te za deratizaciju. Naposljetku je narastao i broj zakona koji reguliraju otrove pa je postalo vrlo teško nabaviti otrovne supstance.

U 20. stoljeću, procvatom toksikologije, forenzike, obrazovanja..., započinje demistifikacija otrova. Doduše, trovanja nikada nisu bila na višim razinama, zahvaljujući industriji, agrikulturi (godišnje se upotrijebi 2,5 milijuna tona pesticida), petrokemiji, farmaciji... Mnoge setoksinetvare koriste bez znanja o posljedicama koje mogu izazvati, ali se istovremeno strogo kontrolira izloženost zanimanjem otrovima, između ostalih i olovu, živi, anilinu. Najviše je namjernih, ali i slučajnih, samoubojstava tijekom prošloga stoljeća izvedeno paracetamolom koji se može kupiti u ljekarni. Ubojstva se i dalje izvode arsenom, rjeđe cijanidom koji se u II. svjetskom ratu u tekućem obliku koristio kao sredstvo samoubojstva u slučaju da vas neprijatelj uhvati. Upotrijebili su ga i Göring, Hitler i Eva Braun. Započeo je i novi trend: upotreba dotad nepoznatih otrova te promjena načina primjene.

U drugim se kulturama u lovnu i dalje koriste otrovane strijеле. Najčešće se pritom koriste biljke (rođovi Antiaris, Strychnos i Strophanthus, biljka Antiaris toxicaria) koje uzrokuju paralizu, konvulzije i srčani zastoj. Zanimljiv je i otrovni kukac iz pustinje

Kalahari čije ličinke lovci nanose istiskanjem blizu vrha strijеле, da se i sami ne bi uboli.

Potrebno je spomenuti i Sovjetski Savez koji je započeo s testiranjem otrovnih plinova u plinskim komorama, kao i s istraživanjem mnogih otrova te stvaranjem novih, smrtonosnijih spojeva. Glavni istraživač u tom polju, Mairanowsky, provodio je likvidaciju Ciklonom-b i antraksom. Ludi Rusi...

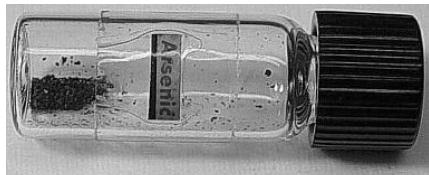
Neka od najpoznatijih trovanja uključuju: Sokrata (399.pr.Kr.), Kleopatru (samoubojstvo ugrizom "egipatske kobre", Vipera aspis, 30.pr.Kr.), Adolfa Hitlera i Eva Braunu (samoubojstvo cijanidom, kao i Himmler i Göring), Aleksandra Velikoga, Charlesa Darwina (Fowlerovom otopinom koja sadrži arsen), Napoleona Bonapartea (arsenom u zdjnim tapetama), Yassera Arafata (pod sumnjom), Viktora Juščenka (navodno trovanje dioxinom, herbicidom korištenim u Vijetnamskom ratu).

Najpoznatiji otrovi

ARSEN

Kroz stoljeća se arsen koristio u kriminalne svrhe više od svih ostalih otrova. U 8. ga je stoljeću arapski alkemist Hayyan pročistio i dobio bijeli prah, gotovo bez mirisa i okusa - zloupotreba je mogla početi. U 19. su ga stoljeću žene koristile kao puder za lice. Fowlerova se otopina (1% NaAs) koristila za razne bolesti, a organske su soli arsena i prvi farmaceutski antibiotici. Organski arsen koristio se i u II. svjetskom ratu kao kemijsko oružje koje je uzrokovalo nadraženost kože i iritaciju dišnih putova. Kod trovanja se najčešće miješao u hranu, piće ili lijekove.

Dva do četiri tjedna po unosu u organizam, arsen se ugraduje u kosu, nokte i kožu. U prirodi se nalazi u tlu, rudama

i mineralnim vodama, a utvrđena je i njegova kancerogenost (pluća, koža, jetra, bubrezi, mjehur). Toksična doza za čovjeka iznosi 200 – 300 mg. Simptomi akutnog trovanja pojavljuju se nakon samo trideset minuta, a uključuju povraćanje, mučninu, abdominalnu bol, proljev, konvulzije, zatajenje bubrega koje vodi u šok, smanjen volumen krvne plazme te direktnu toksičnost na srčani mišić. Ako osoba ne umre unutar nekoliko sati od trovanja, može umrijeti i za nekoliko dana, uslijed zatajenja bubrega ili jetre. Kod kronične se izloženosti javlja crvenilo kože, krhki nokti s Meeovim linijama, čelavost, edem lica i članaka...

U svakom slučaju, dijagnoza se teško postavlja. Akutno se trovanje vidi na testovima urina te analizom tkiva kože. Na taj je način, 140 godina nakon njegove smrti, otkriveno da je Napoleon Bonaparte otrovan. Specifičnog protutrova nema – Britanci su u II. svjetskom ratu koristili dimerkaprol, ali se uz njega vežu brojne nuspovjave pa nema opravdanja za liječenje kroničnog trovanja.

CIJANID

Sastojak je gorkih badema, lista lovora, višnje i manioke, poznatih otrovnih biljaka od davnih vremena. Da je cijanid uzrok otrovnosti ovih biljaka otkriveno je

ZNANOST

tek u 18. stoljeću. HCN je tekućina koja na sobnoj temperaturi brzo isparava, a koriste se i natrijeva i kalijeva sol. Letalne doze su 50 mg za kiselinu i 375 mg za soli. Primarna meta koju pogoda je mozik. Simptomi uključuju ubrzano disanje, nesvjetlicu, glavobolju, mučninu i komu. Nema ih kod namjernog trovanja jer smrt nastupa u roku od tridesetak sekundi.

RICIN

Ricin je protein biljke uljarice *Ricinus communis*. Otrvna je cijela biljka, a najviše sjemenke: do tri sjemenke mogu biti fatalne za dijete, dok su za odrasloga čovjeka dvije do četiri otrvne, a osam sjemenki fatalno, što znači da je 1 mg/kg mase dovoljno za smrtni ishod. Primijenjen u krvotok, fatalan je već i milijuntin dio težine. Ricin spada u najjače biljne otrvne, a čak je dvaput jači od otrova kobre. Toksični efekti razvijaju se unutar 2 – 24 sata. Počinje s bolom, povraćanjem i proljevom, a unutar nekoliko dana dolazi do jake dehidracije, žedi, glavobolje i moguće smrti zbog hipovolemijskog šoka. Temperatura prije smrti naraste i uzrokuje karakteristično drhtanje. Smrt nastupa u iscrpljenosti i grču. Nema protuotrova, daje se simptomatska terapija.

STRIHNIN

Strihnin je alkaloid biljke *Strychnos nux vomica* koja raste u Indiji, Šri Lanki i Australiji. Otkriven je 1818. godine, iako se biljni ekstrakt koristio i ranije. Stimulira salivaciju i lučenje kiseline u želucu pa se koristio za povećanje apetita, a i danas služi kao homeopatski lijek. U 19. je stoljeću bio vrlo dostupan u ljekarnama pa se njegova primjena širila. Postojala je i medicinska pretraga, strihninska neuronografija, pri čemu se mala količina strihnina ubrizgava u određeni dio mozga ili moždine te se prati odgovor organizma i veze među njima. Smrtonosna je doza od 5 mg/kg težine, tj. od oko 350 mg za odraslu osobu. Simptomi trovanja počinju nakon dvadesetak minuta, a uključuju snažne kontrakcije mišića, konvulzije i smrt koja nastupa prestankom disanja zbog spazme i paralize respiratornih mišića. Dijagnoza trovanja strihnom teško se postavlja prije razvoja forenzičke (danasa se odmah vidi u jetri i bubrežima) jer mnoge bolesti imaju slične simptome, na primjer tetanus. Kao protuotrov daju se sedativi (barbiturati) i miorelaksanti te, eventualno, umjetno disanje.

MORFIJ

Kao dio opijuma (sok nedozrelih makovih glavica), koristi se od davina kao lijek, popravlja raspoloženje i služi kao "tonik za sve" kod Hipokrata. Britanci su ga u Kini mijenjali za čaj i svilu, a kada je kineska dinastija Ching pokušala zabraniti njegovu upotrebu, započinje Prvi opijumski rat (1839.-1842.). Paracelzijus ga je prvi pomješao s alkoholom i dobio "loandananum tincturu". Godine 1803. Serturner je u Njemačkoj izolirao morfij te mu, nakon ispitivanja na sebi i dobrotoljcem, nadjenuo ime po Morfeju, grčkom bogu sna. U londonskoj bolnici St. Mary 1874. godine otkriven je diacetilmorfín, poznat i kao heroin, te je korišten u liječenju ovisnosti o morfiju.

Morfij se veže za opijatne receptore u mozgu, jednako kao i prirodni hormoni sreće – enkrfalini i endorfini. Kod nekorisnika smrtonosna je doza od 30 mg, a kod ovisnika je ona višestruko veća. Simptomi trovanja su analgezija, mioza – suženje zjenica, smanjena

frekvencija disanja s depresijom disanja kao vodećim uzrokom smrti. Ako je dijagnoza brzo postavljena, kao protuotrov koristi se antagonist nalokson. Više se koristi kao sredstvo za samoubojstvo nego li ubojstvo pa je tako u Velikoj Britaniji u razdoblju od 1876. do 1890. godine bilo 543 smrti trovanjem morfijem, tek dva ubojstva (i to dojenčadi), dok ostalo otpada na slučajno trovanje te 30% samoubojstava. Navedeno čini čak 40% svih trovanja u tom periodu. Uz morfin je vezana i priča o najmasovnjem ubojici svih vremena, doktoru Shipmanu iz Londona koji je ubio barem 256, ponajprije starijih, žena, a broj se penje i do 1000, ako se uzme da je ubijao tijekom trideset godina radnoga staža. 2000. godine je osudjen na petnaest doživotnih kazni zbog ubojstava petnaest osoba. Treba spomenuti i da istraga protiv njega još traje, a doktor se –ne osjeća krivim.

Otrovno bilje

ATROPA BELLADONNA – Velebilje – Vučja malina – Deadly nightshade

Biljka nosi ime po Atropi, jednoj od tri mitološke boginje koje, po vjerojanju starih Helena, sijeku konce našega života, određujući čas naše smrti. Atropis znači neminovan, dok naziv belladonna potječe iz 16. stoljeća kada

su je u Veneciji žene koristile u kozmetičke svrhe, kao destiliranu vodicu kako bi im zjenice bile raširene, a one time ljepe. Otrvni su svi dijelovi kada se progrutaju, a najviše bobice. Aktivni sastojci uključuju tropa alkaloid (od kojih je najvažniji hiosciamin), zatim skopolamin i tragovi atropina. Ovi alkaloidi uzrokuju depresiju sekrecije respiratornog sustava, snizuju puls i šire zjenice. Pri konzumaciji većih doza javljaju se halucinacije, ubrzan rad srca i iznimani umor. Toksične ili smrtonosne doze uzrokuju brz puls, žed, suha usta, teško gutanje, nemir i umor, glavobolju, suhu vruću kožu, halucinacije, konvulzije, ataksiju i komu.

ACONITUM NAPELLUS – Modri jedić – Wolfsbane – Monkshood

Ova se biljka koristila kao otrov za strijele u starih Kineza, od koji potječe i naziv prema riječi akontion, što znači strelica. Svi dijelovi su otrovni, a najviše vrijede i korijenje, i to najjače zimi. Otrvnost potječe od akonita. Fatalna doza alkaloida je 1 - 6.5 mg, a cijela biljka sadrži 1 gram. S obzirom da ima jake lokalne efekte (gorki okus, toplina u jeziku, konstrikcija cijele usne šupljine i ždrijela, mučnina), ne spada u česte otrove kojima se vrše ubojstva. U prilog mu ide tek to što simptomi trovanja podsjećaju na koronarnu bolest arterija pa se tome može pripisati smrt. Spomenuti simptomi uključuju bol u prsim, usporen i nepravilan puls, gubitak govora, mučninu, povraćanje i smrt uslijed zatajenja disanja. Uz aktivni ugljen, protuotrov je atropin koji zaustavlja usporavanje rada srca.

COLCHICUM AUTUMNALE – Mrazovac – Meadow Saffron

Kolhicin je alkaloid i najvažnija djelatna tvar mrazovca koji ga sadrži u svim svojim dijelovima. Najveća koncentracija otrova nalazi se u sjemenkama (0.2 – 0.8%) i lukovici (0.4 – 0.6%). Kolhicin je toksičan za gotovo sve ljudske organe. Toksični učinak očituje se u izazivanju proljeva, redukciji koštane srži, djelovanju na srčani mišić, poremećaju funkcije živčanog sustava te pojačanom ispadanju kose. Uzrok toksičnog djelovanja kolhicina leži u njegovu djelovanju na diobeni aparat stanice. Naime, kolhicin sprečava stvaranje diobenog vretena koje je neophodno za pravilnu diobu stanice. Smrtonosno je 7-60 mg kolhicina, a smrt nastupa zbog zatajenja srca ili pluća.

CONIUM MACULATUM – Kukuta – Poison Hemlock

Ovo je jedan ili jedini sastojak službenog atenskog otrova kojime su ubijeni istaknuti Atenjani, među kojima i Sokrat koji je bio natjeran da sam ispije otrov, zbog toga što je negativno utjecao na mladež Atene. Glavni djelatni sastojak je alkaloid koniin, a više ga ima u toplijim uvjetima. Može se uništiti grijanjem, odnosno kuhanjem, ali bolje je uopće ne riskirati. Simptomi trovanja su drhtavica, nekoordiniranost, raširene zjenice, slab rad srca, hladni udovi, koma i smrt uzrokovana zatajenjem disanja i usporenim radom srca.

TUBOKURARIN

Tubokurarin, glavni sastojak otrova kurare, biljni je alkaloid iz biljaka porodice *Strychnos*, otrov koji su primjenjivali amazonski Indijanci tako što su svoje strelice umakali u biljni sok koji je sadržavao ove spojeve. Takva bi strelica, i samo okrznuvši nekakvoga nesretnika, uzrokovala neminovnu smrt gušenjem jer bi došlo do oduzetosti mišića, među kojima i onih koji pokreću disanje (dijafragma, interkostalni mišići i skaleni). Tubokurarin je spoj iznimno komplikirane molekulske strukture, kao i sve njegove sintetske izvedenice. Upotrebljava se pri kirurškim operacijama (na srcu ili plućima) ili dijagnostičkim zahvatima (pri zahvatima koji uzrokuju snažne refleks, npr. povraćanje i kašalj; pri endoskopiji, na primjer), kada je potrebno umiriti neke fiziološke pokrete (npr. disanje) ili neke reflekske koji bi mogli ometati medicinski postupak.

Životinjski otrovi

BATRAHOTOKSIN

Žabe iz obitelji Dendrobatiidae poznate su kao otrovne žabe (Dart – Poison Frogs) jer ih je, kao otrov na strelicama za puhaljke koje su se koristile u lovnu na ptice i druge životinje, koristilo domorodačko pleme Choco iz Kolumbije. Koža ovih vodozemaca sadrži čak četiristo alkaloida raznih struktura, uključujući batrahotoskin, histrionikotoskin, pumiliotoksin i epibatidin. Batrahotoskin je najjači poznati životinjski otrov (250 puta jači od strihnina), a proizvodi ga dart-žaba *Phyllobates terribilis*. Samo jedna žaba ima dovoljno otrova da ubije 20' 000 miševa ili 10 – 100 ljudi jer je letalna doza jako niska i iznosi 1 – 2 µg/kg pa već dva zrna veličine zrnca soli mogu biti smrtonosna za čovjeka. Batrahotoskin ubija trajnim blokiranjem prijenosa signala sa živaca na mišice.

ZNANOST

TETRODOKTOKSIN

Tetrodotoxin je snažan neurotoksin čiji prototrot je još uvek nije pronađen. Naden je na nekim tropskim ribama (puffer fish-otrovna kuglasta riba), na tri vrste hobotnica (blue-ringed octopus-hobotnica s plavim prstenovima), nekim crvima... Pretpostavlja se da otrov dolazi od bakterija roda Vibrio, najčešće Vibrio alginolyticus, koje se nalaze ili na površini tijela ili u hrani iz vode. Vežući se za receptore, uzrokuje paralizu mišića te paralizom dijafragme uzrokuje prestanak disanja. Vrlo je jak otrov, otkrilike 1200 puta otrovniji od cijanida i iznosi LD₅₀ = 5 – 8 µg/kg. Pretpostavlja se da jedna kuglasta riba (puffer fish) ima dovoljno otrova da ubije tridesetak odraslih ljudi. Ime su dobile po tome što se, kada se osjećaju ugroženima, napuhnu i dva do tri puta više od svoje uobičajene veličine. Također, mogu neovisno miciati očima, a mnoge mogu mijenjati boju i uzorak, ovisno o okolini. Trovanje obično nastupa konzumacijom nepravilno pripremljene riblje juhe chiri i, ponekad, od sirovog mesa iz sashimi fugu. Tetrodotoxin ima i svoju upotrebu – koristi se za stvaranje zombija u voodoo obredima.

Najčešće, kroz oštećenu kožu u organizam unosi gotovo smrtonosna doza, što uzrokuje stanje slično smrti koje traje nekoliko dana, uz izostanak svijesti. Zatim se osobi daje prašak biljke roda Datura koja sadrži alkaloidne atropin, skopolamin i hijoscijamin koji izazivaju stanje slično delirijumu pa se osoba ne ponaša kao da je pod utjecajem svoje slobodne volje. Na taj se način njome može upravljati i osoba, uz usporenje kretanja, podjeća na zombija. Ime potječe od hajčanske riječi i ima značenje suprotno značenju božanstva. Po povratku u "normalno" stanje, osoba, uz mnoge druge poremećaje psihe, ima i amneziju, što se tumači kao povratak iz mrtvih.

PJEŠČANA EFA, *Echis carinatus*

Zmija zvana pješčana efa, *Echis carinatus*, živi na pjeskovitom terenu i kamenu Afrike, Indije i Bliskog Istoka. To je najopasnija otrovница i vjerojatno najveća ubojica među svim zmijama. Često živi u blizini ljudskih naselja, i to u kolonijama pa gdje god se nađe jedna, vjerojatno ima i mnogo drugih. Stanište joj je vrlo rasprostranjeno. Najveći primjeri ove vrste dosežu jedva 60 centimetara, ali ima izuzetno toksičan otrov, pogotovo za čovjeka. Izaziva krvarenja iz svih sluznica i sprečava grušanje krvi tako da se, na primjer, može iskrvariti i iz ranica koje nastaju pri brijanju. Osim toga, otrov izaziva i jaka oštećenja tkiva. Usprkos pravilnom liječenju, vrlo su česte i naknadne komplikacije djelovanja otrova pa smrt može nastupiti i 15 dana nakon ugriza. Za odraslog je čovjeka smrtonosna doza od 5 mg, a jednim se ugrizom ubrizga čak – 12 mg!

PUSTINJSKI TAIPAN, *Oxyuranus microlepidota*

Oxyuranus microlepidota, odnosno pustinski taipan, ima najtoksičniji otrov od svih zmija. Otrov ubrizgan jednim ugrizom može ubiti i do stotinjak odraslih osoba. LD₅₀ je 0.025 mg/kg. Živi u pustinjskim područjima Australije i nije agresivna tako da gotovo i nema ljudskih žrtava izazvanih ugrizom ove zmije.

CRNA MAMBA, *Dendroaspis polylepis*

Crna mamba nije tako nazvana zbog crnih ljušaka, već zbog crne usne šupljine. Iako nije najotrovnija, izaziva najviše straha

jer često napada prva, bez ikakvoga povoda. Pri napadu, mamba se prednjim dijelom tijela često izdigne visoko iznad zemlje pa nisu rijetki ugrizi u glavu i vrat čovjeka. Treba reći i da se objektu napada približava velikom brzinom, poluotvoreni ustiju te pritom glasno šisti. Iskusni lovci na zmije kažu da se odmah treba baciti u stranu jer mamba prilikom napada ne skreće i najčešće ne ponavlja neuspjeli napad. Iz tog se razloga najbolje ne približavati mambi na prostoru koji nije otvoren, primjerice u šumi. Završetak napada znade biti toliko brz da, tijekom 3 do 4 sekunde, objekt napada može biti ugrizeni i pet do šest puta, a da i ne primijeti na kojim je sve mjestima ugrizeni. Kako je mamba vrlo velika, ubrizga veliku količinu vrlo toksičnog otrova koji djeluje na živčani sustav te zaustavlja disanje i sprečava gutanje. Otrov djeluje brzo tako da liječenje zmijskim prototrotovom treba započeti već nekoliko minuta nakon ugriza. Svi neliječeni slučajevi završavaju smrću.

Biološko oružje

U kategoriju biološkog oružja spadaju svi patogeni mikroorganizmi (bakterije, virusi, rikecije, gljivice, protozoe, prirodne, izmijenjene ili sintetizirane, kao i njihovi proizvodi), ako je svrha njihove upotrebe nemiroljubiva. Ne postoje dokazi namjerne upotrebe biološkog oružja u modernim ratovima pa se posljedice teško mogu predvidjeti. No, podaci američke vojske pokazuju da je u II. Svjetskom ratu, od ukupnog broja bolesnika, čak 85,2% bolovalo od infektivnih bolesti, dok je na ranjenike otpadalo tek 3,4%. Neki su biološki toksini (botulin, ricin) znatno otrovни od najotrovnijih živčanih bojnih otrova, a uz to što su jeftiniji, lako se proizvode i mogu se proizvesti tajno, što ih čini posebno zanimljivima raznim terorističkim skupinama. Po visokoj stopi smrtnosti, kratkoj inkubaciji uz kratko trajanje bolesti te znatnom epidemijskom učinku, izdvajaju se sljedeća biološka oružja: velikih boginja, *Bacillus antracis* (antraks), *Yersinia pestis* (kuga), *botulinum toksin* (botulizam), *Francisella tularensis* (tularemija), *Ebola virus* (grozenica ebola), *Lassa virus* (lasinska groznica) i *Junin virus* (argentinska hemoragijska groznica). Protiv ovih virusnih oboljenja nema terapije.

Kemijsko oružje

CIJANID – KLORID

Cijanid-klorid, odnosno Ciklon B (Zyklon B), bezbojni je i lako hlapljiv plin. Simptomi izloženosti uključuju nesvijesticu, konvulzije, paralizu i smrt. Posebno je otrovan jer prolazi i kroz filtere gas maske. U nacističkim se logorima koristio insekticid Zyklon B koji je u dodiru sa zrakom otpuštao HCN u plinovitom obliku. Kao oružje se mogu koristiti oba plina.

LUZIT – Lewisite

Ovaj kemijski spoj spada u grupu arsenita, a u čistom se obliku radi o tekućini bez boje i mirisa. Luizit je plikavac, iritans koji uzrokuje plikove i iritaciju pluća, a često se koristi u kombinaciji s iperitom kao iperit-luizit. Lako prodire kroz odjeću, čak i gumenu, a u dodiru s kožom uzrokuje trenutačnu bol i svrbež, s osipom i otokom. Čirevi nastaju nakon dvanaestak sati i traju dva ili tri dana. Dovoljan unos luizita može uzrokovati sistemsko trovanje koje vodi nekrozi jetre i smrti.

IPERIT

Iperit je agens koji uzrokuje plikove, ali i snažan mutagen i kancerogen. U razdoblju od 4 do 24 sata od doticaja s iperitom dolazi do dubokih čireva koji, u doticaju s kožom, svrbe i gore. Ako je iperit udahnut, isto se događa na plućima što dovodi do edema pluća i smrti.

SARIN

Ova izuzetno otrovna supstanca utječe isključivo na živčani sustav. Od svih poznatih kemijskih sredstava namijenjenih borbi, živčana su sredstva najotrovnija i najbrže djeluju. Slična su nekim vrstama pesticida koje se nazivaju organski fosfati, a s obzirom na način djelovanja i štetnosti svojstava koje izazivaju. Međutim, nervna su sredstva mnogo jača od organskih fosfatnih pesticida. Uzrokuju neprekidan prijenos signala na mišiće. Početni simptomi izlaganja sarinu su nos koji curi i stiskanje u grudima. Ubrzo nakon toga osoba ima poteškoće s disanjem, gubi kontrolu nad tjelesnim funkcijama, povraća i mokri. Udisanje sarina ili dodir s njim preko kože iznimno je opasan. Ljudi koji se izlože sarinu, a ne dobiju odgovarajući tretman, mogu imati doživotne posljedice. Sarin može biti smrtonosan čak i u malim količinama. Ako se u kratkom vremenskom roku ne dobije prototrot (najčešće atropin i pralidoxim), smrt može uslijediti već minutu po direktnom udisanju količine od 0,01 mg/kg tjelesne težine.

NOVICHOK – Newcomer

Radi se o seriji nervnih otrova koju je, u razdoblju između 1980. i 1990., napravio Sovjetski Savez, a radi se o navodno najsmrtonosnijim otrovima ikada. Tri su pravila poštivana pri njihovom stvaranju: da ih NATO ne može detektirati, da se NATO od njih ne može zaštiti opremom i odjećom te da budu sigurni za manipuliranje – iz tih su razloga ovo najčešće dvojna oružja koja se, da bi se aktivirala, prije upotrebe pomiješaju. Kao nervni otrov, sprečavaju razgradnju acetilcisteina i uzrokuju neprekidan prijenos impulsa na mišić.

FOSGEN

Fosgen je plin zagušljivac. Uzrokuje iritaciju pluća, kože i sluznice. Simptomi počinju najkasnije 72 sata nakon izlaganja, a uzrokuju svrbež, plikove, kašalj, plućni edem i gušenje. Smrtonosna je doza od 3200 mg/kg. Upotrijebljen je u I. svjetskom ratu, a ubrzo je iz njega sintetiziran difosgen koji je, kao tekućina, bolje prolazio kroz ondašnje gas maske i kojim se lakše rukovalo.

P.S.: Ako ste iz ovog rada nešto naučili, nemojte primjenjivati! ;)

Dejan Svitlić - Ratnik

PRIČA

Ubojita rakija

Autorica: Ivana Pomazan

Ruben je usporeno uplovljavao u san. Kapci mu se još nisu do kraja sklopili, a već je izlazio iz majčine utrobe. Bio je sav ljepljiv. Smrdio je. Jako. Suze su mu se, brzinom lavine, kotrljale niz ovo novo, majušno i neudobno, tijelo. I kao da sve prethodno nije bilo dovoljno, neka ga je nagrišpana baba još izudarala po gužvi.

***

Robot Broj 350 000 još je jednom provjerio je li sve dobro uštrcao u vremenski stroj.

Destinacija: Istra. Početak putovanja: 07. rujna 2137. Kraj putovanja: 07. rujna 2155.

- Mislim da će gospodin Ruben biti vrlo zadovoljan - robot Broj 350 000 rastegnuo je plastično lice u osmijeh.

- I mi također – nadopunila ga je njegova gumenata gospoda.

- Ha, ha, ha – zajedno su se odvalili k'o komadi stijenja koje su nekada, nakon nevremana, krasilo cestu Vozilići – Opatija.

Era robota već se bila dobrano utaborila na Zemlji. Te 2137. godine ostalo je sačuvano tek nekoliko ljudskih primjera. Ne zato što su se za preživljavanje izborili, već zato što su ih roboti odlučili poštovati. Za ostvarenje svojih ciljeva, naravno.

U savršeno čuvanim komorama sumorne je dane provodilo nekoliko najhrabrijih i najemotivnijih primjera ljudskog mužjaka. Prve su čuvali kako bi ih mogli slati na šarolike zadatke u prošlost. Roboti su, naime, znali da takve misije sami nikada ne bi mogli obavljati. Bar ne neopaženo. Druge su, najemotivnije, držali prikopčanima na cjevčice. Preko cijevi su im erpili emocije koje su tekle u nekakve čudnovate celije. Ponekad, u kasnim večernjim satima, roboti bi se prikopčali na celije, napunili se emocijama i do jutra uživali u druženju sa svojim gumenim gospodama. To ih je zabavljalo. Osjećati, kakav divan osjećaj. Ali, samo ponekad. Čim bi se pojavila i natruha patnje, emocije bi automatski vratili tamo kamo pripadaju - u celije.

Sačuvali su i tri primjerka ženskog roda. Misica i dvije pratljile. Tako su ih posprdno zvali. Po uzoru na njih izradivali su sebe gumenе gospode. A koristili su ih i za čišćenje te čuvanje malih robota.

Svaki se robot u nekoj fazi života počeo kvariti. S dolaskom prvoga kratkog spoja, znao je da treba napraviti dijete. U svrhu produženja vrste. Nakon nekoliko sati provedenih u solidno opremljenoj radionici, nasljednik bi ugledao svjetlo svijeta. No, to je već neka druga priča.

Misici i pratljama s vremenom na vrijeme uzeli bi jajača iz kojih su stvarali nove zalihe ljudskoga roda. Cisto tako, za vlastite potrebe.

Na taj je način nastao i Ruben. U svojim se ranim tridesetima tek bio navikao na život u komori, pod budnrom paskom bezosjećajnih robota. Bar prema njemu. Spadao je u skupinu hrabrih jer je u više navrata, u koaliciji s bijesom, porazbijao sve oko sebe. Uspoređeno s nazivom mekušca, ovo mu se mnogo više svidišlo. Tek kada su ga smjestili u vremenski stroj shvatio je što mu se spremi. Izlet u prošlost. Ili budućnost?

***

Ruben se polako (a kako drukčije?) navikavao na novo tijelo. Svakim je danom bivalo sve veće. I udobnije. Živio je u kamenoj kućici koju je na okupu držalo blato. Tu čudnu hrpu kućica starosjedioci su nazivali Vižinada. Gđili su mu svjež zrak i voda, mnogo više od dobivanja energije preko cjevčica i one odurne komore iz koje je došao.

O njemu su brinuli ljudi. Mužjak i ženka. Ruke su im bile ispuçane od bure i teška rada. Mogao se gotovo zakleti da su originali, ali se nije usudio. Možda je samo došao u eru još naprednijih robota od onih njegovih. Zvali su se Tata i Mama.

- Tata i Mama? – čudio se – Koja gijupa imena! Vi sigurno niste sofisticijani joboti.

Zvuk šibe, što mu je odzvanjao iznad gole guzice, uvjario ga je da više nikada ne komentira imena tih ljudi koji su o njemu brinuli.

U blatnjavoj kućici dane je gubilo još dvoje čudnih svatova. Uglavnom su čamili kraj ognjišta i pili neku smrdljivu prozirnu tekućinu od koje su se redovito crvenili. Zvali su se Nono i Nona. Ruben je pucao od smijeha već pri pomisli na tih kreibungim imenima. Izgovoriti ih nije mogao. Grčevi, koji su ga pritom hvatali, naprsto su bili prejaci.

***

- Danas ču vam ispričati jednu istinitu – započeo je ludi Šime svoju uobičajenu večernju seansu, dok su seljaci uživali u pucketanju vatre oko koje su, poput puzzli, posložili svoja umorna tijela.

Ruben, koji je sada dogurao do osamnaeste godine, živio je za taj dio dana. Svakodnevno je, čuvajući ovce na Božjem polju, duboko promišljao Šimine priče i mučio se dvoj bomjesi liti ili su tek nuspojava rođena iz rakije. Bile su toliko intrigantne da je čak želio da budu istina. A opet, toliko strašne.

- Jedan je kralj imao tri kćeri – nastavio je Šime nakon što se ohrabrio gutljajem - Prorok mu je rekao da će se jedna od njih prokrovati.

Umorna svjetina prasnula je u osmijeh. Čak se i vatra, na kojoj su nagrišpane babe pekla kukuruz, naglo rasplamsala. Možda se smijala, možda samo upozoravala na ozbiljnost situacije. Možda... Ali to nitko nije mogao znati.

- Šššš! – smirivao ih je ludi starac – Idemo dalje. Za drugu mu je kćer rekao da će je ujesti zmija, a treću da će ubiti konj.

Spomen smrti umiro je seljane. Uvijek je bilo tako.

- Kralj je, od straha, svaku kćer zatvorio u posebnu sobu. Kako bi sprječio sudbinu u zloj nakani, nikada ih nije puštao van.

Centrom Vižinade odzvanjali su samo zvuci razigrane vatre i promukli glas prianoga Šime.

- Jedna je, kad je došlo vrijeme grožđa, zamolila oca da joj donese grozd - pripovjedač je napravio misaonu pauzu (vrlo efektnu)

- Kad je počela zobati, iz grozda je izmigoljila zmija. Ujela je kraljevu kćer i ova je otegnula papke.

Djeca oko vatre počela su vrištati.

- Šime, ti si lud. Pričaš bedastoće – Rubenov je Tata ustao i demonstrativno napustio večernji skup. Ostali su, iako prestrašeni, htjeli čuti ostatak priče. Osobito Ruben.

- Druga je kćer jednoga dana s prozora promatrala svijet – stari se Šime nije dao pokolebiti – Baš je u to vrijeme cestom

prolazio vojnik. Iznenada je udario konja. Životinja se uznemirila i potkova je odletjela pravo u glavu ovoj na prozoru.

Još je nekolicina osjetljivih dušica odustala od druženja. Ostali su sedali na glodanje klasja koje su im ispekle nagrišpane babe.

- Treća je zamolila oca nek' joj da bar jednog psa za društvo. Igrala se sa psom, zatrudnila i rodila Atilu. On je strašan vojskovoda. Čovjek – pas. Najprije zalaje, a tek onda progovori.

Koračajući prema svojim kućercima, pijana je svjetina prestrašeno uzdisala. Ruben, kojem su oko glave plesale tamne slutnje, krenuo je prema ludom Šimi. Imao je osjećaj da upravo iz ove strašne priče izvire razlog zbog kojeg su ga roboti poslali u prošlost.

- Tko je taj Atila o kojem govorиш? – upitao je, gladeći onih par dlaka što su mu stršale s brade.

- Hunski vojskovoda – odgovorio je stari i iscijedio bocu s rakijom. Do kraja.

- Kakve to ima veze s nama? – bio je uporan.

- Možda ima, a možda i nema. Ali, pouzdano znam da Huni upravo provaljuju preko ljubljanske kotline – stari se zabrinuto počeškao po masnoj kosi.

- Pih, di je ljubljanska kotlina od nas – odbrusio je Ruben. Lagnulo mu je.

- Možda daleko, a možda i blizu. Sve ovisi o tome kakve su namjere tih barbari.

***

Ruben je skupljao stado, namjeravajući se vratiti s Božjem polju u Vižinadu. Posebno su ga nervirali ovnivi. Baš su danas, kada Ruben treba proslaviti osamnaesti rođendan, odbijali poći kući. Sunce je već počelo gubiti na snazi, kad je začuo lavez pasa. Okrenuo se i ugledao gomilu kako juri na njega. Predvodila ih je stara spodoba s pasjim ušima i isplaženim jezikom.

- Atila – sudbonosno je pomislio, dok su ovce bježale u svim smjerovima.

Nasumice je ispalio kamen iz pračke. Shvativši da se kamen kreće prema lijepoj djevojci koju je Atila držao u sedlu, uhvati se za glavu. Ali, bilo je prekasno. Ili možda nije?

***

Robot Broj 350 000 sve je promatrao na svom moždanom monitoru. Gumena je gospoda neprirodno vriskala, pokušavajući imitirati uzbudjenje. Opalio ju je plastičnom šakom po gubici. Sve je uitihнуlo.

- Idiot od čovjeka! Sve će nas zajebati – pomislio je Broj 350 000.

Nikako nije smio dopustiti da pogine ta glupa plavuša. Pračka je trebala pogoditi staro psesto. Ako Atila preživi, svijetom će zavladati barbari, tehnologija se nikada neće razviti, ljudi nikada neće proizvesti robota, roboti neće nadvladati čovjeka. A Broj 350 000, niti bilo koji drugi Broj, nikada neće ugledati svjetlost svijeta. Radilo se o opstanku cijele robotske vrste, kao i onoga gumenog djeteta.

Plastična se masa hitro spojila na kanal za mijenjanje povijesti i zapovijedila kamenu da promijeni smjer. Monitor se na trenutak zacrnio.

***

Ruben je pokušavao pobjeći, ali neka ga je nevidljiva sila držala ukopanog na Božjem polju. Kamen kojega je ispalio s pračke kao da je letio cijelu vječnost. Napokon

PRIČA

je pogodio Atilu u sljepoočnicu. Zalajao je od boli, a zatim se stropošao s konja.

Usplahireni su se barbari dali u bijeg.

Lijepa kovrčava plavuša otela se iz ruku krepana pseta. Zaudarala je. Krv joj se udomila na rastrganoj haljinici. No, sjala je poput proljetnoga sunca.

- IchbinIldiko-reklajesasmišeškom.

- Hvala, ni ja ne mogu vjerovati – odgovorio je Ruben, misleći da mu germanска zarobljenica dijeli komplimente za iskazanu hrabrost.

Nekolicina je seljaka dohopsala na Božje polje. Vidjevši ovce, koje su same dotrčale doma, pobjogli su se za Rubenov život. Imali su što i vidjeti. Zaljubljeni se par grlio nad lešinom čovjeka – psa.

Ludi je Šime na brzinu priredio feštu. Napokon je i Ruben u miru mogao uživati u rakiji. Točno u ponoć proslavit će rođendan, a bolji poklon nije mogao zamisliti. Postao je junacića. I dobio djevojku.

- Di ćeš bolje – mislio si je, uživajući u neograničenim količinama tekućine koja mu je, kao klincu, toliko smrdila.

Seljani su jeli, pili, plesali. I Ruben takoder. Grlio je Ildiko. Nije mu bilo važno što jedno drugo ne razumiju ni riječi. Smijao se k'o lud. Kao nikad prije.

Ali u dalekoj budućnosti još se netko smijao. Robot Broj 350 000 i njegova gumena gospoda.

***

Čim je otkucala ponoć, Rubenovo je srce prestalo kucati. Nitko od seljana nije znao zašto. Ildiko je naricala za svojim spasiteljem, a ludi je Šime odlučio da će već sutradan isklesati reljef na crkvi u Božjem polju. Prikazat će glavu s pasnjim ušima i isplaženim jezikom. Kao upozorenje svima koji pokušaju napasti Vižinadu. I vječni spomenik Rubenu, njegovu prerano preminulom junaku. Tako je i bilo.

***

Robot Broj 350 000 izvukao je ošamućena Rubena iz vremenskoga stroja. Rakija mu je još uvijek kolala žilama.

- Hi, hi – cerekala se plastika – Znao sam da ti, kao čovjek iz budućnosti, nećeš podnijeti onu jaku istarsku rakiju. Ta bi i konja ubila.

Ruben se okretao po sterilnoj prostoriji. Nigdje nije bilo Ildiko. Ni ludog Šime. Ni Mame i Tate. Ni ovaca. Ni trave. A pogotovo ne svježega zraka.

- Bravo momče, Atila je riješen. Roboti mogu u miru nastaviti živjeti – priopćavao mu je proizvod moderne civilizacije, dok ga je smještio natrag u komoru.

Rubenu se niz lice skotrljala suza, mnogo većom brzinom no što je kamen iz pračke putovao od njega do Atile. I uopće ga nije bilo briga što će ga roboti zbog toga svrstati među mukušce.

Post Scriptum

Autorica: Zita Varga

„Prvo, pa muško“, bijaše reakcija mojih roditelja još u ona davnina vremena, godine 1908. Imao sam normalno djetinjstvo, kakvo bi se već moglo očekivati u jednoj gradanskoj obitelji srednjega sloja, početkom stoljeća u središnjoj Europi. Igrarije, škola i sve se to skupa slijevalo u smjeru društvenoga blagostanja i priznanja – dobar posao, žena i djeca. Tako bi sve trebalo završiti i to bi bio moj društveno prihvaćeni život. A želio sam još toliko toga...

Dosadne sate pratili bi dosadni dani, mjeseci, godine. Snovi su počeli blijedjeti, utonuh u sivilo svakidašnjice, a moje bi se najveće brige svodile na uzdržavanje obitelji, odlazak na posao, na druženja s kolegama, na posjete obitelji i slične prijeko potrebne akcije.

Već duboko zakoračih u četrdesete, naizmjence uživajući i zgražajući se blagostanjem i sivilom koje me okruživalo. Dan za danom, svaki tih sat mi je donosio novu strepnju – puku dosada. Strah od svakoga šuma stare kuće prožimao mi je kosti. Morao sam nekuda pobjeći, a nisam mogao. Držale su me uzde društva, obitelji. Sa ženom više nisam bio u istim odnosima kao prije, djeca su poodrasla, a ja sam se cijelo vrijeme tek vrtio u krug s vlastitim mislima, izgubljenim snovima o slavi i sreći. Novac mi nikada nije bio bitan. Vidio sam ljudi i čitao o nekim koji su sasvim sretno živjeli bez prebijene pare. I možda im je bilo bolje nego nama koji smo se patili za svaku forintu. Svaki dan isto. Svaki dan isto sivilo i svaki dan isti hladni pogledi i zagušljivi gradski ustajali zrak koji je smrdio na gnjilo voće i povrće, prašinu, ugljen i dim. Bio sam na rubu živaca, a ludilo mi je već kucalo na vrata.

No onda se pojavila Ona. Dražesna Leona. Uvijek nasmiješena Leona.

Prvi je put ugledah prije mnogo godina, dok sam se s obitelji odmarao u našem malom ljетnikovcu, na rubu šume. Išao sam u šetnju sa sinom, dok mi je žena ostala skrivena u sjeni balkona, čitajući neki modni časopis koji bi kupila iz puke znatiželje ili pak taštine, ne bih znao. Nas smo dvojica krenuli u šumu kako bi na miru porazgovarali o njegovu vjenčanju s dražesnom gospodicom zlačane kose i bistrih očiju. Bilo je svježe, rascvjetano proljetno jutro. Gazili smo po tek uskrsljoj travi, promatrajući kapljice jutarnje rose koje su se još uvijek ljeskale na lišću. Šuma je bila puna tihih šumova, polako se budila iz sna koji ju je mučio tijekom zimskih mjeseci. Bio sam naviknut na šumu i njene zvukove jer sam se kao dijete uvijek igrao u njoj, makar su mi to roditelji branili, pod izlikom da je puna vukova i medvjeda. Nikuda u životu nisam video medvjeda, a ni vukovi baš nisu bili česta pojava u ovim predjelima.

Raspapravljali smo o svemu, od raznih sitnica vezanih uz vjenčanje, do toga hoće će mladenci ostati kod nas, u roditeljskoj kući, ili su željni odseliti se u svoje gniazdo, u čemu ćemo im mi kao roditelji priskočiti u pomoć. Dečko je, vidjelo se, bio zaljubljen do usiju. Kao što sam ja nekoć volio svoju dragu, no to je već davno prošlo. Sada sam imao obaviti sinovljevo vjenčanje. Sunce se već popelo visoko na nebo kada smo konačno bili gotovi sa svim dogovorima. Oglasilo se tihov zvonce koji nas je zvalo na objed. Krenusmo nazad prema kući, no uto, krajicom oka, opazih

nekakvo iskričenje oko jednoga drva. Na upit, sin mi je odgovorio da on nije ništa primjetio. Prišao sam bliže drvetu, no jedino što uspjeh ugledati bile su zelene oči koje su nestale u jednom treptaju. Zbunjen, vratih se sa sinom do kuće, no o očima mu ne rekoh ništa.

Kasnije te večeri, kada su svi polijegali, a noćne se ptice oglasile svojim turbonim žalopojkama, ustadoh iz kreveta. One mi zelene oči nisu davale mira. Tako čudnovate, a opet, tako zemaljske, kao da su se stvorile iz davnog zaboravljenih vremena, kada su ljudi još vjerovali u vile i stvorena nadmoćnija od nas samih, jednostavnih ljudi.

Obukoh se što sam mogao tiše te se na mjesecima isuđah iz kuće, pomno pazeći na svaki svoj korak, na svaku vrata koja sam morao zatvoriti, da ne bih kojim slučajem stvorio nepotrebnu buku kojom bih razbudio ženu i sina. Krenuh već utabanim putem do stabla koje će mi za sva vremena ostati usječeno u sjećanje.

Kada se približih mjestu na kojemu sam toga popodneva ugledao ono iskričenje, odmah primijetih da se sve razbuktalo u čitav vatromet boja i iskrice. Nisam shvaćao što se događa ni kako je takva pojava u granicama normale i po svim fizičkim zakonima uopće moguća. Prvo sam se dvoumio prići ili ne, no na koncu mr nešto ipak privuklo. Kadao da se u blizini drva nešto pomaklo, a bio sam uvjeren da bi to mogla biti vlasnica onih očiju. Zakoračio sam na dio puteljka ispred stabla i u tren oka se našao oči u oči sa stvorenjem kojega sam to jutro ugledao. Dobro sam pretpostavio, bila je ženka. Iako, neka čudna vrsta, zemaljska, ali istovremeno i eterična. Velike iskrice, zelene oči dugih trepavica su me promatrala, provjeravale, procjenjivale, prodirale mi ravno u dušu. Iskričenje omanjeg vatrometa postalo je sve intenzivnije, sve šarenije, divlje, a onda sam začuo glas dalek kao vrh planine, a opet blizak kao zemlja na kojoj stojim:

„Čovječe, jesli li ikada sanjao? Jesi li ikada želio postati nešto drugo?“

Mislim da sam dosta vremena šutio. Nisam mogao doći k sebi od onih očiju. U sebi sam naravno znao da sam sanjao, dok sam bio mlad, postati netko bolji, netko tko će spašavati svjetove, netko tko će dijeliti pravdu, netko tko će jednostavno biti posebniji od ostalih. Ludi snovi, znam. No, vjerujte mi na riječ, koliko god mi mnogi zavidjeli na poslu i dobroj placi, zapravo nisam nikada želio postati činovnik. Kada samo zamislim što sam sve mogao raditi, za što bi sve bio sposoban. Zavrтjelo mi se pred očima. Znao sam da se moji snovi nikada ne bi mogli ostvariti jer jednostavno nisam stvoren za takvo što. Tako sam pustio neka ih sanjaju drugi, nadareniji od mene. Svijet je još imao dovoljno mjesta za pisce, slikare i narodne heroje, a ja sam već prestao za takvo što.

Zelene oči kao da su mi čitale misli, kao da su odjednom otkrile ono što maloprije nisu uspjele. Vatromet iskrice opet se razbuktao te sam ponovno čuo onaj glas:

„Bi li, možda, pristao, sada postati netko drugi?“

Osjеćao sam se kao onoga dana kada sam zaprosio svoju dragu. Usta su mi se osušila, osjećao sam jezik kao suhu mirkvu kakvu bi za sretnijh dana znali izvući iz zemlje te takvu kakvu je, samo malo obrisati i odmah žvakati. Tada još nije bilo vitamina u tabletama. Teške odluke. Promuklim glasom joj rekoh:

„Naravno, ali sada je već kasno“

„Nikada nije kasno, tvari od kojih jesmo konstantno se vrte u krug, ništa ne nestaje. Čak ni zrake koje odašiljemo dalekim zvjezdama ne nestaju sasvim, već se sastaju s ostalim putnicima i putuju u daleke krajeve u

PRIČA

kojima su u tom trenu potrebnije, a nama će se jednog dana vratiti nove, izmijenjene.“

Nemojte mi zamjeriti, ali međuvjezdana putovanja tamo nekakvih zraka spadala su u kategoriju stvari koje mi tada ni u kojem slučaju ne bi pale na pamet. No, glas je nastavio, zelene oči su me i dalje promatrala, a vatromet je iskrica zahvatio cijelo stablo.

„A što kažeš na to da ti staneš? Da te iščupamo iz tijeka, ostavimo te da živiš životom kakvim si oduvijek želio? S novom snagom, novim snovima?“

„To bi bilo predivno“

Čako mi se samo glas tada činio nedoličnim govora pred takvim bićem. Istini za volju, bilo me strah. No, više od svega, znao sam da mi je dosadio dodatašnji život - makar ovaj stvor nudio put ravno u smrt ili neki novi svijet za koji nikada prije nisam čuo, prihvatio bih to. Za one zelene oči dugih trepavica.

„Znaš, cijena će biti velika“

„Nije me briga“

Iako, danas znam... Cijena je ipak bila prevelika, a teret još veći. No, tada još nisam znao kakve se snage skrivaju u tim, kako sam tada mislio, šumskim stvorovima, a još ni danas ne znam zašto su baš mene izabrali među milijunima i milijunima ljudi. Siguran sam da bi bilo na desetke ljudi gorih sudsibina, ljudi kojima ne bi bilo bitno platiti makar i najveću cijenu, samo da se konačno pomire sa svime. No, ja sam ipak kukavica i nisam znao što radim. Ne znam ni danas zašto sam napravio sve ono što jesam. Možda zbog onih očiju. Svejedno.

Nekoliko je trenutaka prošlo od moga nehajnog odgovora koji će mi kasnije, nakon prvobitnih blagodati, donijeti samo nove i još neviđene muke.

Tada su se zvijezde okrenule naglavačke, a svijet mi je proletio iznad glave. U glavi mi je bubnjalio kao nikada dotad, kao da mi svaka stanica u tijelu treperi. Mislio sam da je to kraj svega, da ću se raspasti na tisuće i tisuće sitnih komadića, rasuti se po cijeloj zemlji poput zvijezda na nebu. I, ah, te zvijezde koje su plesale svoj uvježbani ples, čas lijevo, čas desno, opet u krug, i tako unedogled. Ne znam koliko je sve to skupa trajalo, možda tek trenutak, iako se meni činilo kao da je prošla čitava vječnost. Bubnjanje je prestalo jednako naglo kako je i došlo, zvijezde su se ustalile na jednom mjestu, a ja sam ležao na vlažnoj travi. Opet, ne znam koliko sam dugo ležao tamo, sam.

Kap po kap, kiša je lagano počela padati. Bistre kapljice slijevale su mi se niz lice, ruke. Bio sam u svojoj odjeći, istoj onoj u kojoj sam krenuo na put. Ništa se nije promjenilo. Možda sam sve samo sanjao - i onaj vatromet, i ono stablo, i zvijezde. Jesam li mogao sanjati one oči? One predivne zelene oči. Tada se sjetih da sam cijelo vrijeme gledao samo u te oči, čak ni ne znam kakvo je to zapravo biće bilo jer vjerujem da nije bilo ljudskog roda. Teškom se mukom uspravih i vratih do ljetnikovca. Počelo je svitati pa sam očekivao da svi još spavaju.

Vjerojatno sam prvih nekoliko trenutaka bio sasvim izgubljen. Nisam mogao vjerovati svojim očima. Na mjestu gdje sam se sjećao da mora stajati ljetnikovac, sada je bila samo livada. Poljski su se cvjetići budili s prvim zrakama sunca, slijevajući kapljice rose niz svoje latice. Zavrjelo mi se u glavi, jednostavno nisam mogao vjerovati svojim očima. Vjerovao sam, bolje reći, nadao sam se, da sam promašio mjesto, sigurno je tamo negdje iza nekog ogranka šume. Pa negdje mora biti... Tražio sam ga cijelo jutro, cijelo

popodne. Nisam sjeo ni minutu da se odmorim ni da utažim glad koja me toliko prožimala. Jednostavno, morao sam naći taj ljetnikovac. I sve je ostalo bilo nekako drugačije, izmijenjeno.

Već je bilo predvečer, sunce je pri zalasku nebo oslikalo krvavocrvenom bojom. Ponovno sam ugledao biće eterične ljepote - biće podrijetlom, očito, s dalekih zvijezda, ali zarobljeno u tijelo primjereno našemu svijetu, sačinjeno od čudnovatih tvari kojih se naši stari možda još mutno sjećaju. Sjećam se da je na sebi imala raskošnu haljinu boje višnje, decentnoga dekoltea. Lahor joj se poigravao dugom smedom kosom, njome uokvirivši ovalno lice crvenih usana i najdivnijega ukrasa ikada - onih predivnih zelenih očiju dugih trepavica. Smješkala se dok je prilazila. U hodu je izvukla zrcalo koje mi je, stigavši do mene, šutke predala.

Teškom mukom odvojih pogled od nje kako bih u pogledu u zrcalo ustanovio da sam se, iz meni tada neobjasnivih razloga, pomladio najmanje dvadeset godina. U nevjericu pogledah djevojku koja svojim ljupkim glasom reče:

„Prvo i prvo, zovem se Leona i odsad ću biti tvoja vjerna pratinja. Naravno, ako ti ne želiš drukčije. Rekla sam ti da ćemo te iščupati iz tijeka vremena i prostora, a to smo i učinili. Sada je godina 2000., početak novoga mileniјa. Tvoja je obitelj mrtva, loza ti je izumrla – to je bila cijena za koju si rekao da je prihvaćaš, ma kolika bila. Žao mi je. Imaš vremena koliko poželiš, možeš postati tko god želiš. Neko ćeš vrijeme još ostati sadašnjih godina, ali vrijeme ne možemo sasvim zaustaviti, iako će ono za tebe proteći sporije. Radi što god poželiš, budi heroj, pisac, slikar, sada imas priliku.“

Isprva nisam vjerovao. No, nakon nekoliko tjedana bezuspješne potrage za „zbiljom“, odlučio sam nešto učiniti. Trebalо mi je preko nekoliko tjedana da prebolim smrt svoje obitelji. Žena mi je umrla nekoliko godina prije mog „povratka“, pošto je pokopala našu djecu. Kćer nije imala djece, dok se sin na koncu oženio s onom plavokosom gospodicom, no pozvaše ga u rat, a on se vratio u sanduku. Ni on nije imao djece.

Nikako se nisam mogao othrvati gržnji savjesti - ma koliko me sputavali sivilo i dosada svakidašnjice, ipak se radilo o mojoj obitelji. Nije trebalo tako završiti. Ni za koga ne bi trebalo tako završiti.

Što se tiče mojih „pothvata“, nisam imao uspjeha ni u jednom od njih. Ili ja nisam shvaćao vrijeme, ili ono nije shvaćalo mene, nikada neću znati. Dražesna, uvijek nasmiješena, Leona je ostala kraj mene sve donedavno kada sam je poslao što dalje od mene. Mislim da je to bio jedini trenutak kada sam video istinsku tugu u tim njezinim zelenim očima, no nisam želio da vidi moje propadanje. Iako, mislim da je znala da, za razliku od nje, ja neću moći vječno živjeti.. Jednom će morati doći i taj dan kada ću se pretvoriti u prah iz kojega sam potekao i kada ću morati vratiti svo ono vrijeme koje sam uzeo. No, sada kada ni vrijeme ni prostor nisu važni, u ovome beskonačnom bunaru budućnosti, gdje nije bitno jesli heroj ili si razbojnik, mogu samo čekati davno priželjkivan kraj svega...

RPG

već je preuzeo drugi klerik, dok još dvadeset klerika stoji iza njih, spremni stati na mjesto svakoga palog brata. Talyn zamahuje mačem i pogoda, ali dvojica golemlih summonera ne padaju pa i dalje blokiraju hodnik, donoseći smrt dodirom...

Dva dana ranije...

Kako imaju dva tjedna do trenutka kada Leukida treba upokojiti, četvorica alderanskih pustolova odluče malo bolje upoznati Rastas.

Ali, prije toga, vrijeme je da brat Gabriel goes inquisition on some heretic cleric ass.

Kako?

Pa, recimo samo da procedura uključuje željezne stolice postavljene u dvorište HQ-a alderanskih klerika u Rastasu (tako da svi vide sramotu u kojoj oni koji skrenu s puta Božjega umiru) na koje se onda vežu spomenuti zastranjeli klerici, a ispod kojih se zapali lagana vatraca. Sat i nešto sitno laganoga krčkanja kasnije i heretici ili vrlo entuzijastično priznaju grijehu koje su do maloprije nijekali, ili padnu u nesvijest i tako dočekaju svoju polaganu smrt. Neki bi brata Gabriela zbog ovakvog postupka nazvali okrutnim, ali inkvizitor nadilazi koncept okrutnosti. Njega zanimaju samo pravda i njegova dužnost. Jer, kao što sveta knjiga alderanskih klerika kaže: "Burn the heretic and purge the unclean", a tko bolje poznaje svetu knjigu od THE Librariana? (op. playera: da, da, ovo su sve reference na Wh40k, dobro ste skužili, geekćine jedne, a sad tiho s komentarima o neoriginalnosti i čitajte dalje)

I dok se brat Paul moli, a Naer trenira svojeg novog animal companiona (što na nebu sjaaaaa visookoooo, sivi sokoooo), brat Gabriel i Talyn prolaze ulicama Rastasa i ne mogu NE primijetiti kako su Rastašani vrlo zdrav narod (as in: nema NIJEDNOGa bolesnika za vidjeti), a i dobro situiran (as in: NIJEDNOG prosjaka na vidiku), a Talyn (jer brat Gabriel nije čovjek od putenih užitaka pa takve stvari ne registrira) se ne može oteti dojmu da je muškarcima Rastasa pala greatxe u med, barem što se tiče žena (as in: NIJEDNE ružne na vidiku). Zvuči malo presavršeno, ha?

Gabriel i Talyn dijele to mišljenje, ali jedini odgovor koji dobiju je da se Rastas "brine za svoje građane" i da je činjenica da sve žene izgledaju kao da bi mogle u novu postavu Pussycat Dolls "produkt snažnih krvnih linija". Riiight.

Naravno, krcate ulice bilo kojega grada otvorena su pozivnica sjecikesama i džeparima svih rasa i oblika. Ali, koliko glupi morate biti da pokušate Librarianu/inkvizitoru maznuti kesicu s gp-ima?

Barem toliko kao klinac koji je to pokušao, samo da bi se trenutak kasnije našao u zraku. Iako ga Gabrielova ruka u čeličnoj rukavici drži čvrsto i ne može pobjeći, klinac ipak vitla svim udovima i dere se, bar dok mu Talyn ne prisloni mač uz grlo, što je jedan od univerzalnih lijekova za smirenje (odmah jedan disclaimer: to je u toj situaciji bio najbrži način da se dijete smiri, Talyn ne bi NIKADA naudio djetetu). Jedno kratko ispitivanje kasnije (jer Gabriel ima toliko bolesno jak sense motiv

da ga je besmisleno pokušati muljati) i čini se da klinac nije radio na svoju ruku, već ga je unajmio netko sa simbolom krvavoga koplja na oklpu, simbolom za koji nitko kome ga Gabriel spomene nije čuo.

Nakon dana lagane šetnje, Gabriel i Talyn se vraćaju u klerički HQ gdje brat Librarian upoznaje svojeg apprenticea Markusa.

Noć prode bez problema...Barem dok se Gabriel ne probudi i vidi da mu je netko ukrao jednu od knjiga koje je donio iz Alderana, i to nekakvu verziju Encyclopaedie Daemonice or samting like that, u svakom slučaju dovoljno bitnu da Gabe poželi počiniteljima otrgnuti glave vlastitim rukama...čim ih pronađe.

E sad, ako ste mislili da će pronaći nestalu knjigu biti problem, varate se. Jedna od prednosti činjenice da imate nekoliko stotina klerika na raspolaganju jest da vam bilo što postaje moguće tako da sve što trebate učiniti u ovom slučaju je dovući nekoliko divinera (op. playera: dnd verzija živućeg dalekometnog senzora/gps-a) i reći im, "Go boy, find, find!!"

Ali, nikada ništa ne može biti jednostavno, tako da na kraju završite hodajući kroz labirint kanalizacijskog sustava Rastasa (i jest da su svi ljudi divni, zdravi i sjajni, ali njihov, khm, otpad ima jednaku aromu kao i svačiji drugi). Jedno se vrijeme pitate idete li u pravome smjeru, ali kada u facu dobijete nekoliko magic missile, a jednog od klerika kamenčuga pretvorju full plateau pljeskavicu, prilično ste sigurni da ste na pravom putu. Inače, to je i jako dobar trenutak da se vratite po pojačanje. Nekoliko sati kasnije trideset klerika predviđenih bratom Gabrielom i vašim skromnim kroničarem napokon pronalaze približnu lokaciju ukradene knjige - kako se čini, ravno iza ogromnih vratiju s ogromnim simbolom rogate glave. Hmmm, baš se pitam što bi moglo biti iza njih?

Talyn pregledava vrata, ali čini se da ne postoji način da se otvore. Zatim odluči da je možda vrijeme i da napokon isprobira neki od magic itema koje je prikupio u svojim pustolovinama. Stavlja bracerse koje je uzeo s tijela wizarda kojeg je ubio i *puffff* osjeti se agilnjim i spretnijim (op. playera: dobije +2 na DEX ...o da). Otrplike pola sekunde potom s lijeve i desne strane ogromnih vratiju otvore se prolazi u stijeni i hrpetina impova navalni na božje ratnike i vašeg kroničara. E sad, impovi su mala i gadna stvorenja s prilično opakim žalcem, ali ništa ne mogu oklopnjem klericima, barem dok se ne pretvore u monstrous spidere, što bi možda i bio problem da ih klerici ne uspavaju i onda neverminatoriziraju...coup de grace style.

Ali, sve je to samo uvod u najveći Gabrielov i Talynov izazov do sada.

Divineri uspiju pobliže odrediti lokaciju knjige - ravno iza stijene. Srećom pa postoji magija shape stone pa si lijepo otvore vrata u stijeni i, na kraju hodnika skrivenoga iza stijene, Gabriel i Talyn ugledaju petoricu golemlih muškaraca u haljama, okupljenih oko lebdeće plamene kugle i usred procesa prizivanja demona. Naravno, Gabriel samo zaurla "Za Boga!" i borba počne. No, čini se da su protivnici jači i otporniji nego li se očekivalo. Borba je duga i šestorica klerika daju svoje živote za pobjedu dobra, ali njihova žrtva nije niti uzaludna, niti će biti zaboravljena.

Gabriel i Talyn predvode napad, ali u jednom trenutku glavni summoner baca sleep na brata Librariana i privremeno ga izbacuje iz stroja, na što Gabrielovi klerici reagiraju masovnim ispaljivanjem searing light spellova i deep fryanjem bad guya (scoutovsko pravilo br.18: Ako možeš, u fajtu uz sebe uvijek imaj barem desetak klerika šestoga ili višega levela).

Sada preostaje jedino čekati da se brat Gabriel oporavi. Kada se klerici pobijedosno vrati u HQ, sa sobom donose mrtva tijela svojih suboraca (da im se pruži časan pokop kakav zaslужuju), oklope i opremu summonera (da ih se rastopi), magičnu kuglu kojom su summoneri pokušali otvoriti vrata i oslobođiti demona te Gabrielovu Encyclopaediu Daemonicu, AKA uzrok svih pizdarija.

Naravno da naši junaci zaslужuju i nagradu za svoj trud (kako na ovaj quest nije išao brat Paul - srećom, jer da je najvjerojatnije bi prvi trčao do glavnoga klerika i rekao kako nema potrebe za nagradom njemu ili njegovim suradnicima...vaš skromni kroničar jednom je nasjao na tu foru, dvaput neće), što će reći još bolji full plate za Gabriela i bolje oružje za Talyна (can you say masterwork longsword and composite longbow i to mighty?)

I, dok se brat Gabriel bavi uvođenjem svog apprenticea Markusa u sve tajne Librarianstva (vaš skromni kroničar stvarno ne želi znati), glavni klerik ima zadatku za Talyna.

Tri dana jahanja do Seledara kasnije, Talyn na rubu šume čeka da padne mrak kako bi se mogao neprimjetno došuljati do Leukidova kampa. Sati prolaze dok se scout polako pomici duž perimetra kampa, ali strpljenje je ono što čini scouta scoutom i, kada se Talyn napokon vrati natrag u Rastas, podaci o položaju i rasporedu snaga, broju vojnika kojima Leukid raspolaže i rasporedu straža upravo su ono što navede glavnog klerika da pomisli kako je definitivno došlo vrijeme da se Leukida prikolje na spavanju. I hajde pogodite koju četvoricu neustrašivih pustolova će zapasti taj poslič?

To be continued...

Biljana Mateljan - Simple

V.A. '08.